

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Справување со антисемитизмот во училиштата

*Програма за обука на
наставниците во
основното образование*

Оваа публикација е дел од серијата публикации насловена како:

Справување со антисемитизмот во училиштата: Програми за обука.

Останатите публикации од оваа серија се достапни на англиски јазик:

Addressing Anti-Semitism in Schools: Training Curriculum for Secondary Education Teachers
(ISBN 978-92-3-100398-1)

Addressing Anti-Semitism in Schools: Training Curriculum for Vocational Education Teachers
(ISBN 978-92-3-100399-8)

Addressing Anti-Semitism in Schools: Training Curriculum for School Directors
(ISBN 978-92-3-100400-1)

Објавено во 2021 г. од Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (УНЕСКО), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France

и

Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР) Ul. Miodowa 10, 00-251 Warsaw, Poland

© UNESCO и OSCE, 2021

UNESCO ISBN 978-92-3-000136-0

Оваа публикација е достапна со отворен пристап со лиценца Attribution-ShareAlike 3.0 IGO (CC-BY-SA 3.0 IGO) (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>).

Со употреба на содржината на оваа публикација, корисниците прифаќаат да бидат обврзани на условите за користење на Збирката на УНЕСКО со отворен пристап (<http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>).

Оригинален наслов: *Addressing anti-Semitism in Schools: Training Curriculum for Primary Education Teachers*

Објавено во 2020 г. од Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (УНЕСКО) и Организација за безбедност и соработка во Европа (ОБСЕ) Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР)

Употребените и претставените ознаки низ материјалот во целата публикација не претставуваат искажано мислење од страна на ОБСЕ/ОДИХР или УНЕСКО во однос на правниот статус на било која земја, територија, град или област или во однос на нивните власти или во однос на утврдувањето на нивните граници и гранични линии.

Авторите, како и организациите и институциите наведени во публикацијата се одговорни за изборот и прикажувањето на факти на нивните интернет страници и во нивните ресурсни материјали, и за идеите и мислењата изразени во нив, коишто неопходно не се идеи и мислења на ОБСЕ/ОДИХР или УНЕСКО и не произведуваат никакви обврски за двете организации.

Дизајн: Karol Tyczyński

Печати: ОБСЕ/ОДИХР

Печатено во Полска

БЛАГОДАРНОСТ

Канцеларијата за демократски институции и човекови права (ОДИХР) на ОБСЕ и Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (УНЕСКО) би сакале да изразат благодарност за работата на вработените во Центарот за едукација за Холокаустот при Универзитетскиот колеџ Лондон (УЦЈЛ), особено на Артур Чепмен, Рут-Ен Ленга, Енди Пирс и Стјуарт Фостер, како и на Дариус Цексон, Елени Карајани и Никола Ветерал, кои дадоа поддршка за изработката и составувањето на програмата за обука и за придружните материјали за насоки и поддршка.

ОДИХР и УНЕСКО, исто така, би сакале да упатат благодарност и до следниве лица кои во различни фази извршија ревизија на оваа публикација. Особено се цени нивната подготвеност да одделат време за да дадат повратни информации и коментари, соодветно на нивната експертиза.

- Невена Бајалица, Куќата на Ана Франк, Холандија
- Рабин Ендрју Бејкер, личен претставник на Претседавачот на ОБСЕ за борба против антисемитизам, САД
- Јохана Бараш, Délégation Interministérielle à la Lutte Contre le Racisme, l'Antisémitisme et la Haine anti-LGBT (DILCRAH), Франција
- Хелен Бонд, Универзитет Хауард, САД
- Ришел Бад Каплан, Јад Вашем, Израел
- Дафна Долинко, Јад Вашем, Израел
- Вернер Дриер, erinnern.at (Nationalsozialismus und Holocaust: Gedächtnis und Gegenwart), Австрија
- Дејвид Фелдман Пеарс, Институт за студии за антисемитизам, Биркбек, Универзитет Лондон, Обединетото Кралство
- Шуламит Имбер, Јад Вашем, Израел
- Лили Ји, Меѓународно биро за образование, УНЕСКО
- Миника Ковач, Ејтоваш Лонард Универзитет, Институт за интеркултурна психологија и образование, Унгарија
- Јоси Куглер, Јад Вашем, Израел
- Ноа Мкајтон, Јад Вашем, Израел
- Пидер Нустанд, Центар за студии на Холокаустот и верски малцинства, Осло, Норвешка
- Џојс Поан, Оддел за глобално граѓанство и едукација за мир, УНЕСКО
- Клаудија Рамирез Видеман, УСЦ Шоах Фондација, САД
- Јаел Рихлер Фридман, Јад Вашем, Израел
- Флоренс Серео, Оддел за развој на наставници, УНЕСКО
- Кори Стрит, УСЦ Шоа Фондација, САД
- Роберт Вилијамс, Американски меморијален музеј на Холокаустот, САД/ИХРА

СОДРЖИНА

Методолошки насоки	5
I. Општ вовед	6
I.I. Дефинирање на антисемитизмот	7
II. Структурата на програмата за обука	9
II.I. Опфат	9
II.II. Начела и пристап	9
II.III. Дизајн на програмата за обука	10
III. Спроведување на програмата за обука	12
III.I. Материјали со дадени насоки	12
III.II. Редослед: начини на спроведување на програмата за обука	12
III.III. Поставување приоритети: основни и напредни курсеви	13
III.IV. Учење засновано на критични инциденти и сценарија	14
III.V. Вклучување на родовата перспектива	14
III.VI. Оценување, пристапи засновани на портфолиото од праксата и напредок	15
III.VI.I. Пристапи засновани на портфолиото за праксата	16
III.VI.II. Оценување на напредокот	16
IV. Прилагодување на програмата за обука за справување со други облици на нетолеранција, пристрасност и предрасуди	18
1. Вовед во програмата за обука на наставници во основното образование.....	21
2. Програма за обука на наставниците во основното образование: Области, резултати, особености, клучни тематски области, прашања и теми.....	25
3. Програма за наставници во основното образование: Тематски прашања, цели на учењето и материјали со насоки	31
3.1 Тематска област 1. Колку сум самосвесен/-на? Каква пристрасност и предрасуди имам?	32
3.2 Тематска област 2. Кои се моите одговорности и должности како наставник/-чка во основно образование за справување со антисемитизам, пристрасност и предрасуди?.....	39
3.3 Тематска област 3. Во каков поширок контекст сум присутен/а и како тоа влијае на моите ученици?	42
3.4 Тематска област 4. Кои се облиците, функциите и последиците на антисемитизмот?	45
3.5 Тематска област 5 Кои се различните начини на кои Евреите го изразуваат еврејството, јудаизмот и еврејскиот идентитет? Дали постојат заеднички верувања и обичаи? Какви се врските со Израел?	52

3.6	Тематска област 6. Што се случило со Евреите за време на Холокаустот?	57
3.7	Тематска област 7. Од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранција? Каква е нивната функција и во каков облик може да се појават?	61
3.8	Тематска област 8. Која е мултидисциплинарната основа за специјализираност на мојата настава? Каков конкретен придонес тоа може да даде во справувањето со пристрасноста, предрасудите и антисемитизмот?	65
3.9	Тематска област 9. Како да го планирам справувањето со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите преку настава соодветна на возраста на учениците?	67
3.10	Тематска област 10. Како може да се подготвам за да можам ефективно да одговорам на критичните инциденти за антисемитизам, нетолеранција, пристрасност и предрасуди во училищата и во образованието?	70
3.11	Тематска област 11. Како можам да ги изградам клучните компетенции и отпорноста на учениците во однос на антисемитизмот и предрасудите? ..	74
3.12	Тематска област 12. Како може по пат на соработка во мојата институција и во поширокиот контекст да градам отпорност и справување со антисемитизмот и предрасудите?	79
4.	Упатства и придружни материјали	83
4.1	Материјали за добра пракса	84
4.1.1	Самопознавање	84
4.1.1.II	Знаење за содржината	85
4.1.1.III	Педагошко знаење	88
4.2	Пристапи во справувањето со антисемитизмот засновани на сценарија и на критични инциденти	93
5.	Користена литература	99
6.	Анекси	109
Анекс 1	Работна дефиниција за антисемитизмот усвоена од Меѓународната алијанса за сеќавање на Холокаустот	110
Анекс 2	Работна дефиниција на негирањето и искривоколчувањето на Холокаустот донесена од Меѓународната алијанса за сеќавање на Холокаустот (ИХРА)	112

Методолошки насоки

Оваа публикација е дел од серијата од четири публикации, насловена како *Справување со антисемитизмот во училиштата: Програма за обука*. Секој посебен дел од серијата е наменет за посебна група на професионалци, односно: (1) наставници од основните училишта, (2) наставници од средните училишта, (3) наставници од стручните средни училишта (4) училишни директори. Во воведот е даден преглед на структурата на која што се темели програмата за обука на наставниците во основното образование и клучните препораки за примена на документите од програмата за обука.

I. Општ вовед

Антисемитизмот, познат и како „најдолготрајната омраза“¹ воопшто не претставува нов предизвик. Со векови тоа ја доведува во опасност егзистенцијата, културата и безбедноста на Евреите. Во денешно време, антисемитизмот и понатаму претставува „опасен проблем кој не познава национални, верски, социјални или економски граници“² и е распространет во многу различни облици во сите региони на светот.³ Најновите студии укажуваат на пораст на антисемитизмот на глобално ниво, којшто постои без разлика на присуството и бројноста на еврејските заедници.³ Тој е повторно во пораст и во реалниот и во виртуелниот простор,⁴ а антисемитскиот говор сè повеќе станува дел и од општиот говор. Со оглед на тоа што повеќе не е ограничен на екстремистичките кругови, антисемитскиот говор се појавува во облик на стереотипи, предрасуди и теории на заговор кои се присутни во јавниот дискурс и во секојдневните разговори. Тоа пак од своја страна значи прекршување на правата на еврејските заедници и лица, ги изложува на говор на омраза и дискриминација, и сè повеќе претставува закана по нивната физичка безбедност. Како и секој друг облик на дискриминација, антисемитизмот не е проблем со кој се соочуваат само еврејските заедници. Преку негување на идеологии кои се засноваат на омраза и дискриминација, антисемитизмот го загрозува остварувањето на човековите права за сите луѓе.

Оваа публикација е дел од програмата за обука, составена од четири дела, за справување со антисемитизмот во училиштата. Секој дел од оваа програма има за цел да им помогне на обучувачите во областа на образованието на глобално ниво да дејствуваат делотворно

¹ Wistrich, R., *Antisemitism: The Longest Hatred* (New York: Pantheon, 1992).

² Anti-Defamation League (ADL), *ADL Global 100: An Index of Anti-Semitism*, <<https://global100.adl.org/map>>.

³ На пример, во 2017 г., за една година во САД забележан е најголемиот пораст на антисемитски инциденти од 1979 г. (Anti-Defamation League, Annual Audit 2017), <<https://www.adl.org/resources/reports/2017-audit-of-anti-semitic-incident>>. Слични трендови се забележани во Обединетото Кралство (Government Response to Home Affairs Committee (2016) Report: "Anti-Semitism in the UK" <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/576792/CM9386_-_Select_Committee_Response_-_Antisemitism_in_UK.pdf>), во Канада (Toronto Police, "2017 Annual Hate Crime Statistical Report", <<https://www.toronto.ca/legdocs/mmis/2018/ex/bgrd/backgroundfile-115202.pdf>>) и во Франција (Jewish Community Security Service (2016) "Report on Antisemitism in France" <<https://www.antisemitisme.fr/dl/2016-EN.pdf>>). Во 2014 г., Лигата спровела глобално истражување за ставовите кон Евреите и анти-еврејските стереотипи во 101 земја широм светот. Истражувањето покажало дека антисемитски чувства подеднакво се искажуваат од луѓе кои сретнале Евреин и луѓе кои никогаш не сретнале Евреин.

⁴ Rosenfeld, A. H., *Resurgent Antisemitism: Global Perspectives* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 2013).

со цел јакнење на капацитетите на наставниците за спречување и давање одговор на антисемитизмот, односно против овој специфичен и особено опасен вид на предрасуди насочени кон еврејскиот народ. Во овој контекст, во програмата за обука се опфатени антисемитските предрасуди и перцепции за Евреите, појави кои честопати имаат социјална и политичка функција во општествата ширум светот; и истата не претставува материјал којшто има за цел да ги подготви наставниците за меѓукултурен дијалог. Со оглед на нејзиниот опфат, оваа програма за обука исто така е наменета и за креаторите на политиките кои работат во областа на образованието.

Програмата за обука неопходно не значи и да се даде последен збор за важните прашања што се опфатени во неа. Во тој поглед, програмата е изработена со цел да биде сеопфатна и робусна, но, исто така и практична и прилагодлива. Клучната цел при изработката на програмата беше да се овозможи доволно флексибилност и да се користат најразлични пристапи во спроведувањето.

Оттука, поединците и институциите кои ќе се одлучат да ја прилагодуваат програмата, ќе можат да направат одредени измени и дополнувања за да одговара на нивните конкретни околности и посебниот национален и локален контекст. Преку процесот на спроведување, програмата и придружните материјали ќе може и понатаму да се подобруваат и разработуваат од страна на оние кои одлучиле да ги усвојат.

Иако оваа програма за обука главно е наменета да се користи за почетна едукација на наставниците во основните училишта, истата ќе биде од полза и за континуираниот професионален развој на наставниците. Справувањето со антисемитизмот е тековен предизвик за сите кои работат во областа на образованието во текот на целата нивна кариера.

I.1. Дефинирање на антисемитизмот

Иако не постои универзално прифатена дефиниција, антисемитизмот може да се дефинира на повеќе начини, почнувајќи, на пример, од „омраза против Евреите“,⁵ што претставува синтетизирана дефиниција на антисемитизмот како омраза насочена против Евреите, па сè до следново:

Антисемитизмот претставува категорично оспорување на Евреите поради тоа што се смета дека тие колективно поседуваат непријатни и /или деструктивни особини. Со други зборови, антисемитизмот е верување дека Евреите имаат заеднички одбивни и/или штетни особености кои ги издвојуваат од не-Евреите.⁶

⁵ Bauer, Y., *The Jews: A Contrary People* (Zurich and Munich: Lit Verlag, 2014), стр. 101.

⁶ Hayes, P., *Why? Explaining the Holocaust* (New York: W.W. Norton and Company, 2017).

Меѓународната алијанса за сеќавање на Холокаустот (ИХРА),⁷ ја има усвоено следнава работна дефиниција:

“Антисемитизмот е одредена перцепција кон Евреите, која може да се изрази како омраза кон Евреите. Реторичките и физичките манифестации на антисемитизмот се насочени кон Евреи или не-Евреи и/или нивниот имот, кон институции на Еврејската заедница и верски објекти.”⁸

Во публикацијата на ОДИХР и УНЕСКО насловена како *Справување со антисемитизмот преку образованието: Насоки за креаторите на политики*⁹ и во современите академски трудови,¹⁰ антисемитизмот се препознава дека е сложен концепт, кој може да има многу различни форми, со различно значење и упатување за време на различни периоди. Некои од тие облици се разработени во програмата за обука во Дел 3.4. подолу. Од практични цели, во овој материјал антисемитизмот се дефинира како „негативна перцепција за еврејскиот народ [и]дејствија [насосочени против него] мотивирани од предрасуди или омраза и идеологии кои истата ја одржуваат.“¹¹ Антисемитизмот претставува карактеристична форма на нетолеранција, со оглед на фактот дека истата често ги дефинира оние кон кои е насочена омразата како моќни и штетно влијателни, со оглед на застрашувачките последици од дваесеттиот век и Холокаустот. Антисемитизмот се карактеризира со непрекинати митови, претстави и наративи за Евреите. Истите се ставаат во употреба поттикнати од различни политички тенденции во различни периоди, кога Евреите стануваат тема на политичка дебата. Политичкото и друго манифестирање на антисемитизмот, за кои се зборува во програмата за обука, треба да се сметаат како примери за илустрација на начините на кои се манифестираат основните културолошки облици на антисемитизмот во модерната ера. Клучната цел на едукацијата за справување со антисемитизмот мора да биде подигање на свеста на луѓето за овие основни облици со цел при нивната појава тие да бидат препознаени, и на предвидлив и на непредвидлив начин.¹²

⁷ ИХРА е меѓувладина структура која ги обединува владите и експертите со цел зајакнување, унапредување и промовирање на едукацијата, истражувањето и сеќавањето на Холокаустот и исполнување на заложбите од Декларацијата на Меѓународниот форум за Холокаустот во Стокхолм во 2000 г. Од септември 2019 г., Алијансата има 33 држави-членки. Види повеќе на <<https://www.holocaustremembrance.com/>>.

⁸ Пленарен состанок на ИХРА во Букурешт, „Одлука за донесување на правно необврзувачка работна дефиниција на антисемитизмот“. Информации обезбедени од романското претседателство на ИХРА, 26 мај 2016 г. Целосната дефиниција може да се најде во Анекс 1 од оваа Програма за обука. За интернет врска до „Работната дефиниција на антисемитизмот“ на ИХРА види <<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>>. Преводите на оваа дефиниција на јазиците на Европската Унија може да се најдат на <<https://ep-wgas.eu/ihra-definition/#translations>>.

⁹ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образованието: Насоки за креаторите на политики*, стр. 12-14, <<https://www.osce.org/odihr/383089>>.

¹⁰ Feldman, D., „Toward a History of the Term 'Anti-Semitism'“, *The American Historical Review*, Vol. 123, No. 4, 2018, стр. 1139–1150.

¹¹ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образованието*, стр. 14.

¹² Публикацијата *Справување со антисемитизмот преку образование* поединечно ги наведува клучните карактеристики на антисемитизмот и претставата и слики поврзани со облиците на антисемитизам (ODIHR & UNESCO, 2018, стр. 21-25 и стр. 80-83).

II. Структурата на програмата за обука

II.1. Опфат

Програмата за обука и придружните материјали со насоки се објаснети подолу од аспект на методологијата. Овие материјали може да се усвојат и од институциите за едукација на наставниот кадар за да развиваат или да ги адаптираат наставните програми за подготовка на идните наставници за да ги оспособат како да се справуваат со нетолеранцијата, конкретно и со антисемитизмот, преку нивната информираност и компетентност, и примена на иновативни педагошки алатки, како дел од училишната програма.

II.2. Начела и пристап

Поставувањето на основите при изработката на програмата за обука претставува пристап во образованието кој се темели на основните начела коишто се утврдени и воведени во праксата на УЦЛ Центарот за едукација за Холокаустот (<<https://www.holocausteducation.org.uk/>>), а истите се прифатени од УНЕСКО¹³ и ОДИХР. Едно од водечките начела е дека образованието е основно човеково право, кое им припаѓа на сите без оглед на нивниот род, возраст, етничка припадност или друго потекло. Овој пристап се заснова на цврстото верување во потенцијалот на образованието за трансформација и во капацитетот на образованието да ослободи, да омоќи и да инспирира. Тој, исто така, се заснова на верувањето дека образованието може да ги смени ставовите; да ги прошири видиците, да ги надмине реално постоечките и замислените граници, и да нè натера да се соочиме со сопствените предубедувања. Конечно, со него се пренесува верувањето дека денес образованието има поголема клучна важност од кога било претходно. Од особена важност е да стекнеме подобро разбирање на самите себеси, за останатите, како и за предизвиците и можностите со кои се соочуваме во таканареченото доба на пост-вистина или пост-информаци.¹⁴ Она што е потребно е посебна педагогија заснована на истражување која ќе биде дел од сите такви образовни активности. Така се придава особена важност на сигурното и подробното знаење и разбирање, се усвојува пристап заснован на истражувања и социјален конструктивизам во наставата и учењето, и се става акцент на развојот на независно и критичко размислување. Иако желбата е ваква склоност да развијат сите млади луѓе, сепак оваа програма за обука не е насочена кон учениците, туку кон наставниците. Тоа значи настојување да се развива ваквиот вид на педагогија меѓу самите наставници, и во текот на тој процес, тие да ги надградуваат нивните професионални компетенции и делотворноста на нивната пракса.

¹³ Како што е наведено, на пример во Декларацијата на УНЕСКО од 1974 г. за образование за меѓународно разбирање, соработка и мир и образование за човекови права и основни слободи, Париз, 1974 г., <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13088&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html> и Образование 2030: Инcheon декларација и рамка за акција за спроведување на Целта 4 за одржлив развој, УНЕСКО, 2015 г., <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>>.

¹⁴ Wineburg, S., *Why Learn History (When It's Already on Your Phone)* (Chicago and London: University of Chicago Press, 2018).

II.III. Дизајн на програмата за обука

Следејќи ги насоките од ОДИХР и УНЕСКО во публикацијата *Справување со антисемитизмот преку образованието: Насоки за креаторите на политики*¹⁵ и со цел да се овозможи усогласување со едукацијата за човековите права,¹⁶ структурата за изработката на програмата за обука одблизу го следи моделот на УНЕСКО од публикацијата *Едукација за глобално граѓанство: Тем и цели на учењето*.¹⁷

Учењето како да се држи настава со која е опфатено справувањето со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите е сложен процес кој вклучува стекнување знаење и разбирање во **трите области од програмата за обука** – самопознавање, знаење на содржината и педагошко знаење.

- Во стручен контекст, **самопознавањето** се однесува на познавање на личното и професионалното во себе. Познавањето на *личното во себеси* се однесува на имплицитните и експлицитните вредности, верувања и мотивации на наставниците, како и на нивната способност да ги осознаат и да бидат самосвесни за нив во нивната пракса. Познавањето на *професионалното во себе* се однесува на тоа како наставниците се претставуваат себеси во јавност и кои се практиките кои тие ги застапуваат, изразуваат и отелотворуваат во и низ работата како едукатори, како и на нивната рефлексивна свесност за себе и за улогите и одговорностите што ги имаат.
- **Знаењето на содржината** се однесува на знаењето и разбирањето на тематските прашања, имено антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите. Ова не значи едноставно познавање на содржината во конвенционална академска смисла, бидејќи тоа опфаќа и познавање за најразлични начини на кои овие појави може да се манифестираат во образовниот контекст, пошироко во општеството и во јавната дебата.
- **Педагошкото знаење** се однесува на знаењето и разбирањето за тоа како да постапува наставникот во справувањето со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите; познавање на процесот на учење и на учениците, на директните и индиректните наставни стратегии, најразлични наставни методи и пристапи, пристапи на проактивност и последователна реакција, итн.

Резултатите од учењето, клучните особености на наставниците, тематските области и целите на учењето (ЦУ) кои се предлагаат во овој ресурсен материјал се засновани на трите области од програмата за обука. Од аналитички аспект, овие области се засебни, меѓутоа, тие се и взаемно поврзани во праксата, како што аргументира Ли Шулман во разработката на концептот за „педагошкото знаење на содржината“, упатувајќи на

¹⁵ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образование*, стр. 35-38.

¹⁶ Osler, A. & Starkey, H., *Teachers and Human Rights Education* (Stoke on Trent: Trentham Books, 2010).

¹⁷ УНЕСКО, *Едукација за глобално граѓанство: Тем и цели на учењето* (Париз: УНЕСКО, 2015 г.).

преклопувањето меѓу знаењето на содржината и педагошкото знаење.¹⁸ Акцентот кој тука е ставен врз рефлексивното самопознавање се потпира врз тврдењето на Шулман дека клучен аспект од знаењето на наставникот е „познавањето на целите, намерите и вредностите во образованието“¹⁹ исто така и кога се работи во поширок контекст, и не само во рамки на проучувањето за наставната програма, при што се нагласува дека идентитетот на наставникот има суштинска важност за развојот на знаењето и практиките кај наставниците.²⁰

Резултатите од учењето кај наставниците во основното образование се однесуваат на тоа што овие професионалци во образованието треба да го стекнат за да имаат познавања од трите области на програмата за обука и за да можат да се справат со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите како резултат на обуката.

За наставниците-приправници во основно образование кои ќе ги постигнат резултатите од учењето, се очекува дека ќе стекнат **клучни особености**, кои ќе го определат нивниот професионален идентитет и пракса.

Резултатите од учењето ќе се постигнат преку истражување на низа на **клучни тематски области, прашања и теми** кои се дел од областите на програмата за обука. Резултатите од учењето, клучните особености и клучните тематски области, прашања и теми се преставени во детали во Дел 2 и 3 од оваа програма за обука. Програмата за обука е дефинирана на начин кој обезбедува флексибилност и прилагодливост во даден контекст. На пример, во зависност од приоритетите и останатите променливи аспекти во даден контекст, трите области од програмата за обука, како и прашањата од секоја област може да се разработуваат по различен редослед.

Клучните тематски области, прашања и теми се истражуваат преку низа на **тематски прашања и цели на учењето** кои ги разработуваат и расчленуваат прашањата коишто произлегуваат од тематските области, прашања и теми, и тоа овозможува тие и понатаму да се разработуваат и решаваат. За секоја од клучните тематски области, прашања и теми поставена е соодветна цел или група на цели за учењето, и за нив има поставена одредница по која може да се планира и оценува учењето. Потпрашањата и целите на учењето не се разработени во повеќе детали во овој дел, туку целосно се опфатени во Дел 3 од програмата за обука.

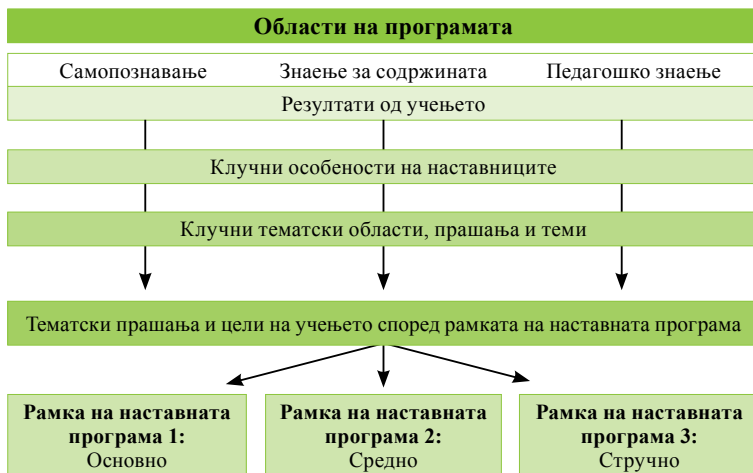
Накучо, структурата на оваа програма за обука, како и на програмите за обука за наставниците во средните и во средните стручни училишта е прикажана на Слика 1 подолу.

¹⁸ Shulman, L. S., "Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform", in *Harvard Educational Review*, Vol. 57, No. 1, стр. 1-23.

¹⁹ *Ibid.*, стр. 8.

²⁰ Woods, P., *Teacher Skills and Strategies* (Lewes: The Falmer Press, 1990).

Слика 1: Структура на програмата за обука 1-3

III. Спроведување на програмата за обука

Насоките за спроведување на програмата се засновани на две претпоставки: 1) дека материјалите од програмата за обука ќе треба да се прилагодат на конкретниот контекст; и 2) дека наставниците-обучувачи кои ја спроведуваат програмата за обука се најсоодветни да донесат одлуки за тоа како да се прилагоди и адаптира овој документ.

III.I. Материјали со дадени насоки

Сите документи од програмата за обука содржат детални материјали со насоки, кои се прилагодени на конкретната возрасна фаза или предмет на програмата. Материјали со насоки се обезбедени за секоја клучна Тематска област, прашања и теми во секоја од програмите за обука. Материјалите имаат за цел да дадат насоки, а не да служат како зацртани правци кои мора да се следат, и тоа го одразува фактот дека наставниците – обучувачи кои ги користат овие материјали ќе мора да ја прилагодат содржината на нивниот контекст.

III.II. Редослед: начини на спроведување на програмата за обука

Конкретните содржини за антисемитизмот, пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата во голема мера ќе се разликуваат зависно од земјата и контекстот, како и во однос на други фактори како што е возраста. На пример, она што е најрелевантно за наставниците од основното образование не мора да биде подеднакво релевантно за наставниците од средните стручни училишта. Оттаму, програмата за

обука е структурирана според очекувањето дека наставниците-обучувачи, кои ја спроведуваат програмата, ќе донесат свои одлуки за тоа од каде да почнат и каков ќе биде редоследот на содржината. На пример, наставниците-обучувачи ќе сметаат дека е најсоодветно да применат или

- а) Дедуктивен пристап во определувањето на редоследот на материјалот, односно, да почнат со општите концепти, како што се предрасудите и дискриминацијата, и потоа да преминат конкретно на справувањето со антисемитизмот; или
- б) Индуктивен пристап, односно, антисемитизмот да се разгледува како посебен случај преку кој може поопшто да се разработат облиците на предрасуди и дискриминација.

Наставникот кој применува индуктивен пристап, прво ќе ги разгледа прашањата како што се „Кои се облиците, функциите и последиците на антисемитизмот?“ пред да се зафати со прашањата како што се „Од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата? Каква е нивната функција и во каков облик може да се појават?“ Наспроти тоа, наставниците-обучувачи кои следат дедуктивен пристап би почнале со разработка на прашањата „Од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата? Каква е нивната функција и во каков облик може да се појават?“ пред да преминат на прашањето „Кои се облиците, функциите и последиците на антисемитизмот?“

III. III. Поставување приоритети: основни и напредни курсеви

Програмата за обука може да се прилагоди на различен образовен контекст, како што се на пример сојузните држави, каде образованието и едукацијата на наставниците не се централизирани на национално ниво. Програмата за обука оттаму е структурирана на начин кој овозможува висок степен на прилагодливост на конкретниот контекст.

Наставниците – обучувачи во различен контекст ќе даваат свои предлози за прилагодување на програмата за обука на нивниот контекст, како и во однос на различното време кое тие го имаат на располагање за да се посветат на овие прашања. Постојат повеќе начини на кои што содржината може да се планира, и да се даде приоритет на различни содржини во различен временски период. Еден можен пристап е опишан подолу:

Напредокот во учењето може јасно да се определи низ областите од програмата за обука, започнувајќи со материјалите за самопознавање. Оваа област се смета дека ја дава основата, односно дека наставниците кои се обучуваат и за прв пат имаат можност да размислат за сопствената пристрасност и за типот на предрасуди, многу е поверојатно дека ќе ги усвојат и употребуваат материјалите за комплексните предрасуди втемелени во антисемитизмот, отколку наставниците кои немале таква можност. Се чини логично акцентот да се стави на првата област од програмата (самопознавање) пред втората област, и од слични причини, акцентот да се стави на првата и втората област пред третата. Начините на напредување може да се определат и во рамки на областите, при што некои од нив имаат когнитивна основа, а останатите имаат етичка основа.

На пример, би било корисно доколку општо се разгледа антисемитизмот пред да се зборува за Холокаустот, со оглед на тоа што Холокаустот и хронолошки и во секоја друга смисла следи по антисемитизмот. Исто така, постои и етички основ во тврдењето дека од наставниците -приправници треба да се побара да размислат за јудаизмот и за еврејството пред да се разработи Холокаустот. Во спротивно, постои опасност дека јудаизмот и еврејството ќе се дефинираат во однос на Холокаустот. И врз логична и развојна основа, постои причина зошто треба да се даде приоритет на одредени аспекти од содржината на програмата наместо на други, разработувајќи одредени елементи како дел од основните курсеви, и со нив да се започне и тие да ја дадат основата на која може да се надоврзат следните напредни курсеви. Времето определено за програмата за обука може прво да се намени за содржината преку која се стекнува основното знаење, особено кога времето е ограничено, а останатите аспекти од содржината потоа може да се пренесат на друг начин, како на пример преку пакет материјали за само-учење. Во главни црти, доколку наставниците не добиле таква обука пред вработувањето, или основна или продлабочена, таквата обука треба да биде дел од континуираниот професионален развој.

III.IV. Учење засновано на критични инциденти и сценарија

Неколку критични инциденти и сценарија се претставени во Дел 4.2. од оваа програма за обука. Сценаријата помагаат да се усвои пристап заснован на критични инциденти во справувањето со антисемитизмот, пристрасноста и предрасудите со цел да се нагласи сложеноста на тие прашања кои може да се појават во праксата. Работата со сценарија честопати подразбира обучуваните наставници заедно да ги разгледуваат сите три области од програмата на практичен начин, а со цел да го интегрираат нивното знаење и разбирање на холистички начин.

Со оглед на тоа што сценаријата се блиски до праксата, тешко е да се состават веродостојни сценарија за повеќе различни контексти. Примерите дадени во Дел 4.2 се наменети да послужат само како примери, а не како модели кои треба да се следат. Наставниците – обучувачи треба да се поттикнат да ги прилагодуваат на посебниот контекст, заменувајќи ги со ситуации и прашања кои се најрелевантни за наставниците кои ги обучуваат.

III.V. Вклучување на родовата перспектива

Овие материјали ги следат насоките дадени во публикацијата на ОДИХР и УНЕСКО - *Справување со антисемитизмот преку образованието: Насоки за креаторите за политики*, односно дека:

Едукацијата во којашто е вклучена и родовата перспектива има суштинско значење со цел учениците да почнат генерално да ја разбираат динамиката на идентитетот, но, примената на овој пристап може да биде корисна и за наставниците бидејќи може да се применат проверените педагошки приоди за да се разоткријат други

предрасуди или дискриминација. И за креаторите на политиките и за образовниот кадар важно е да ги земат предвид интерсекционалноста, заедничките елементи и разликите меѓу родот, расата и другите оски на нееднаквост или предрасуди, вклучително и антисемитизмот.²¹

Во овој поглед, интерсекционалноста е познат концепт во современите дискусии за еднаквост и за пречките за еднаквост.²²

Интерсекционалноста е начин на кој се разгледува преклопувањето и точките каде се вкрстуваат идентитетите на луѓето од социјалните групи на кои тие им припаѓаат (на пример, раса, род, класа, родов идентитет, религија, сексуална ориентација, попреченост, итн.) и се однесува на поврзаните и вкрстените системи на предрасуди, дискриминација и угнетување.²³

Вклучувањето на родовата перспектива овозможува да се истражи вкрстеноста меѓу родот и останатите фактори на нееднаквост. Тоа може исто така да биде од помош да се создаде сосема ново гледиште за познати прашања. Доколку од учениците се побара да ја согледаат разликата која може да произлезе од родот при разгледување на прашања кои тие вообичаено ги разгледуваат само според друг опис (како што е етничката припадност), тоа може да им помогне да формираат ново гледиште за прашањата кои можеби ги земаат здраво за готово и како непроменливи, како и за придружните стереотипи. Обучувачите треба експлицитно да ги користат различните родови перспективи во работата со учениците, често барајќи од нив да ја согледаат разликата која произлегува од родот во однос на прашањата на антисемитизам, пристрасност, предрасуди и нетолеранција. На пример, обучувачите може да го променат родот на клучните учесници во сценаријата откако наставниците -приправници веќе имале можност да ги разгледаат. На обучуваните наставници ова ќе им овозможи да увидат дали промената на родот ја менува нивната реакција или разбирање на динамиката на ситуациите кои ги разгледуваат. Степенот на разликата што се јавува преку промена на родовата перспектива многу веројатно ќе се разликува во голема мера зависно од земјата и регионот, како и од тоа кои елементи на сценариото се менуваат (на пример, родот на наставникот или родот на ученикот).

III.VI. Оценување, пристапи засновани на портфолиото од праксата и напредок

Со оглед на очекувањата дека програмата за обука ќе се прилагодува и адаптира на конкретниот контекст на различни начини, несоодветно е со многу детали да се опише начинот на кој тоа ќе се направи. Ова особено важи за оценувањето, при што усогласеноста со контекстуалните норми многу веројатно ќе биде клучниот двигател

²¹ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образование*, стр. 34-35.

²² Phoenix, A., "What is intersectionality?" British Academy website, 8 март 2018, <<https://www.thebritishacademy.ac.uk/blog/what-is-intersectionality>>.

²³ "What the Women's March Teaches Us about Intersectionality" ADL интернет страница, 24 јануари 2017 г., <<https://www.adl.org/blog/what-the-womens-march-teaches-us-about-intersectionality>>.

во праксата и на тоа што се смета за возможно при примената на програмата на обуката. Сепак, треба да има одредени препораки за тоа како може да се организира програмата за обука во однос на оценувањето, и особено со оглед на улогата на акредитацијата и сродните механизми за оценување во современиот контекст.

III.VI.I. Пристапи засновани на портфолиото за праксата

Оценување засновано на портфолио од праксата претставува општ пристап во оценувањето и акредитацијата на професионалното учење,²⁴ и тоа често се применува во професионален контекст, како што е иницијалната едукација на наставниците, при што прибирањето на докази од праксата честопати е особено делотворен начин за да се оценат компетенциите и праксата, бидејќи во нив е вклучено и применето знаењето.

Пристапот заснован на портфолиото од праксата е добро усогласен со структурата на програмата за обука со оглед на тоа што се дадени јасни организациски принципи за трите области на програмата, според кои наставниците-приправници може да собираат докази за учењето, и доказите да се оценуваат според детално наведените цели на учењето од програмата за обука. Покрај тоа, постојат многу можности за рефлексивно разгледување на праксата кога се учи за пристрасноста, предрасудите, нетолеранцијата и антисемитизмот (на пример како што е наведено во Дел 4.2 од програмата за обука за учење засновано на сценарија). Овие пристапи исто така може лесно да се прилагодат на основните и напредните курсеви. На пример, портфолиото од праксата што се користи за да се оцени напредокот на основниот курс, главно насочен на самопознавањето, и тоа може да укаже на постигнувањето на целите поврзани со клучните тематски области, прашања и теми само кога е во прашање самопознавањето. Сепак, за понапреден курс, исто така, може да се следи постигнувањето на целите поврзани со знаењето на содржината.

III.VI.II. Оценување на напредокот

Клучен аспект од оценувањето е постигнатиот напредок, кој најдобро може да се дефинира во смисла на зголемена моќ на идеите на учениците²⁵. Напредокот во учењето на учениците им овозможува да работат на поголем број на задачи и проблеми (квантитативен пораст на моќта на нивните идеи) и да работат на задачи и проблеми кои стануваат сè посложени (квалитативен пораст на моќта на нивните идеи).

Следењето на напредокот кон одредени цели има кумулативен карактер и подразбира стекнување ново разбирање врз основа на разбирањето кое веќе постои. На пример, ЦУ17, со која се следи способноста на наставниците генерално да ги разликуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата е основата за учењето во рамки на ЦУ

²⁴ Tang, C. & Biggs, J., "Assessment by Portfolio", in Watkins, D., Tang, C., Biggs, J. & R. Kuisma, R. (Eds.), *Assessment of University Students in Hong Kong: How and Why, Assessment Portfolio, Students' Grading* (Hong Kong: City University of Hong Kong, 1998), стр. 29-78.

²⁵ Lee, P. & Shemilt, D., "A Scaffold, Not a Cage: Progression and Progression Models in History", *Teaching History*, Vol. 113, 2003, стр. 13-23.

18, со која се следи способноста на наставниците да го разликуваат антисемитизмот од останатите видови на пристрасност, предрасуди и нетолеранција. Во вакви случаи, оценувањето на напредокот не може да се одвои од редоследот на содржината. Напредокот и оценувањето на напредокот во овие случаи зависи од тоа каков бил текот на учењето и подразбира кумулативно учење по одреден редослед. Меѓутоа, има многу случаи во кои напредокот подразбира совладување на идеи кои не покажуваат логична меѓусебна зависност. На пример, Тематската област 11 подразбира стекнување на „клучни компетенции и отпорност кон антисемитизмот и предрасудите“ преку разгледување на идеи кои квалитативно се различни и кои не зависат едни од други на кумулативен начин, како што се разбирањето на човековите права и разбирањето на критичката медиумска писменост. Оттука, редоследот според кој се разгледуваат идеите не е од суштинска важност, а напредокот и оценувањето на напредокот не зависат од текот на спроведување на програмата за обука.

Природата на целите на учењето исто така влијае врз тоа како може да се мери напредокот во нивното постигнување. За одредени цели постојат одредени активности или извршување на когнитивни активности или задачи и затоа тие мора да се оценуваат преку работата- преку извршувањето на активностите или задачите, за да се покаже дека компетенцијата е стекната. Еден таков пример е ЦУ 29 која бара од обучуваните наставници да покажат дека можат „да го планираат развојот на знаењето, разбирањето и сфаќањето на учениците за прашања поврзани со човековите права.“ Јасно е дека единствениот начин да се покаже тоа е преку спроведено планирање. Соодветен пристап во оценувањето на оваа цел, што се заснова на подготовка на портфолио од праксата, може да биде доколку од обучуваните наставници се побара да состават планови кои ги покажуваат стекнатите компетенции и овие планови да се вклучат во нивното оценување. Останатите цели, на пример ЦУ 17, за кои се бара од обучуваните наставници да ги разликуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата, може да се оценат на многу поедноставен начин, на пример преку вежби за време на училишните часови кои имаат за цел да се провери концептуалното разбирање.

Вежба за оценување во училиницата

Наставниците сортираат различни сценарија на случаи, кои покажуваат пристрасност, предрасуди и нетолеранција во различни делови од Веновиот дијаграм и ги мапираат релациите меѓу овие три концепти.

Конечно, програмата за обука содржи голем број на цели според кои треба да се интегрираат знаењето и разбирањето, и затоа, тие најдобро може да се оценат преку задачи кои бараат и дејствување и размислување. На пример, ЦУ 15 бара од наставниците „да знаат што се случило со Евреите во Европа во текот на Холокаустот“ и „да стекнат увид за поврзаноста на нивната земја со таа историја“. Првото барање може да се оцени на релативно лесен начин преку прашања за познавање на фактите (на пример „Дали сите концентрациони логори биле логори на смртта?“) и преку

прашања со кои се оценува дали се совладани релевантните концепти (на пример „Кои се разликите меѓу геноцид и прогонување?“). Сепак, според второто барање потребно е заеднички да се разгледа наративот за настаните од Холокаустот и наративот за случувањата во одредена земја, и тоа овозможува да се разгледа различната поврзаност меѓу нив. Оценувањето на оваа цел посоодветно е да се направи преку задача со рефлексивно размислување, на пример онлајн или дискусија во училишната која ќе ја следи наставник-обучувач.

IV. Прилагодување на програмата за обука за справување со други облици на нетолеранција, пристрасност и предрасуди

Според горенаведените тврдења и материјалите со насоки за програмата за обука, за справување со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите неопходно е да се земат предвид најмалку три различни области на знаење и разбирање. Поголемиот дел од првата област и еден дел од третата област имаат многу генерички карактеристики, кои се подеднакво применливи на повеќе различни облици на нетолеранција, пристрасност и предрасуди. На пример,

- Во **првата област**, имајќи предвид дека самоспознавањето на наставниците многу веројатно ќе ги вклучи истите клучни аспекти без оглед на посебниот вид на предрасуда што се разгледува, оттаму, знаењето и разбирањето кои се потребни за да се разгледа улогата на стереотипите во многу социјални интеракции, може да најде примена во сите контексти; и
- Во **третата област на знаење**, педагогијата за создавање критичко размислување и медиумска писменост е независна од контекстот од повеќе аспекти, особено имајќи го предвид глобалниот опсег на одредени медиумски форми и формати.

Сепак, **втората област**, која се однесува на конкретно знаење за облиците на нетолеранција, пристрасност и/или предрасуди што се разгледуваат, ќе се разликува во речиси секој аспект, зависно од конкретниот облик што се разгледува. Тоа е вистински својствено, бидејќи различните облици на расистичка нетолеранција имаат своја посебна историја. На пример, справувањето со предрасудите против заедниците на Ромите и Синтите значи разгледување на аспекти кои нема на ист начин да се појават ако се направи споредба со справувањето со предрасудите против луѓето од африканско потекло. Ова исто така важи и за различните контексти, па така справувањето со предрасудите против заедниците на Ромите и Синтите во контекстот на земјите од Јужна, Западна, Централна и Источна Европа бара познавање на различните истории, претстави и стереотипи, итн.

Програмата за обука за справување со различните облици на нетолеранција, пристрасност и предрасуди е возможно да се адаптира, но тоа подразбира и потреба од менување на прашањата во третата област, како што се прашањата во однос на Тематската област 9, на пример „Како можам да го планирам справувањето со

антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите преку образование соодветно на возраста?²⁶ Тоа ќе вклучи и сеопфатни измени на тематските области 4-6.²⁶ Како што се наведува во материјалите со насоки поврзани со знаењето на содржината, справувањето со секој конкретен облик на нетолеранција, пристрасност и предрасуди значи и разгледување на посебниот историјат и контекст за секој од тие облици. Иако нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите се универзални во човековата историја, тие секогаш се манифестираат во посебен историски и културен контекст, и затоа тие не може ефективно да се надминат кога се разгледуваат изолирано од времето и местото на случувањата.

²⁶ На пример, доколку оваа Програма се адаптира за справување со предрасудите и дискриминацијата против заедниците од африканско - карибско потекло во Западна Европа, замена на прашањето 6 („Што се случило со Евреите за време на Холокаустот?“) со прашање за трговијата со робови .

1.

**Вовед во програмата за
обука на наставници во
основното образование**

Основното образование е од клучна важност за учениците доколку сакаат да напредуваат и понатаму и во образованието и во други области, бидејќи учениците ги стекнуваат првите искуства од формалното образование токму во текот на основното образование. Таму децата учат дека има и други извори на информации за светот, освен од нивните родители, браќа, сестри и други роднини. Ставовите кон учењето и однесувањето кои се формираат во основното образование се најважни за развојот на учениците во следните години. Доколку учениците го доживеат основното образование како возбудливо и дека им помага да развијат самодоверба, тогаш тие ќе бидат добро подготвени за формалноста во подоцнежните фази. Оттаму, основното образование реално ја дава основата за нивниот подоцнежен развој. Тоа се однесува и на писменоста и познавањата од математиката на кои им се придава особено голем приоритет во многу системи, но, и во однос на идеите и концептите што се утврдени во текот на основното образование и истите се надградуваат во следните фази на образованието. Идејата на Џером Брунер за „спирална наставна програма“²⁷ има централно место во размислувањата по ова прашање.

Наставните програми за основното образование честопати имаат тематски и интердисциплинарен карактер и им овозможуваат на учениците да ги разгледуваат прашањата преку концепти кои се формирани и развиени во рамки на разни дисциплини. Тоа поттикнува похोलистички пристап кон учењето и развојот на децата, отколку што е случај во подоцнежните години. Како резултат на тоа, кога учениците истражуваат за прашања кои не припаѓаат на одредена дисциплина, како што се прашањата на човековите права, климатските промени и здравата исхрана, честопати на наставниците им останува да предаваат за нив на тематски начин, односно, да ги истражуваат прашањата низ призмата на повеќе дисциплини, како што се математика и историја, но, сепак да ги применуваат концептите и постапките од разни дисциплини во поддршка на учењето. Таквата мултидисциплинарност е корисна за да се запознаат учениците со концептите за пристрасност, нетолеранција, предрасуди и антисемитизам на најразлични начини, преку литература, драма, историја, географија, итн. Исто така, тоа дава и подеднаква можност да им се пристапи на темите врз основа на конкретно прашање, на пример, разгледување на миграциите или друга тема, а тоа овозможува да се направат поврзувања меѓу актуелни и поранешни прашања поврзани со човековите права.

Со оглед дека основите се стекнуваат преку основното образование, оттаму и појаснувањето зошто е важно справувањето со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите да се опфати во оваа фаза од образованието на повеќе начини. Многу е веројатно дека децата во основното образование, слично како и останатите припадници на современото општество, да најдат на претстави за Холокаустот во секојдневниот живот и тие треба да бидат подготвени за тоа. Справувањето со предрасудите може да биде полесно во основните училишта, пред предрасудите да станат нераскинлив дел од начинот на размислувањето на децата,

²⁷ Bruner, J. S., *The Process of Education* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1960).

со оглед на доказите дека учениците од основно образование може да „искажуваат негативни стереотипи за Евреите.... да имаат слушнато за антисемитски митови“ и затоа „да ги внесат стереотипите за Евреите во училиницата.“²⁸ Има значајни докази според кои проучувањето на Холокаустот во основното образование може да има позитивно влијание, на пример, врз учењето за духовноста.²⁹

Учењето за Холокаустот, исто така, многу лесно може да се вклопи во вообичаениот начин на учење во контекст на основното образование, на пример во тематското учење преку индивидуални стории.³⁰ Поради ваквите сознанија и фактот дека е вообичаено да се држи настава за Холокаустот во националниот контекст ширум светот, вклучително и во Австрија, Канада, Израел, Швајцарија и Обединетото Кралство,³¹ оттука и неопходноста наставниците во основно образование да располагаат со саморазбирање, знаење за содржината и педагошко знаење, коишто ќе им бидат потребни за да ги разработат овие прашања со нивните ученици.

Наставници-приправници во основното образование треба да ги разбираат различните дисциплини кои ги користат за да ги поддржат учениците. Тие треба да бидат во можност да искажат како различните предмети се меѓусебно поврзани и се поддржуваат кога се работи на прашањата за пристрасност, нетолеранција, предрасуди и антисемитизам.

Тоа учење не смее да се остави на случајност. За да биде успешно, мултидисциплинарното учење треба да се планира и координира. Затоа наставниците-приправници во основното образование треба да бидат оспособени да го претстават карактерот на различните дисциплини вклучени во тоа учење. Наставниците – обучувачи треба да се чувствуваат сигурни во однос на ваквиот пристап и да им дадат поддршка на наставниците-приправници во основното образование додека ги развиваат тие силни страни. Покрај тоа, запознавањето со Холокаустот во основното образование подразбира и примена на пристап што е прилагоден на возраста. На пример, лекциите за толеранција и почитување може да се надополнуваат со посложени концепти во повисоките одделенија.³²

²⁸ Maitles, H. & Cowan, P., "Teaching the Holocaust in Primary Schools in Scotland: Modes, Methodology and Content", *Educational Review*, Vol. 51, No. 3, 1999, стр. 264.

²⁹ Wills, R. J., "Can Learning About the Holocaust Be Spiritual? Reflections on a Teaching and Learning Experience with Primary School Children", *International Journal of Children's Spirituality*, Vol. 23, No. 3, 2018, стр. 248-259.

³⁰ Jackson, D., "So Why Did They Go into Hiding? Anne Frank in Her Historical and Social Context", *Primary History*, Vol. 79, 2018, стр. 26-31.

³¹ Szejnmann, C. C. W., Cowan, P. & Griffiths, J. (Eds.), *Holocaust Education in Primary Schools in the Twenty-First Century* (London: Palgrave-MacMillan, 2018).

³² Основното образование опфаќа различни возрастни групи во различни држави – членки на ОБСЕ, почнувајќи од 5 годишна возраст па сè до 11 годишна возраст, а во други држави – членки од 7 до 14 годишна возраст.

2.

**Програма за обука
на наставниците во
основното образование:
Области, резултати, особености,
клучни тематски области,
прашања и теми**

Области на програмата

Самопознавање

Знаење за содржината

Педагошко знаење

КЛУЧНИ РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕТО

<p>Наставниците-приправници во основното образование се застапуваат за човековите права и ефикасно се справуваат со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите во нивните училиници, училишни заедници и во поширокиот контекст.</p>	<p>Наставниците – приправници во основното образование знаат и разбираат што претставува историскиот и современиот антисемитизам, како и што претставуваат нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите. Тие се свесни за сите облици во кои истите може да се појават, нивното потекло и нивните функции.</p>	<p>Наставниците – приправници во основното образование располагаат со стратегии, кои може да им помогнат на учениците да стекнат разбирање за значењето на антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите, на начин што е соодветен на возраста.</p>
<p>Наставниците – приправници во основното образование размислуваат за сопствените предрасуди и претпоставки и за себе како емотивни суштества. Тие развиваат зголемена свесност за личните и професионалните вредности, идентитети и одговорности.</p>	<p>Наставниците – приправници во основното образование ги препознаваат антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите како прашања поврзани со човековите права и го разбираат антисемитизмот како глобален проблем, кој може да биде присутен дури и онаму каде што не се забележува или разбира.</p>	<p>Наставниците – приправници во основното образование стекнуваат знаење и разбирање за стратегиите, кои може да им помогнат на учениците да ги развиваат клучните компетенции и отпорност кон антисемитизмот и нетолеранцијата, нивната свест за пристрасноста и предрасудите и нивната способност да ги оспорат кога ќе се случат ваквите појави.</p>
<p>Наставниците – приправници во основното образование се сензитивни на влијанието на антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите врз луѓето.</p>	<p>Наставниците – приправници во основното образование разбираат како антисемитизмот и останатите предрасуди се искажуваат, шират и промовираат во денешниот свет.</p>	<p>Наставниците-приправници во основното образование имаат волја и се способни да работат во својот тим и со други тимови во училишната средина, како и во локалните заедници со цел справување со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите.</p>

Области на програмата

Самопознавање

Знаење на содржината

Педагошко знаење

КЛУЧНИ РЕЗУЛТАТИ ОД УЧЕЊЕТО

Наставниците – приправници во основното образование се свесни и разбираат дека може да се преклопуваат контекстите во кои тие се присутни. Тие можат да ги идентификуваат предизвиците и можностите кои ги нудат тие контексти за справување со антисемитизмот, пристрасноста, нетолеранцијата и предрасудите.

Наставниците- приправници во основното образование имаат познавања и разбирање за јудаизмот и различностите во животот на Евреите, денес и во текот на историјата, како и за Израел, и тоа им овозможува да ги оспорат погрешните сфаќања кои преовладуваат во поширокото општество.

Наставниците- приправници во основното образование знаат и разбираат како функционираат проактивното планирање на наставата и одговорот на критичните инциденти за градење на отпорност и за оспорување на антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите.

Наставниците – приправници во основното образование стекнуваат разбирање за законите во врска со дискриминацијата, кривичните дела од омраза, антисемитизмот и расизмот во контекст на нивната земја.

Области на програмата

Самопознавање

Знаење за содржината

Педагошко знаење

КЛУЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ОБУЧУВАНИТЕ НАСТАВНИЦИ

**Рефлексивно
размислување и етички
ангажман**

Наставниците – приправници во основното образование демонстрираа самопознавање и свесност за нивната професионална улога и лично чувство за мисијата во наставата. Тие се сигурни и одлучни во нивната посветеност на наставата за справување со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите.

**Добро познавање и
информираност**

Наставниците – приправници во основното образование имаат утврдени и подробни познавања и концептуално разбирање на антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите. Тие имаат јасна претстава за последиците кои овие појави ги имаат врз образованието и човековите права. Наставниците -приправници во основното образование може да идентификуваат како да ги применат своите познавања во наставната пракса.

**Вештини, агилност
и внимателност**

Наставниците -приправници во основното образование се сигурни и компетентни во примената на педагошки стратегии за справување со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите. Тие се флексибилни и агилни практичари кои можат соодветно да одговорат во дадениот контекст. Тие разбираат како образованието може да помогне да се изгради отпорноста кон овие појави.

Области на програмата

Самопознавање

Знаење за содржината

Педагошко знаење

КЛУЧНИ ТЕМАТСКИ ОБЛАСТИ, ПРАШАЊА И ТЕМИ

1. Колку сум самосвесен? Какви пристрасности и предрасуди имам?

2. Кои се моите одговорности и должности како наставник/наставничка во основно образование за справување со антисемитизмот, пристрасноста и предрасудите?

3. Во каков поширок контекст сум присутен и како тоа влијае на моите ученици?

4. Кои се облиците, функциите и последиците на антисемитизмот?

5. Кои се различните начини на кои Евреите го изразуваат еврејството, јудаизмот и еврејскиот идентитет? Дали постојат заеднички верувања и обичаи? Какви се врските со Израел?

6. Што се случило со Евреите за време на Холокаустот?

7. Од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата? Каква функција имаат тие и во какви облици може да се пројават?

8. Која е мултидисциплинарната основа за специјализираност на мојата настава? Каков конкретен придонес тоа може да даде во справувањето со пристрасноста, предрасудите, нетолеранцијата и антисемитизмот?

9. Како да се справам со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите преку планираната наставна програма, соодветно на возраста?

10. Како може да се подготвам со цел да одговорам ефективно на критичните инциденти со антисемитизам, нетолеранција, пристрасност и предрасуди во училиницата и во образовната средина?

11. Како можам да ги градам клучните компетенции кај учениците и отпорноста кон антисемитизмот и предрасудите?

12. Како може по пат на соработка да работам со партнерите во и вон мојата институција за оспорување на антисемитизмот и предрасудите?

3.

**Програма
за наставници во
основното образование:**

Тематски прашања, цели
на учењето и материјали
со насоки

3.1. Тематска област 1.

Колку сум самосвесен/-на? Каква пристрасност и предрасуди имам?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Кои се моите основни вредности и принципи?• За што сум пристрасен/-а?• Дали имам предрасуди?• Кои се тие предрасуди?• Дали имам стереотипи?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ1: Наставниците – приправници ги идентификуваат и изразуваат нивните основни вредности и принципи, а особено како тие влијаат на пристапот кон наставата.• ЦУ2: Наставниците – приправници во основното образование ги истражуваат карактеристиките на пристрасноста и до кој степен тие како поединци може да се потпрат на пристрасноста и стереотипите и како тоа може да влијае врз наставата.

За да можат наставниците да ги образуваат децата за антисемитизам, нетолеранција, пристрасност и предрасуди, тие треба да имаат јасно чувство за мисијата за тоа зошто е важно да се работи на овие прашања, но и јасно да разбираат што претставуваат овие прашања. Антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите се чувствителни прашања за истражување. Манифестирањето на пристрасност и предрасуди подразбира социјална стигматизација, а од таа причина, и социјален ризик. Луѓето генерално може да сметаат дека нивниот став за останатите групи е приватна работа и тоа не е прашање за јавна дискусија.

Затоа пристрасноста, предрасудите и стереотипите треба да се истражуваат со сензитивност, како и на начин што има потенцијал да поттикне дискусија за улогата на предубедувањето, претпоставките и категоризацијата и да се овозможи да се препознае дека тоа се нормални, а сепак сложени аспекти на когнитивното функционирање кои стануваат патолошки само доколку се дозволи тие да постојат без ограничувања.

Пристрасност „се однесува на систематската тенденција поповолно да се оценува припадноста во својата група (внатрешна група) или нејзините припадници отколку групата на која не се припаѓа (надворешна група) или нејзините припадници.“³³ Пристрасноста се поттикнува и одржува преку нормални психолошки процеси и преку социјални процеси и структури. Стереотипите, предрасудите и дискриминацијата се сметаат за облици на социјална пристрасност.

³³ Dovidio, J. F., Hewstone, M., Glick, P. & Esses, V. M. (Eds.), *The Sage Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (London: SAGE Publications Ltd, 2010), стр. 3.

Стереотипите се „асоцијации и верувања за карактеристиките и особеностите на одредена група и нејзините припадници, кои што го оформуваат начинот на кој луѓето мислат и реагираат на таа група.“³⁴

Поновата литература од областа на психологијата укажува на две суштински димензии на стереотипите: топлина и компетентност. Топлината се поврзува со групите со кои се соработува, и се одрекува за конкурентските групи. Компетентноста се поврзува со групите со висок статус и се одрекува за групите со низок статус.³⁵ Емотивната реакција за групата е определена според тоа како групата е оценета според овие две димензии. Групите за кои постои стереотип дека се топли и компетентни (на пример внатрешната група или сојузниците) поттикнуваат чувство на гордост и восхит. Групите за кои стереотипот е дека се топли, но некомпетентни (на пример, постарите) предизвикуваат сожалување и сочувствителност. Групите за кои има стереотип дека се ладни, но компетентни (на пример Евреите во случајот на антисемитска пристрасност) предизвикуваат завист и љубомора, и групите за кои има стереотип дека се ладни и некомпетентни (на пример, корисниците на социјална помош во случај на класно заснована предрасуда) создаваат чувства на лутина, одбивност и одвратност.³⁶ Кога групите се оценети високо во однос на една димензија, но ниско во однос на другата димензија, општиот став кон нив е амбивалентност. Истражувањата за родовата еднаквост на пример идентификуваат два вида на амбивалентни стереотипи: патерналистички и предрасуди водени од завист.³⁷ Доколку Евреите се погледнат низ призмата на предрасудите како ладни, но компетентни (ниско на скалилото за топлина, високо на скалилото за компетентност) тоа ги изнудува стереотипите водени од завист. Стереотипите, без оглед на нивниот вид, може да доведат до предрасуди.

Предрасудите вообичаено се разбираат како став со когнитивна, афективна и когнитивна компонента (на пример, поседување на одредени верувања за целната група, одбојност кон одредената група, и предиспозиција за негативно однесување кон таа група).³⁸ Предрасудите може да имаат и психолошки функции, како што се

³⁴ *Ibid.*, стр. 8.

³⁵ Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. & Xu, J., "A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow from Perceived Status and Competition", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 82, No. 6, 2002, стр. 878–902.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Glick, P. & Fiske, S. T., "Ambivalent Stereotypes as Legitimizing Ideologies: Differentiating Paternalistic and Envious Prejudice", J. T. Jost & B. Major (Eds.), *The Psychology of Legitimacy: Emerging Perspectives on Ideology, Justice, and Intergroup Relations* (New York: Cambridge University Press, 2001), стр. 278–306.

³⁸ Dovidio, J. F. et al., *The Sage Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*, стр. 5.

јакнење на самопочитта,³⁹ но, исто така може да имаат и социјални функции, како што се одржување на разликите во однос на статусот и улогите на групите.⁴⁰

Стереотипите и предрасудите се интрапсихички појави - тие се појавуваат кај поединци и се разликуваат според нивото на транспарентност кон другиот и според нивото на свесност на лицето што ги поседува. Тие може да бидат експлицитни реакции – верувања и ставови кои луѓето знаат дека ги имаат и се предмет на свесна контрола при изразувањето. Тие, исто така, може да бидат имплицитни - автоматски се активираат без тоа да се забележи.⁴¹ Без оглед на тоа дали се експлицитни или имплицитни, начинот на кој пристрасноста и стереотипите влијаат врз однесувањето има важни импликации за нас и за општеството пошироко. Свесното или несвесното дејствување според нашите преференции (пристрасност) и предрасуди може да доведе до *дискриминација*.

Дискриминацијата може да се биде во форма на неправично постапување со оние кои се смета дека се вон групата или поволно постапување со оние од внатрешната група. На пример, може да има дискриминација во распределувањето на ресурсите, давајќи повеќе на припадниците на сопствената група и зголемувајќи ја постоечка социјална предност.⁴² Пристрасноста меѓу групите вообичаено е ограничена на фаворизирање на припадници на сопствената групата, освен доколку за лицата што не припаѓаат на групата има силни емоции. Силните емоции, како што се презир и лутина, може да се јават кога надворешната група се смета дека претставува закана и ваквите емоции може да предизвикаат непријателски дејствија и нанесување штета на надворешната група.⁴³

Нетолеранцијата означува „отсуство на толеранција за разликите во мислењата и практиките“ особено „во однос на верски прашања; негирање на правото на различност; тесноград или фанатичен отпор во однос на различното мислење.“⁴⁴ Тоа, исто така, значи и недостаток на „почит, прифаќање или ценење на богатата разновидност на нашите светски култури ... форми на изразување и начини на битисување“ и недостаток на „признавање на универзалните човекови права и основни слободи на другите.“⁴⁵

³⁹ Fein, S. & Spencer, S. J., "Prejudice as Self-Image Maintenance: Affirming the Self Through Derogating Others", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, No. 1, 1997, стр. 31-44.

⁴⁰ Eagly, A. H. & Diekmann, A. B., "What Is the Problem? Prejudice as an Attitude-in-Context", J. F. Dovidio, P. Glick & L. A. Rudman (Eds.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport* (Malden, Massachusetts & Oxford: Blackwell Publishers, 2005), стр. 19–35.

⁴¹ Dovidio, J. F. et al., *The Sage Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination*

⁴² Banaji, M. R. & Greenwald, A. G., *Blind Spot: Hidden Biases of Good People* (New York: Bantam Books, 2016).

⁴³ Brewer, M. B., "A Dual-Process Model of Impression Formation", T. K. Srull & R. S. Wyer (Eds.), *Advances in Social Cognition*, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1988), стр. 1-36; Mackie, D. M., Devos, T. & Smith, E. R., "Intergroup Emotions: Explaining Offensive Action Tendencies in an Intergroup Context", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 79, No. 4, 2000, стр. 602–616.

⁴⁴ "Intolerance", Oxford English Dictionary Online, Oxford University Press, 2019.

⁴⁵ "„Декларација за начелата на толеранцијата“, УНЕСКО <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13175&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

Нетолеранцијата е тесно поврзана со дискриминацијата и може „да се манифестира ... во најразлични облици, од системско до индивидуално ниво“, вклучително и „омаловажувачки забелешки и омраза во јавниот дискурс и директна или индиректна дискриминација и непријателско однесување, како што се физички напади и вербална агресија.“⁴⁶

Истражувањата укажуваат на тоа дека успешните интервенции за справување со пристрасноста треба прво да ја подигнат *свеста* за проблемот, како што е свесност за поврзаноста меѓу непознаените имплицитни преференции или свесни, експлицитни преференции и дискриминирачкото однесување. Тие потоа мора да ги *мотивираат* поединците да дејствуваат во правец на промена. *Свесноста* за имплицитната пристрасност може да се подигнува на најразлични начини, на пример преку примена на Тестови за имплицитни асоцијации. Во случајот на експлицитните предрасуди, *свесноста* може да се однесува на тоа како пристрасноста на личноста доаѓа во судир со социјалните норми, какво може да биде влијанието на пристрасноста врз останатите луѓе, и како дејствувањето во склад со пристрасноста може да биде спротивно на професионалната улога и мисија на одредена личност како наставник. *Мотивацијата* е сложен концепт и студиите покажуваат дека интервенциите кои ги нагласуваат општествените барања за контролирање на предрасудите ги зајакнуваат, наместо да ги намалат предрасудите.⁴⁷ Авторите на една таква студија напишале:

„Им советуваме на наставниците и на раководителите да се држат подалеку од стратегии против предрасуди, да бидат свесни за тактиките за контролирање, да го намалат користењето на изрази со кои се врши притисок, и да се воздржат од извршување на притисок врз луѓето за исполнување на строго пропишани резултати. Наместо тоа, важно е да се поттикне личното вреднување на различностите и еднаквоста. Тоа може да се направи преку нудење на информации со цел резонирање, преку дискусии за важноста да нема преудувања, и преку разгледување на придобивките што произлегуваат од различностите и правичноста во училиниците и работните опкружувања.“⁴⁸

Оттаму, славењето на правичноста, инклузивноста и еднаквоста, со истовремено нагласување на припадноста на заедничка група, веројатно е дека ќе бидат важни за да се создаде волја и мотивација за оспорување на предрасудите. Со оглед на тоа дека за да се регулираат и имплицитните и експлицитните стереотипи и предрасуди потребно

⁴⁶ ОДИХР, УНЕСКО и Совет на Европа, Насоки за наставниците за борба против нетолеранцијата и дискриминацијата на Муслиманите: справување со исламофобијата преку образование (ОБСЕ/ОДИХР: Варшава, 2011), стр. 17.

⁴⁷ Legault, L., Gutsell, J. N., & Inzlicht, M., "Ironic Effects of Antiprejudice Messages: How Motivational Interventions Can Reduce (but Also Increase) Prejudice", *Psychological Science*, Vol. 22, Issue 12, 2011, стр. 1472–1477. <<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0956797611427918>>.

⁴⁸ *Ibid.*, стр. 1476.

е да се увиди каде има неусогласеност меѓу целите и постапувањето,⁴⁹ веројатно ќе помогне доколку од наставниците-приправници се побара да ја искажуваат својата визија и чувство за мисијата во кариерата што ја започнуваат. Кои се вредностите кои тие сакаат да ги отелотворат преку нивната практика? За што сакаат да се застапуваат како наставници? Учењето подразбира промена и во знаењето и во начинот на размислување, и затоа наставата се однесува на создавање на тие промени. Во тој поглед, би било корисно ако од наставниците-приправници во основното образование се побара да ги идентификуваат промените кои тие лично сакаат да ги постигнат преку нивната работа како наставници, како и од нив да се побара да ги споделат и споредат нивните лични визии со визиите на нивните колеги.

Некои од стратегиите кои може да се употребат како алатки за намалување на пристрасноста, стереотипите и предрасудите се следниве:

- **Создавање на слика спротивна на стереотипната претстава:** Користење на претстави за групи кои се спротивни на стереотипните претпоставки за тие групи и истакнување и ставање на располагање на позитивни примери;⁵⁰
- **Индивидуација:** Стекнување на знаење за припадниците на стереотипизираните групи, како поединци, фокусирајќи се на личните, наместо на групните особености;⁵¹
- **Прекатегоризација:** Заедно со индивидуацијата, прекатегоризација на поединци притоа повикувајќи се на нивната припадност на поинклузивна или надредена категорија за да се зголеми видливоста на заедничкиот идентитет меѓу припадници на различни групи, што може да доведе до поповолно расудување и интеракција меѓу групите;⁵²

⁴⁹ Burns, M. D., Parker, L. R. M. & Monteith, M. J., "Self-regulation Strategies for Combatting Prejudice", C. G. Sibley & F. K. Barlow (Eds.), *The Cambridge Handbook of the Psychology of Prejudice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016).

⁵⁰ Blair, I. V. & Banaji, M. R., "Automatic and Controlled Processes in Stereotype Priming", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 70, No. 6, 1996, стр. 1142–1163; Blair, I. V., Ma, J. E. & Lenton, A. P., "Imagining Stereotypes Away: The Moderation of Implicit Stereotypes Through Mental Imagery", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 81, No. 5, 2001, стр. 828–841.; Carnes, M., Devine, P. G., Baier Manwell, L., Byars-Winston, A., Fine, E., Ford, C. E. & Sheridan, J., "The Effect of an Intervention to Break the Gender Bias Habit for Faculty at One Institution: A Cluster Randomized, Controlled Trial", *Academic Medicine*, Vol. 90, No. 2, 2015, стр. 221–230.; Devine, P. G., Forscher, P. S., Austin, A. J. & Cox, W. T. L., "Long-Term Reduction in Implicit Race Bias: A Prejudice Habit-Breaking Intervention", *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol. 48, No. 6, 2012, стр. 1267–1278; Devine, P. G. & Sharp, L. B., "Automaticity and Control in Stereotyping and Prejudice", T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination* (London: Routledge, 2009), стр. 61–88.; Lai, C. K., Marini, M., Lehr, S. A., Cerruti, C., Shin, J.-E. L., Joy-Gaba, J. A. & Nosek, B., "Reducing Implicit Racial Preferences: A Comparative Investigation of 17 Interventions", *Journal of Experimental Psychology*, Vol. 143, No. 4, 2014, стр. 1765–1785.

⁵¹ Carnes et al., "The Effect of an Intervention to Break the Gender Bias Habit for Faculty at One Institution"; Devine et al., "Long-Term Reduction in Implicit Race Bias". Види исто така: Brewer, M. B., "A Dual-Process Model of Impression Formation"; Fiske, S. T., "Stereotyping, Prejudice and Discrimination", D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The Handbook of Social Psychology* (Vol. 2) (New York: McGraw-Hill, 1998), стр. 357–411.; Fiske, S. T. & Neuberg, S. L., "A Continuum of Impression Formation, from Category-Based to Individuating Processes: Influences of Information and Motivation on Attention and Interpretation", in M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 23) (San Diego, CA: Academic Press, 1990), стр. 1–74.

⁵² Gaertner, S. L. & Dovidio, J. F., *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model* (New York: Psychology Press, 2000).

- **Разгледување од гледна точка на другиот:** Голем број социјални психолози тврдат дека разгледувањето на одредена ситуација од гледната точка на друго лице или замислување на мислите, чувствата и искуствата на таргетитарана социјална група претставува делотворна стратегија за намалување на предрасудите кон стигматизираните групи;⁵³
- **Зголемување на можностите за контакт:** Зголемувањето на можностите за позитивна интеракција со стереотипизираните групи може да создаде позитивни асоцијации, со кои може да се надминат негативните стереотипи;⁵⁴ и

Стимулирање на креативноста: Стимулирањето на поединци на креативно размислување се докажало дека го намалува автоматското активирање на стереотипите, со тоа што се поттикнуваат алтернативни, наместо конвенционални и типични мислења и асоцијации.⁵⁵

Подготвени се корисни материјали кои имаат за цел да им помогнат на учениците или возрасните да станат свесни за сопствените пристрасности, предрасуди и стереотипи. Честопати се смета дека овие материјали е соодветно да се вклучат и во програмите за едукација на наставници:

- The Anne Frank House’s “Stories that Move” (Куката на Ана Франк „Стории кои не погодуваат“ (<<https://www.annefrank.org/en/education/product/33/stories-that-move-english/>>) алатка за е-учење „Да се види и да се биде“ (“Seeing and being”) нуди интерактивно учење, давајќи им можност на учениците да размислат за претпоставките и предрасудите, како за себе, така и за другите. Педагошката логичка основа дадена во насоките за предавачите, кои се поставени на интернет страницата, веројатно ќе бидат особено ефикасни за да им се помогне на наставниците-приправници во основното образование да ги зголемат нивните педагошки знаења и знаењето за содржината.
- The Facing History and Ourselves lesson plan and materials “Confirmation and Other Biases” (Планови за час и материјали – Соочување со историјата и со самите себе „Потврдување и друга пристрасност“) (<<https://www.facinghistory.org/resource-library/facing-ferguson-news-literacy-digital-age/confirmation-and-other-biases>>) разгледување на пристрасноста и предрасудите

⁵³ Devine et al., “Long-Term Reduction in Implicit Race Bias”; Burgess, D., van Ryn, M., Dovidio, J. & Somnath, S., “Reducing Racial Bias Among Health Care Providers: Lessons from Social-Cognitive Psychology”, *Journal of General Internal Medicine*, Vol. 22, No. 6, 2007, стр. 882–887.; Carnes et al., “The Effect of an Intervention to Break the Gender Bias Habit for Faculty at One Institutions”; Galinsky, A. D. & Moskowitz, G. B., “Perspective-Taking: Decreasing Stereotype Expression, Stereotype Accessibility, and In-Group Favoritism”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 7, No. 4, 2000, стр. 708–724.

⁵⁴ Boscardin, C., “Reducing Implicit Bias Through Curricular Interventions”, *Journal of General Internal Medicine*, Vol. 30, No. 12, 2015, стр. 1726–1728.; Burgess et al., “Reducing Racial Bias Among Health Care Providers: Lessons from Social-Cognitive Psychology”.

⁵⁵ Sassenberg, K. & Moskowitz, G. B., “Don’t Stereotype, Think Different! Overcoming Automatic Stereotypes Activation by Mindset Priming”, *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol. 41, No. 5, 2005, стр. 506–514.

на најразлични начини кои веројатно ќе отворат дебата на начин кој не преставува закана за никого (вклучително и преку користење на математички задачи кои на површина ги исфрлаат предумерувањата и илузијата “Monkey Business” („Невидливиот горила“),⁵⁶ ставајќи ги во преден план улогата на стимулирањето и на претпоставките во формирањето на перцепцијата). Материјалите исто така нудат линкови до Тестовите за имплицитни асоцијации на Проектот Имплицит (<<https://implicit.harvard.edu/implicit/takeatest.html>>).

- Меѓу другите корисни материјали е и ресурсот „Категоризирање на луѓето“ на Јавниот радиодифузен сервис на САД (United States’ Public Broadcasting Service’s “Sorting People”) (<https://www.pbs.org/race/002_SortingPeople/002_00-home.htm>), кој помага да се започне дијалог за расата како социјален конструкт и Иницијативата за предавање на различни ученици (“Teaching Diverse Students Initiative”) (<<https://www.tolerance.org/>>), која вклучува одреден број на ресурси, кои помагаат да се стекнат искуства од средби и со тоа се овозможува оспорување на стереотипите. Американското антрополошко здружение има интерактивна интернет страница со линкови до неговиот проект „РАСА: Дали сме толку различни? (“RACE: Are We So Different?”) (<<http://www.understandingrace.org/>>), кој содржи материјали кои може да помогнат да се оспорат стереотипите и недоразбирањата во однос на расата, етничката припадност и човечките разлики.
- И Студио Глобо (Studio Globo) (<<https://www.studioglobo.be/nl/lesmateriaal/actualessen>>), во Белгија и Stichting School & Veiligheid (Фондација за училиштето и безбедноста), <<https://www.schoolveiligheid.nl/>>, во Холандија ја истражуваат природата на предрасудите и како истите се формираат.
- Користењето на вербални сведоштва веројатно ќе помогне во поттикнувањето на младите ученици да развиваат чувство за различностите во нивните заедници и во историјата. Проектот “Paměť národa” / „Сеќавањето на народите“ (<<http://territoryterror.org.ua/en/projects/international-projects/nation-memory/>>), во Република Чешка е сличен пример за тоа. Исто така, Musée d’Art et d’Histoire du Judaïsme (<<https://www.mahj.org/>>) ја нагласува културата и историјата на еврејските заедници во Франција.

⁵⁶ Тоа бил експеримент од социјалната психологија, во кој на луѓето им бил прикажан видео клип со кошаркари и од нив било побарано да бројат колку пати кошаркарите ќе си ја додадат топката. Фокусирани на топката, половина од гледачите не забележале дека на теренот неколку моменти имало лице облечено во костим на горила. Експериментот бил повторен во контекст на обуки и дал слични резултати. Simons, D., “But Did You See the Gorilla? The Problem with Inattentional Blindness”, Smithsonian Magazine, септември 2012 г., <<https://www.smithsonianmag.com/science-nature/but-did-you-see-the-gorilla-the-problem-with-inattentional-blindness-17339778/>>.

3.2. Тематска област 2.

Кои се моите одговорности и должности како наставник/-чка во основно образование за справување со антисемитизам, пристрасност и предрасуди?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Кои се моите должности, обврски и одговорности?• Каква разлика можам да постигнам?• Какви импликации имаат човековите права за мојата улога како наставник/-чка во основното образование?• Какви лични и професионални одговорности и должности имаат наставниците во основно образование во однос на овие прашања?• Каков е соодносот на тие одговорности и должности со физичкиот, емоционалниот и интелектуалниот развој на учениците за кои се грижам?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 3: Наставниците – приправници во основното образование ги идентификуваат и објаснуваат своите одговорности и должности како професионалци, како и импликациите на човековите права врз нивната професионална улога. Тие исто така можат да идентификуваат и да објаснат кои се клучните карактеристики на наставниците од основно образование според Конвенцијата на ОН за правата на детето.• ЦУ 4: Наставниците – приправници во основно образование ги идентификуваат и објаснуваат своите професионални одговорности како наставници во основно образование и што значи наставата со која се негува глобалното граѓанство,⁵⁷ разбирањето на различностите и едукацијата за човековите права.

Наставните практики секако се поврзани со личниот идентитет на наставниците. Сепак, иако наставниците се посебни индивидуи, да се биде наставник значи да се прифати јавна и дефинирана социјална улога. Оваа улога е поврзана со очекувањата од наставниците да се придржуваат, да ги отелотворуваат и да ги застапуваат вредностите и нормите. Многу од овие очекувања се утврдени во законите и договорите, и повеќето се и предуслов да се биде наставник. Во рамки на обуката која има за цел справување со пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата, корисно е доколку уште во раната фаза се одвои време за наставниците-приправници во основното образование и од нив да се побара да размислат и да ги идентификуваат вредностите и нормите кои се составен дел од улогата на наставниците и тоа од аспект на очекувањата од наставниците кај

⁵⁷ Глобално граѓанство значи чувство на припадност на пошироката заедница и заедничкото човештво. Тоа ја нагласува политичката, економската, социјалната и културната меѓузависност и поврзаност меѓу локалната, националната и глобалната средина.", УНЕСКО, *Едукација за глобално граѓанство: Тем и цели на учењето*, 2015 г., стр 14.

учениците, родителите, работодавачите и органите за лицензирање. За наставниците-приправници во основното образование ќе биде корисно доколку од нив се побара: (а) да направат список или да ги наведат различните димензии на очекувањата од нив од страна на различни засегнати страни во образованието (на пример децата, родителите, работодавачите и органите за лицензирање на наставници); и (б) да размислат колку се подготвени за да се справат со ваквите различни очекувања. Кои очекувања од нивната улога тие сметаат дека можат соодветно да ги исполнат и за кои предизвици можеби ќе им треба помош за да ги надминат?

Очекувањата го насочуваат вниманието на одговорностите и должностите. Сепак, тие исто така го насочуваат вниманието на работењето, на капацитетот на наставниците да дејствуваат во светот, и да ги оформат искуствата на младите луѓе и средината во која тие учат. Одговорностите на наставниците се разликуваат зависно од контекстот, а наставниците – приправници во основното образование треба да бидат запознаени со, но, и од нив да се побара да размислат и да ги истражат должностите и одговорностите од важечките закони. Кога се размислува за одговорностите на наставниците, како и за работата и разликата што тие може да ја направат, една моќна алатка е Конвенцијата на Обединетите нации за правата на детето, која е дел од меѓународното право.⁵⁸ При разгледувањето на овој документ, наставниците -приправници во основното образование треба да имаат доволно време да разгледаат како различните членови од Конвенцијата се поврзани и се применливи во нивната секојдневна работа. Корисна вежба за наставниците -приправници од основното образование е (а) да ги разгледаат членовите од Конвенцијата со цел да ги идентификуваат оние кои се најрелевантни за образованието (на пример член 28 – право на образование; член 14– слобода на мислење, свест и вероисповед; и член 17 - пристап до информации од медиумите; и потоа (б) да ја разгледаат должноста која тие ја имаат како наставници да им помагаат на децата да ги остваруваат тие права. Кои практики од наставата најверојатно ќе им овозможат на децата да ги остваруваат своите права и што можат да направат наставниците за да ги оптимизираат нивните практики за таа цел? Конвенцијата исто така укажува на должноста да се обезбеди дека сите деца имаат еднаков пристап до нивните права од Конвенцијата без дискриминација, нагласувајќи ја важноста наставниците да бидат свесни за структурните одлики на училишното опкружување кое тие го создаваат. Тие исто така треба да бидат свесни за сопствените претпоставки и претпоставки за учениците, а кои доколку не се проверат може да доведат до различен и нееднаков третман.

Постојат многу корисни ресурси за едукација на наставниците за човековите права и поврзаноста на правата и историјатот на дискриминацијата, на пример, во „Наставниците и едукацијата за човекови права“ од Ослер и Старки (Osler and Starkey’s Teachers and Human Rights Education) каде што се разгледува поврзаноста

⁵⁸ Корисен кус преглед од УНИЦЕФ е достапен на <http://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_summary-1.pdf>.

на нацистичките напади врз правата на европските Евреи во 30-те и 40-те години, и постоењето, обликот и содржината на Универзалната декларација за човекови права од 1948 год.⁵⁹ Одреден број на ресурси се фокусираат врз развојот на наставни стратегии во образованието на децата за нивните права, овозможувајќи им да ги остваруваат нивните права:

- Работилниците и материјалите за обука од Anti-Defamation League’s “A Classroom of Difference” („Училища со различности“) (<<https://www.adl.org/who-we-are/our-organization/signature-programs/aworld-of-difference-institute/classroom>>) имаат за цел наставниците да се стекнат со неопходните вештини за едукација против предрасудите и да промовираат почитување, инклузивност и човечност. Слични училишни материјали нудат интерактивни лекции (<<https://www.adl.org/education-and-resources/resources-for-educators-parents-families/lesson-plans>>) со кои се истражува примената на идеи поврзани со еднаквоста во почитувањето и постапувањето во современата политика.
- *Прирачникот на Советот на Европа за едукација за човековите права за младите луѓе* нуди корисни материјали со насоки и педагошки материјали за истражување на човековите права на интерактивен начин со младите луѓе, вклучително и многу активности и планови во рамки на лекциите (<<https://www.coe.int/en/web/compass/chapter-2>>) и активности (<<https://www.coe.int/en/web/compass/chapter-3>>) кои ги поттикнуваат и ги оспособуваат младите да ги остваруваат нивните права.
- Институтот Instituto Padre António Vieira (<<http://www.ipav.pt/index.php/o-ipav>>) нуди програми за едукација за човековите права за наставниците кои работат со ученици на возраст од 12 до 25 години, како што е Justiça Para Tod@s (<<https://gulbenkian.pt/project/justica-para-tods/>>).
- Омбудсманот за детски права на Ирска нуди сеопфатни материјали кои им помагаат на наставниците да ја испланираат и спроведат едукацијата за човековите права со децата. Ресурсните материјали „Правата да станат реални (“Making Rights Real““) (<<https://www.oco.ie/childrens-rights/education-materials/>>) имаат за цел да ги едуцираат децата од сите возрасти за нивните права, но тие исто така се наменети за давање поддршка на децата и младите во примената и остварувањето на нивните права.
- Обединетите нации објавуваат илустрирани изданија по мерка на децата од Универзалната декларација за човекови права (<<https://www.un.org/en/udhrbook/index.shtml>>), на арапски, кинески, англиски, француски, руски и шпански јазик, кои може да се користат за едукација на младите ученици за нивните права.

⁵⁹ Osler, A. & Starkey, H., *Teachers and Human Rights Education*, стр. 54-55.

3.3. Тематска област 3.

Во каков поширок контекст сум присутен/а и како тоа влијае на моите ученици?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Каков е социјалниот, економскиот и политички контекст на моето училиште?• Со какви образовни институции моите ученици можеби имаат искуство?• Каква е поврзаноста на моето училиште со средното образование што е достапно во мојата средина?• Кои се локалните заедници, и кои се лицата кои имаат контрола и кои се вклучените страни?• Која е националната и локалната историја и какви се традициите? На кој начин тие традиции влијаат на проблемите во заедниците каде што предавам?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ5: Наставниците – приправници во основното образование ги идентификуваат и размислуваат за нивниот институционален, локален и поширок контекст. Тие можат да објаснат како овие можности и ограничувања во образованието се поврзани со едукацијата за антисемитизмот и предрасудите.

Образованието претставува општествена, културолошка и политичка заложба и истото се спроведува во повеќе различни контексти. Тие различни контексти имаат различен степен на влијание врз наставните практики и процесот на учење. Понекогаш таквото влијание е видливо и им е познато на сите. Во други околности, тоа влијание е посуптилно и помалку се препознава вон стручните кругови. Одредени контексти имаат далекусежно влијание на образовната дејност на национално, па дури и на меѓународно ниво. Други контексти може да бидат покарактеристични и специфични, и релевантни за одредени области, региони или заедници.

Би било нереално и неразумно да се очекува од наставниците-приправници во основно образование да бидат целосно свесни за секој контекст кој може да биде поврзан со нивната работа. Со оглед на тоа, колку поголема свесност има кај наставниците – приправници во основното образование за поширокиот контекст, тие толку подобро ќе бидат позиционирани да ги препознаат, разберат и да се справат со антисемитизмот, предрасудите, пристрасноста и нетолеранцијата во и преку образованието. Наставниците – приправници во основното образование треба да се поттикнуваат да ги разгледаат предизвиците и можностите кои се присутни во нивните локални заедници, во претставничките тела на училишниот кадар и учениците, како и во наставна програма, за да се овозможи справување со антисемитизмот и негово оспорување. За таа цел, наставниците – приправници во основното образование може

да се поттикнат да размислуваат за контекстот, кој припаѓа на една од двете категории: внатрешен контекст во училиштето и контекст надвор од училиштето.

Како и сите останати институции, училиштата функционираат преку структури, процеси и процедури. На наставниците во основното образование најблизок контекст им е нивното училиште. Начинот на кој тоа е прецизно уредено може да се разликува од училиште до училиште, но сите училишта најдобро функционираат кога вработените работат колегијално и соработуваат меѓу себе. Оттаму, наставниците-приправници во основното образование треба да ги усовршуваат своите вештини за меѓучовечки односи, што ќе овозможи тие да придонесуваат за, но и да добиваат поддршка во училишниот контекст.

Наставниците- приправници во основно образование ќе треба да се здобијат со широки познавања и да бидат информирани за да ги разбираат различните прашања, за да ги препознаваат можностите во наставните програми за учениците. Наставниците – приправници во основно образование, исто така, треба да имаат општи познавања за целиот наставен план на училиштето. На ниво на обученост, тоа значи да разбираат што преставува наставната програма и како концепт и во реалноста, и како е составен наставниот план на училиштето. Тие познавања имаат суштинско значење со цел наставниците – приправници во основно образование да ги разбираат искуствата на учениците од наставата во училиштето и да ја сфатат улогата и местото на наставникот во рамките на таквите искуства.

За наставниците -приправници од основното образование исто така ќе биде корисно да ги прошират знаењата за тоа како училиштата ги формулираат и спроведуваат политиките за поведението. На ниво на обученост, тоа секако ќе биде генерализирано и апстрактно за наставниците-приправници во основното образование. Сепак, стекнувањето увид во тоа каков е природот на училиштето кон прашањата на поведението и дисциплината преку примери од реалниот живот ќе значи дека наставниците- приправници се во подобра положба да разберат како тие би можеле да се справат кога ќе се соочат со критични инциденти со антисемитизам, предрасуди, пристрасност и нетолеранција. Тоа треба да оди рака под рака со подигнувањето на свеста на наставниците-приправници во основното образование за тоа каков е природот на училиштето за помагање и давање совети за лични проблеми (пасторална грижа).⁶⁰

Како институции од суштинско општествено значење, училиштата неопходно се вклучуваат со најразлични надворешни контексти. За наставниците-приправници во основното образование веројатно најзначаен е семејниот контекст. Сите наставници-приправници во основно образование треба да се запознаени со потеклото и личните

⁶⁰ Пасторалната грижа може да се разбере на повеќе начини. Највообичаено овој термин се однесува на начините на кои образовните институции го унапредуваат „личниот, социјалниот, моралниот, духовниот и културен развој и добросостојба“ на нивните ученици. Види: Best, R., “Pastoral Care and Personal Social Education: A Review of UK Research Undertaken for the British Educational Research Association”, стр.4, интернет страница на British Educational Research Association, стр. 4, <<https://www.bera.ac.uk/wp-content/uploads/2014/01/best-pastoralcarepse.pdf?noredirect=1>>.

околности на учениците како вообичаен дел од работата, но, тоа може да биде особено важно кога се планира наставата за учениците во врска со антисемитизмот, предрасудите, пристрасноста и нетолеранцијата. Оттаму, наставниците -приправници во основното образование треба да се запознаени со начините на кои тие може да создадат поцелосна слика за нивните ученици, користејќи ги податоците кои им се достапни или кои ги прибираат училиштата. Тие исто така треба да се обучат како да им пристапат, да се справат и да развијат релации со родителите или старателите на учениците.

Претходното образование на учениците е тесно поврзано со нивните лични околности. Иако од една страна деталите за искуството на учениците во образованието ќе бидат различни, наставниците- приправници во основното образование треба да се запознаат со тоа како тие самите се позиционирани во рамките на образовниот систем во нивната земја. Подетално, во земјите кои имаат национални наставни планови, наставниците-приправници во основното образование треба да разбираат како се развива наставниот план за нивниот предмет на различните нивоа од образовниот систем. Тоа ќе им помогне на наставниците – приправници во основното образование да сфатат дали нивните ученици веројатно имале претходна настава за антисемитизам, предрасуди, пристрасност и нетолеранција и дали тие ќе имаат настава за овие прашања во иднина.

Третиот надворешен контекст, кој особено треба да се истакне се локалните заедници. Јасно е дека наставниците – приправници во основното образование нема да можат да претпостават или да предвидат кои се локалните заедници каде што се наоѓаат нивните училишта. Сепак, тие треба да ја сфатат меѓусебната зависност и соодносот кој постои меѓу училиштето и неговата најблиска околина. Од една страна, колку што тоа подразбира подигнување на свеста на наставниците – приправници во основното образование за училиштата како социјални и културолошки места, исто толку значи и да се обезбедат практични предлози за тоа како тие можат да се запознаат со локалната заедница каде што се наоѓа училиштето. Тука може да се истакне дека разбирањето за локалните проблеми и загрижености може да се стекне преку локалните весници, социјалните мрежи или официјалните податоци и евиденција. Наставниците-приправници треба да се охрабруваат да ги земаат предвид ранливостите кај нивните ученици, можностите за градење врски со локалните заедници преку семејствата на учениците, и дали поблиските односи и врски со семејството и заедницата, доколку ги има, би можеле да бидат предизвик во справувањето со антисемитизмот. Какви културолошки или институционални предрасуди постојат во нивниот контекст, кои може да влијаат врз учењето кое наставниците настојуваат да го унапредат?

Наставниците – приправници во основното образование кои го познаваат и разбираат контекстот во кој се присутни се наоѓаат во поволна положба да планираат педагошки активности, кои се потребни, соодветни и одговараат на потребите и околностите на нивните ученици. Сепак, таквото познавање и разбирање само по себе не е доволно; за да се реализира нивниот потенцијален придонес, неопходно е да се примени таквото знаење и разбирање. Во тој поглед, познавањето и разбирањето на контекстот се поврзани со други аспекти од самопознавањето, како и со останатите области од програмата за обука.

3.4. Тематска област 4.

Кои се облиците, функциите и последиците на антисемитизмот?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИТЕ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Кои се стереотипните начини на кои се прикажуваат Евреите?• Кои различни облици на антисемитизам постојат?• Како го препознаваме/ идентификуваме антисемитизмот?• Кои се корените на антисемитизмот?• Кои се функциите на антисемитизмот?• Кои се последиците од антисемитизмот?• Каково влијание има антисемитизмот пошироко во општеството?• Зошто и како антисемитизмот претставува прашање на човековите права?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 6: Наставниците – приправници во основното образование, кога е неопходно, можат да ги идентификуваат и објаснат антисемитските митови и наративи и улогата на наоѓање жртвено јаје и теоријата на заговор во антисемитизмот?• ЦУ 7: Наставниците- приправници во основното образование ги идентификуваат и објаснуваат различните облици на антисемитизам, на пример, антисемитизам заснован на толкување на верските убедувања (на пример христијанско, муслиманско), расистички антисемитизам, секундарен антисемитизам (политички и елиминациски)⁶¹, негирање на Холокаустот и антисемитски говор во дискусиите за состојбите на Блискиот исток.• ЦУ 8: Наставниците-приправници во основното образование ги деконструираат, оспоруваат и објаснуваат антисемитските претстави и стереотипи.• ЦУ 9: Наставниците- приправници во основното образование ги идентификуваат и објаснуваат некои од причинителите на антисемитизмот и на кои функциите тој им служи.• ЦУ 10: Наставниците-приправници во основното образование ги идентификуваат и размислуваат за начините на кои присуството на антисемитизмот влијае врз човековите права на Евреите, директно и индиректно, начинот на кој варијабилните фактори, како што се различностите кај Евреите и родот, го определуваат влијанието и начините на кои антисемитските инциденти и говор влијаат врз општествата, со што негативно се засегнати човековите права.

⁶¹ Секундарен антисемитизам се однесува на одредени изрази за антисемитизмот кои се појавиле по Втората светска војна во контекст на помирување со Холокаустот, со кои се обвинуваат самите Евреи дека тие ги потсетуваат другите за Холокаустот и со тоа предизвикуваат чувство на вина за Холокаустот. Еден таков пример е идејата дека Евреите би ги искористиле чувствата на вина на Германците и Австријците во врска со Холокаустот. Во контекст каде отворениот антисемитизам повеќе не е прифатлив, секундарниот антисемитизам исто така се објаснува како начин на индиректно изразување на антисемитизам. Види ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образованието*, стр. 23-24.

Иако малку е веројатно дека наставниците-приправници во основното образование во многу земји низ светот ќе предаваат за Холокаустот, сепак, за Холокаустот се предава во одреден национален контекст, на пример во Австрија, Канада, Франција, Израел и Шкотска.⁶² Дури и кога за Холокаустот нема посебна настава, сепак наставниците во основното образование ќе предаваат за правата и толеранцијата, и карактерот на пристрасноста и предрасудите. Од таа причина, важно е наставниците да имаат подробни познавања за историјата и карактерот како на антисемитизмот, така и на Холокаустот.

Кои различни облици на антисемитизам постојат?

Иако имало периоди кога омразата и непријателството кон Евреите не биле присутни, сепак тие постојат со милениуми. Тие опстојувале и при подемот и падот на империите, при формирањето и распаѓањето на националните држави, и во текот на револуциите за начините на кои луѓето размислуваат и живеат. Со векови, одбивноста, недовербата и нескриената дискриминација на Евреите се адаптирала на променетиот контекст и околности, што значи дека она што го нарекуваме антисемитизам постоело и понатаму постои во различни облици.

Антисемитизмот може да се искаже како верска нетолеранција, кога омразата и непријателството кон Евреите се рационализираат преку експлоатација на идеи или верувања кои се втемелени во одредена религија.⁶³ Тука во прашање се и кодексите и убедувања кои се сржта на јудаизмот, и за кои одредени влијателни следбеници на поновите религии, кои се надоградуваат на јудаизмот, често сметаат дека се „истиснати“ и „треба да се отфрлат како реликвија од претходната ера.“⁶⁴ Антисемитизмот, исто така, може да се искаже и во расна и/или псеудо-научна смисла. Со подемот на теоријата на расите кон крајот на 19-иот век, во анти-еврејскиот дискурс е вклучен и елементот за раса. Теоријата на расите вообичаено, но погрешно, го дели човештвото на различни раси и припишува одредени квалитети и карактеристики на секоја раса, а Евреите се издвоени и дефинирани според нивната биолошка генеалогича.⁶⁵ Политичкото искажување на антисемитизмот вклучува „спасувачки“ антисемитизам, односно, идејата е дека „нацијата“ или друг политички ентитет може одново да се воспостави и обнови доколку се отстранат Евреите и еврејските влијанија кои наводно ја погодуваат.⁶⁶ Новиот или современ антисемитизам може да вклучи појава на антисемитизам во контекст на дискусиите за состојбите на Блискиот исток, на пример ставот дека сите Евреи се колективно одговорни за израелско-палестинскиот конфликт, или тврдењето дека Израел нема право да постои.⁶⁷ Други облици на антисемитизам кои се појавиле по Холокаустот, вклучуваат негирање или изобличување на Холокаустот.⁶⁸ Негирањето на Холокаустот во основа е обид да се избрише историската реалност на извршените злодела и да се даде легитимитет на нацизмот, истовремено настојувајќи да се покаже дека Евреите го измислиле или го преувеличиле Холокаустот за да се стекнат со политичка или економска корист. Изобличувањето на Холокаустот е почесто отколку експлицитното негирање, и притоа се настојува да се оправдаат, минимизираат или

погрешно да се престават познати историски записи за Холокаустот.⁶⁹ Антисемитизмот може да се манифестира на многу различни начини, од политичка реторика па сè до злоупотреба и дискриминација во спортот.⁷⁰ Антисемитските гледишта се изразуваат и во делови на светот каде нема еврејски заедници и сè повеќе стануваат дел од глобалниот дискурс преку социјалните мрежи.⁷¹

Иако од една страна сите овие идеи и верувања во основа се нерационални, тоа не ја намалува нивната моќ, ниту пак ги прави помалку опасни. Без оглед на конкретниот облик во кој ќе се јави антисемитизмот, таквото размислување се потпира на серија на претпоставки за Евреите кои се сметаат за колективна хомогена маса, и тоа негативно влијае врз секојдневниот живот на Евреите. Антисемитизмот им припишува неосновано ниво на моќ и влијание и дека нивните мисли, дела и самото нивно постоење се смета дека имаат измамничка цел. Антисемитизмот, без исклучок, претставува напад врз идентитетот и интересите на Евреите и често добива физички деструктивен и понекогаш смртоносен облик.

За да може ефективно да се одговори на антисемитизмот, корисно е да се разберат идеите и верувањата кои што претставуваат основа на различните облици на антисемитизам. Од суштинска важност е наставниците-приправници во основното образование да го разберат начинот на кој антисемитските идеи можат и се појавуваат на различни прикриени начини. Во овој контекст, тие треба прво да се стекнат со знаења и разбирање на начините на кои Евреите биле стереотипизирани низ историјата и како тоа станува дел од митовите за Евреите, кои опстојуваат и до денешен ден.

За оваа цел, наставниците-приправници во основно образование треба да се запознаат со, и/или да се сензитивизираат за митовите и погрешните претстави, кои се вообичаени за различните облици на антисемитизам. Тука може да се вклучи, но не е ограничено на следното:

⁶⁹ ИХРА усвоила работна дефиниција за негирање и изобличување на Холокаустот во 2013 г., во која се идентификувани пет начини на кои изобличувањето на Холокаустот се манифестира преку: сериозно минимизирање на бројот на жртвите; обиди да се обвинат Евреите за Холокаустот; користење на овој термин за да се опишат поврзаните злосторства преку лажни споредби со други масовни злосторства; прикажување на Холокаустот како позитивен историски настан; и замаглување на одговорноста за убиствата за време на Холокаустот. Види Анекс 2 за целосната дефиниција. За интернет линк до „Работната дефиниција за негирање и искривоколкување на Холокаустот“ види ИХРА, <<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-denial-and-distortion>>.

⁷⁰ Clavane, A., “We Thought Antisemitism in Football Was Long Gone: How Wrong We Were”, *The Guardian*, 5 декември 2016, <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/05/antisemitism-football-antisemitic-incidents-abuse>>; “Say No to Antisemitism”, интернет страна на фудбалскиот клуб Челзи, 31 март 2018 г., <<https://www.chelseafc.com/en/foundation/say-no-to-antisemitism>>.

⁷¹ Sternberg, E., “The Origin of Globalized Anti-Zionism: A Conjunction of Hatreds Since the Cold War”, *Israel Affairs*, Vol. 21, No. 4, 2015, стр. 585–601; World Jewish Congress, “Anti-Semitic Symbols and Holocaust Denial in Social Media Posts”, интернет страница на Светскиот еврејски конгрес, јануари 2018 г., <http://www.worldjewishcongress.org/download/3KJyJg8FN0TxdWd5HeFPw?utm_source=PRESS&utm_campaign=3d806f4ab8-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_08&utm_medium=email&utm_term=0_c3b21e69b1-3d806f4ab8&utm_source=WJC+Mailing+Lists&utm_campaign=78bfed156d-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_08&utm_medium=email&utm_term=0_04292c525e-78bfed156d-318920277>.

- Шеги за Евреите кои одново ги обработуваат старите митови за скржавост и подлост;
- Тврдењата дека Евреите биле/се одговорни за убиството на Исус;
- Теории на заговор во кои „Евреите“ се претставуваат како мокна и речиси сеприсутна група, која ја контролира светската економија, меѓународните односи, домашната политика и медиумите;
- Обвинувања за нелојалност и изговори кои се користат за да се одземат права, слободи или државјанство, или законски да се дозволат дела на дискриминација или прогонување;
- Обиди да им се негира правото на самоопределување на Евреите и да се стави под знак прашање правото на Израел да постои;
- Евреите низ светот, колективно и поединечно, да се сметаат за одговорни за дејствијата на Државата Израел; и
- Негирање и изболчување на Холокаустот или тврдења дека „Евреите“ тоа го заслужуваат.

Колку што е важно наставниците – приправници од основното образование да имаат познавања во врска со антисемитизмот, исто така е важно да препознаваат дека антисемитските мислења и однесување се разликуваат според нивниот интензитет и се јавуваат во различни облици во текот на времето и зависно од местото.⁷² Наставниците - приправници во основното образование мора да бидат свесни дека имало периоди во кои анти-еврејските ставови и политики не биле толку интензивни, како на пример во одредени делови од Пиринејскиот полуостров во средновековието, додека пак на други места анти-еврејските ставови биле популарни и лесно се ширеле. Наставниците - приправници во основното образование мора да го разгледаат конкретниот социјален контекст за да се објасни зошто имало периоди и места каде Евреите живееле просперитетно, додека пак во други периоди и места Евреите биле прогонувани.

Кои се корените и функциите на антисемитизмот?

Со оглед на тоа што антисемитизмот и анти-јудаизмот имаат долга историја, важно е наставниците - приправници во основното образование да го знаат и да го разберат начинот на кој различните фактори придонеле антисемитизмот да стане популарен во различни временски периоди. Наставниците – приправници во основното образование треба да разберат како долготрајната дискриминација на Евреите на основ на религијата ги направила Евреите традиционално да бидат мета и група која лесно се стигматизира и да биде предмет на најразлични шеги, митови и стереотипи кои лесно се препознаваат во културата и општествата низ целиот свет.⁷³ Наставниците – приправници во основното образование треба да прифатат дека се води дебата за степенот на континуитет помеѓу постарите верски и современите облици на антисемитизам.

⁷² Volkov, S., “Antisemitism as a Cultural Code: Reflections on the History and Historiography of Antisemitism in Imperial Germany”, *The Leo Baeck Institute Year Book*, Vol. 23, No. 1, 1978, стр. 25–46.

⁷³ Анекс 2 од насоките за политиките во изданието на ОДИХР и УНЕСКО „Справување со антисемитизмот преку образованието“ содржи сеопфатен список на примери на антисемитски претстави и слики.

Корените на антисемитизмот и неговите појавни облици се нераздвоиви од функциите кои тој ги извршува за оние кои се придржуваат до таквите тврдења и пројави. Некои од тие тврдења и пројави може да се однесуваат на конкретен облик на антисемитизам. На пример, во случајот на христијанскиот анти-јудаизам, и покрај напорите на Ватикан,⁷⁴ анти-јудаизмот (верски инспирирана одбојност кон Евреите) изнесува тврдења за да објасни како бил убиен Исус, или зошто исчезнало одредено дете, дури и кој бил виновен за лихварството – социјално корисна, но непопуларна практика, која може да се ограничи само кај Евреите, кои потоа биле стигматизирани поради нивната вклученост.⁷⁵ Во случајот на нацистичка Германија, антисемитизмот се користел за да се објасни поразот во Првата светска војна, економскиот колапс во 1929 г. или „изродничкиот“ карактер на современата култура.⁷⁶ Слично, во одредени современи облици на радикална верска идеологија, Евреите често се идентификуваат како непријатели на верата и се обвинуваат за сè што е против или штетно за верата. На ваков начин, антисемитизмот, често се користи за да се објаснат сложени настани кои носат закана со тоа што за истите се обвинуваат стигматизираниите „други“ или „надворешната група“, па дури и кога ниту еден припадник на таа група не бил присутен.

Како дискриминаторски појави, сите видови на антисемитизам исполнуваат одредени заеднички функции. Според тоа, наставниците – приправници во основното образование треба да сфатат како антисемитизмот може да се користи како начин да се обвини „другиот“, односно, за да се утврди надворешна група која може да се обвини за негативните настани и врз која може да се проектираат негативните карактеристики. Концептот на „другиот“ може да се препознае во замислените обележја или физички карактеристики поради кои Евреите ќе бидат предмет на шеги или исмевање или во екстремни случаи да бидат преставени како егзистенцијална закана. Наставниците – приправници во основното образование треба да бидат свесни дека иако антисемитизмот се менувал со текот на времето, една од неговите главни функции е да послужи за изнаоѓање на жртвено јагне врз кое може да се префрли вината и за реалните и за замислените несреќи.

Одредени облици на современиот антисемитизам го доведуваат во прашање легитимитетот на Државата Израел. Се користат аналогии со расистички и земји кои извршиле геноцид за да се делегитимира Државата Израел, и за многу Евреи тоа значи закана за нивното право на самоопределување. Сосема е легитимно да се критикуваат *политиките* на Државата Израел, исто како што е легитимно да се критикуваат политиките на која било друга држава. Сепак, за наставниците е важно да сфатат дека во одредени случаи критиките за Израел може да се потпираат на информации или да бидат израз на антисемитски претпоставки и верувања кои едноставно се применуваат за ционизмот, Израел и за Израелско-палестинскиот конфликт.

⁷⁴ Декларацијата за односот на црквата со не-христијанските религии на Вториот екуменски совет на Ватикан (“Nostra aetate”) го отфрли митот за богоубиство во 1965 г.

⁷⁵ Julius, A., *The Trials of the Diaspora: A History of Anti-Semitism in England* (1st ed.) (Oxford: Oxford University Press, 2010).

⁷⁶ Friedländer, S., *Nazi Germany and the Jews: The Years of Persecution, 1933-1939* (Vol. 1).

Кои се последиците на антисемитизмот?

Наставниците-приправници во основното образование треба да се свесни за последиците на антисемитизмот. Тие треба да разберат дека човековите права претставуваат универзална потврда на правата кои му припаѓаат на секое лице и дека тие не може да се ограничат поради идентитетот и претпоставените карактеристики на лицето. Политиките кои на луѓето им ги ограничуваат можностите поради нивната верска припадност или претпоставена етничка припадност, очигледно се спротивни на стандардите за човековите права. Наставниците – приправници во основното образование мора да сфатат дека антисемитските претстави и митови се спротивни на идеалите за човековите права, како и дека тие ја сведуваат комплексноста на идентитетот само на една карактеристика на лицето (фактот дека лицето е Евреин), исто како што со другите облици на омраза против малцинствата, на пример Муслиманите и Ромите се стереотипизираат и се негираат комплексноста и различностите. Антисемитизмот, исто така, често е смртоносен, што претставува напад врз животот и добросостојбата, кои пак се предуслови за целисходно остварување на сите видови на права.

Наставниците – приправници во основното образование треба да увидат дека антисемитизмот е обид да се делегитимира местото на Евреите во општеството, а од друга страна, Евреите со векови се интегрален дел од заедниците низ целиот свет. На пример, еврејската дијаспора постои уште од времето на Вавилон; еврејските заедници во Индија, Египет, Мароко и Северна Африка постојат уште од најстарите времиња; а Евреите се присутни во Европа повеќе од две илјади години.⁷⁷

Освен што треба да знаат за дамнешното постеење на еврејските заедници ширум светот, наставниците – приправници во основното образование исто така треба да ја разберат разновидноста на искуствата што ги имаат Евреите. Да се биде Евреин во штетел во Источна Европа (*shtetl- гратчиња и села населени со Евреи во Источна Европа*) значително се разликува од тоа да се биде Евреин – индустриски работник во Амстердам, Евреин во Манџурија окупирана од Јапонците, припадник на еврејската заедница Кочин во Малабар, или новопрестигнат работник во Белгија во периодот меѓу двете светски војни, итн.⁷⁸

Облиците, корените и функциите на антисемитизмот се нераскинливо поврзани. Иако од една страна антисемитизмот е сложена појава, постојат многу одлични материјали кои се корисни за развивање на знаењата и сфаќањата за антисемитизмот кај наставниците – приправници во основното образование.

⁷⁷ Bauer, Y., *The Jews: A Contrary People*; Zafrani, H., *Two Thousand Years of Jewish Life in Morocco* (New York: KTAV Publishing House, Inc., 2005); Castello, E. R. n, Romero, E. & Kapó, U. M., *The Jews and Europe: 2,000 Years of History* (Edison, NJ: Chartwell Books, 1994).

⁷⁸ Bauer, Y., *The Jews: A Contrary People*.

- Наставниците – приправници во основното образование може да се охрабрат да ги истражат онлајн курсевите составени од Јад Вашем, „Антисемитизам: од неговото потекло до денес“ (Yad Vashem, “Antisemitism: From Its Origins to the Present” (<[https:// www.yadvashem.org/education/online-courses/antisemitism.html](https://www.yadvashem.org/education/online-courses/antisemitism.html)>)). Курсот може да се следи на најразлични медиуми и истиот може значително да го продлабочи знаењето и разбирањето на наставниците-приправници во основното образование, давајќи им пристап до водечките експерти на ова поле.
- „Ехо и рефлексии“ (“Echoes & Reflections” (<<https://echoesandreflections.org/>>)), материјали за нацистичкиот антисемитизам (<<https://echoesandreflections.org/unit-2-antisemitism/>>) и за современиот антисемитизам (<<https://echoesandreflections.org/unit-11/>>) содржи планови за час, ресурси и практични педагошки стратегии, а е придружен со корисни видео клипови, на пример за историјата на антисемитизмот (<<https://www.youtube.com/watch?v=re3kZcrKPM&feature=youtu.be>>).
- Особено препорачливи ресурси се објавени од ОДИХР и Куќата на Ана Франк. Тоа се *Наставни материјали за борба против антисемитизмот* Дел 1,2 и 3) (*Teaching Materials to Combat Anti-Semitism, Parts 1, 2 and 3*) (<<https://www.osce.org/odihr/24567>>, <<https://www.osce.org/odihr/24568>>, <<https://www.osce.org/odihr/24569>>). Првиот дел дава историски преглед, додека вториот дел го разгледува опстојувањето на антисемитизмот во современиот свет. Третиот дел ги разгледува предрасудите и дискриминацијата во поширока смисла. Наставниците – приправници во основното образование мора да се свесни за потребата да се хуманизираат Евреите додека предаваат за справување со антисемитизмот. Овие материјали се преведени на повеќе јазици и се адаптирани на различни контексти (<<https://tandis.odihr.pl/handle/20.500.12389/22546>>).
- Со оглед на тоа што една од клучните карактеристики на антисемитизмот е обидот Евреите да се претстават како хомогена група на луѓе, од суштинско значење е да се користат различни лични стории во кои се истакнуваат Евреите поединци, со нивните надежи, желби, љубов, љубопитност. Примери за вакви лични наративи може да се најдат во ресурсот „Стории кои нè погодуваат“ на Куќата на Ана Франк (Anne Frank “Stories that Move” <<https://www.storiesthatmove.org/en/home/>>) или Фондацијата Шоа на Универзитетот на Јужна Каролина - архива на материјали на англиски јазик под наслов „Јас сведок“ (“IWitness”); Erinnern.at (<<http://www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich>>) за материјали на германски јазик; Memoriale della Shoah di Milano (<<http://www.memorialeshoah.it/home-page/>>) за материјали на италијански; и Grands entretiens – mémoires de la Shoah (<<https://entretiens.ina.fr/memoires-de-la-shoah>>) за материјали на француски јазик.

3.5. Тематска област 5

Кои се различните начини на кои Евреите го изразуваат еврејството, јудаизмот и еврејскиот идентитет? Дали постојат заеднички верувања и обичаи? Какви се врските со Израел?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Како се изразува и доживува еврејската различност?• Кои се клучните еврејски верувања, традиции и обичаи?• Каква е поврзаноста на Израел со еврејската историја, идентитет и духовност?• Како може наследеното од Холокаустот да влијае на Евреите денес?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 11: Наставниците- приправници во основното образование имаат познавања и разбирање за главните еврејски верувања, традиции и обичаи.• ЦУ 12: Наставниците- приправници во основно образование покажуваат свесност и се сензитивни на различните начини да се биде Евреин.• ЦУ 13: Наставниците – приправници во основното образование се свесни за различните начини на кои Израел е поврзан со еврејската историја, идентитет и духовност.• ЦУ 14: Наставниците- приправници во основното образование разбираат не само што се случило за време на Холокаустот, туку и што значи наследеното од Холокаустот за еврејскиот народ денеска.

Кога се учи за група која е различна од сопствената група, секогаш е важно да се видат *вистински* луѓе имајќи ги предвид претходно стекнатите идеи кои можеби ги имаме за нив. Често се среќаваме со „другиот“ гледајќи низ нашата тесна перспектива поради што понекогаш не успеваме да ја согледаме и разбереме сложената реалност. Како што се наведува во Тематската област 2, перцепциите вообичаено се засноваат на претпоставки и предубедувања и доколку не се контролира процесот на стереотипизирање, тогаш таквите претпоставки може лесно да станат сомневања и негативни стереотипи, кои можеби не сме ни свесни дека ги имаме. Тие може да останат прикриени и длабоко всадени во нашата потсвест, но сепак можат да влијаат врз нашиот став кон „другиот“. Ова е особено релевантно кога подмолни и неосновани митови и претстави кои се асоцираат со таа група веќе постојат и се раширени во популарната и медиумска култура, како достапни и често влијателни наративи. Флагрантните погрешни претстави или заблуди во однос на еврејскиот народ продираат низ општеството и може да навлезат во училишните, станувајќи

особено штетни. Токму затоа од суштинско значење е учењето за да подобро се разбере еврејскиот народ и еврејскиот живот и практики.

Помагањето на наставниците – приправници во основното образование да стекнат автентично или лично познавање за животот на Евреите значи и изнаоѓање начини како да остварат средба со припадници на еврејскиот народ. Како што е наведено во Тематската област 1, истражувањата покажуваат дека зголемените можности за контакти може да бидат клучни во рушењето на негативните стереотипи и за создавањето позитивни асоцијации. Личните средби секогаш се најдобри, но доколку вакви средби не се можни, може да се користат онлајн каналите за виртуелни средби со најразлични припадници на еврејскиот народ, и да се чујат нивните размислувања што значи за нив да се биде Евреин. Антисемитизмот се храни од стереотипи, генерализации и припишување лажни или погрешни особености, и затоа е важно информациите за Евреите да бидат точни и да произлезат од проверени извори.

При давањето поддршка за наставниците-приправници во основно образование за справување со антисемитизмот, би било корисно прво да се започне со разбирањето кои се Евреите и нивното потекло, верски убедувања, практики, идентитети и националности, како и најразличните чувства кои тие може да ги имаат за поврзаноста со Израел. Исто така е важно да се сфати историјата на еврејската заедница во определена земја и каков придонес дале Евреите кон нивните земји од дијаспората, во различни војни, учествувајќи во националната борба, развивање на деловната заедница, изградбата на градовите, како автори на романи и поезија, во лечењето на луѓето како лекари и воопштено преку нивниот живот како обични граѓани. Ваквите познавања ќе послужат за сузбивање на вековните митови кои ги демонизираат Евреите, како и за елиминирање на претставите и негативните стереотипи за еврејскиот народ кои често опстојуваат, а повеќето од нив влечат корени од средновековните верски текстови и сè уште се појавуваат и денес во една или во друга форма.⁷⁹ Како и секоја друга заедница и еврејската заедница се одликува со различности и повеќе страни, и најголемиот дел се добро интегрирани во соживот со мнозинството. Наставниците кои се сигурни во своето знаење за Евреите, еврејскиот начин на живот и култура ќе можат подобро да спречат антисемитски инциденти, помагајќи им на учениците подобро да ја разберат еврејската заедница и да создадат отпорност кон антисемитските идеи на кои би наишле.

Содржината на овој тип на знаење не е едноставна. Еврејската заедница не е хомогена. Евреите се разликуваат на многу начини, вклучително според нивното социјално потекло, култура, етничка припадност, религиозност, економски статус и политички верувања. Со текот на времето и заедничко живеење со векови, многу Евреи целосно го прифатиле и се вклопиле во националниот контекст и/или мнозинската култура, додека пак други зачувале силен еврејски идентитет, покрај нивната конкретна

⁷⁹ Анекс 2 од насоките за политиките на ОДИХР и УНЕСКО „Справување со антисемитизмот преку образованието“ содржи сеопфатен список со примери на антисемитски претстави и слики.

национална припадност. Некои Евреи се религиозни, други пак се секуларни. Некои Евреи може и воопшто да немаат никакви верски убедувања, но сепак го прифаќаат нивното еврејство во смисла на наследство, етничка припадност или приврзаност со Израел. Мал број Евреи функционираат во цврсто поврзани заедници. Наставниците ќе откријат дека причините за тоа вообичаено се од практична природа (на пример, живеење во близина на синагогата за да можат да присуствуваат на верската служба на сабат) и тоа не се должи на намерна самоизолација. Во историска смисла, Евреите често биле присилувани да живеат ограничени во гета.

Наставниците треба да ги сфатат различните начини на кои се изразува еврејството, и преку ритуалите и праксата. Одредени Евреи го припишуваат нивното еврејство според раѓање, наследство или преобратување, додека припадноста на синагоги може вообичаено да се подели на три широки категории- ортодоксна, реформистичка и либерална вероисповед. Евреите се разликуваат според нивниот светоглед, степен на религиозност и нивоа на придржување кон обредите.

Она што е од суштинско значење за оние кои активно го практикуваат јудаизмот е придржувањето кон монотеистичко верување и начелата изнесени во Тората – еврејското свето писмо, кое вклучува закони и упатства за тоа како да се живее животот. Почитувањето на обредите на сабат, каноните во однос на Кашрут (правила за исхрана), добротворните прилози и светоста на животот се некои од основните идеи за еврејскиот начин на живот со практикување на јудаизмот. Доколку им се помогне на наставниците да ги сфатат овие клучни елементи од верата, сомневањата кои некои од нив можеби ги имаат, свесно или несвесно ќе може да се оспорат.

И покрај степенот на различности, значителен број на Евреи, без оглед на тоа дали се религиозни или не, се чувствуваат обврзани на заедничката историја, вкоренета во идејата за библиските завети и поврзани со земјата Израел.⁸⁰ Врската со Израел е значајна, особено со оглед на тоа што еврејската дијаспора е распрната низ многу делови од светот, што најмногу се должи на повторливата историја на бегства, прогонување и протерување.

Наставниците може да се изненадат кога ќе откријат дека ширум светот има особено мал број на Евреи. Анкета од 2018 г. открива дека две третини од испитаниците го прецениле процентот на Евреите во светската популација, како и уделот на овој процент во популацијата во нивните сопствени земји.⁸¹ Четвртина од испитаниците во Унгарија, на пример, претпоставиле дека 20 проценти од светската популација

⁸⁰ Потеклото на Евреите е поврзано со земјата Израел и еврејската традиција одржала физички, културни и верски врски со таа земја со векови. Според Тората (еврејското свето писмо) оваа врска е зацврстена и потврдена со Заветот на Абрахам и подоцна Мојсеј. Местото каде порано бил храмот на Соломон (околу 1000-586 п.н.е) во Ерусалим до денешен ден е најсветото место за Евреите. За голем број секуларни и религиозни Евреи и Израелци и оние кои живеат во дијаспората, оваа врска со Израел и Ерусалим е силна и длабоко вкоренета.

⁸¹ Greene, R. A., "A Shadow Over Europe: CNN Poll Reveals Depth of Anti-Semitism in Europe", интерактивна интернет страница на CNN, <<https://www.cnn.com/interactive/2018/11/europe/antiseMITism-poll-2018-intl>>.

се Евреи и една петтина од испитаниците во Британија и Полска се определиле за слични бројки. Шеснаесет проценти од анкетираниите европејци сметале дека Евреите претставуваат повеќе од 20 проценти од светската популација, а всушност реалната бројка е само 0,2 проценти, според студијата „Глобалниот верски пејзаж“ на Истражувачкиот центар Пев.⁸² Затоа е важно и наставниците, и нивните ученици да ја знаат големината на еврејската популација во светски рамки, со оглед на тоа што перцепцијата за големиот број на Евреи влијае на лажните антисемитски идеи за еврејската светска доминација.

На наставниците ќе им биде од корист да ја проучат историјата на Евреите, вклучително и периодите на еврејската еманципација и проучување, како и периодите на прогонување и протерување. Секако дека Холокаустот е од суштинско значење за да се разберат Евреите денес и за да се разбере како еврејските заедници во Европа и на други места работеле за повторно да се најдат во добра положба по овој катастрофален настан. Сепак, важно е на наставниците да им се нагласи важноста да се одбегнува виктимизација. Евреите не треба да се дефинираат преку Холокаустот.⁸³

Иако од една страна е важно да се учи за еврејскиот народ денес, исто така е важно да се прифати дека проучувањето на Евреите и јудаизмот нема да даде појаснување зошто постои антисемитизмот. За да се објаснат предрасудите, мора да се разгледаат оние кои имаат такви предрасуди и поширокиот социјален и културолошки контекст, наместо да се проучуваат само оние врз кои се проектираат таквите предрасуди.

Има бројни начини на кои наставниците – приправници во основното образование може да се поврзат со еврејските заедници.

- Наставниците – приправници може да почнат со тоа што ќе утврдат дали има локална еврејска заедница, која може да даде поддршка во овој контекст. Доколку има таква заедница, може да се договори рабин или друг припадник на еврејската заедница да одржи предавање или да ги покани наставниците да посетат синагога. Постојат организации кои даваат поддршка за ваков вид на активности. На пример во Унгарија, Фондацијата Хавер (Haver Foundation (<<http://haver.hu/>>)) има за цел да изгради мостови меѓу младите и да негува контакти и дијалог меѓу заедниците и младите Евреи и младите кои не се Евреи.

⁸² Pew Research Center, “The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World’s Major Religious Groups as of 2010”, интернет страница на Pew Research Center, 18 декември 2012 г., <<http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-exec/>>.

⁸³ Студијата за антисемитизмот спроведена од независна експертска група и објавена од германскиот Бундестаг во 2011 г. го става фокусот врз Евреите како жртви во учебниците и наставните планови во Германија. Низ историјата Евреите претежно се прикажуваат како жртви, при тоа игнорирајќи ги останатите аспекти на еврејската историја, култура и религија. Ова може да испрати порака дека Евреите се слаби и неспособни да дејствуваат. Мнозинството наставниците не се свесни за овој конструкт. Види “Bericht des unabhängigen Expertenkreises Antisemitismus, “Antisemitismus in Deutschland – Erscheinungsformen, Bedingungen, Präventionsansätze”, Deutscher Bundestag, Drucksache 17/7700, 10.11.2011, стр. 83-85, <<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/077/1707700.pdf>>.

- Доколку во националниот контекст на наставниците -приправници има музеј каде што се објаснува животот, историјата и културата на Евреите, тогаш посетата на тој музеј би била одлична почетна точка. Доколку не е возможна таква посета, може да се разгледа интернет страницата на музејот, каде што може да се најдат корисни материјали. Има и патувачки изложби, како што е Изложбата Еврејското животно искуство (Jewish Living Experience Exhibition (<<https://www.bod.org.uk/issues/education/>>)), креирана од Одборот на заменици на британските Евреи како мобилна патувачка изложба со онлајн компонента. Најголем дел од еврејските музеи нудат работилници и/или посети со кустоси за ученици и наставници. Види, Здружение на европските еврејски музеи (<<https://www.aejm.org/>>), каде се застапени повеќе од 60 еврејски музеи низ цела Европа. Подолу се дадени примери за музеи:
 - Еврејски музеј во Берлин (<<https://www.jmberlin.de/>>);
 - Еврејски музеј во Лондон (<<https://jewishmuseum.org.uk/>>);
 - Еврејски музеј и центар за толеранција (<<https://www.jewish-museum.ru/en/>>), во Москва;
 - Музејот на еврејското наследство – живо сведоштво за Холокаустот (<<https://mjhny.org/>>), во Њујорк;
 - The musée d'art et d'histoire du Judaïsme (Музеј на еврејската уметност и историја, <<https://www.mahj.org/>>), во Париз;
 - Еврејскиот музеј во Прага (<<https://www.jewishmuseum.cz/>>);
 - Еврејскиот музеј во Солун (<<http://www.jmth.gr/>>);
 - Еврејскиот музеј во Виена (<<http://www.jmw.at/>>); и
 - ПОЛИН, Музеј на историјата на полските Евреи (<<https://www.polin.pl/en/>>), во Варшава.

Одличен извор на материјали за училиштата каде наставата се изведува на англиски јазик е изданието на Клајв Латон Јудаизам, верски студии за општ сертификат за средно образование: дефинитивен ресурсен материјал (Clive Lawton's Judaism GCSE Religious Studies: The Definitive Resource (<<https://www.bod.org.uk/judaism-gcse-religious-studies-the-definitive-resource-order-your-copy-here/>>)). Уште еден одличен, иако повеќе академски извор на материјали е изданието на Јехуда Бауер *Евреите: Луѓе на спротивности* (Yehuda Bauer's *The Jews: A Contrary People* (Zürich and Berlin: Lit Verlag, 2014)).

3.6. Тематска област 6.

Што се случило со Евреите за време на Холокаустот?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Што се случило со Евреите во Европа за време на Холокаустот?• На кој начин Евреите од мојата земја биле засегнати од Холокаустот?• Каков е одговорот на мојата земја за наследството и споменот на Холокаустот?• Како познавањето на оваа историја помага за подобро разбирање на антисемитизмот?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 15: Наставниците – приправници во основното образование ќе знаат што се случило со Евреите во Европа за време на Холокаустот и ќе стекнат увид во поврзаноста на нивната земја со овој настан од историјата.• ЦУ 16: Наставниците-приправници во основното образование ќе ги продлабочат своите познавања и разбирање на антисемитизмот.

Летото 1939 г., во Европа живееле околу 9 милиони Евреи. На континентот, имало еврејски заедници во сите земји, при што најголем број од тие заедници имале наследена традиција стотици години наназад. Еврејската популација во Европа пред војната се карактеризирала со различности и хетерогеност во сите аспекти од секојдневниот живот. Во поголем дел од континентот, многу од овие заедници живееле заедно со останатото население; а одредени заедници биле целосно асимилирани во не-еврејското општество. Само шест години подоцна, европската еврејска популација била десеткувана. Двајца од тројца Евреи биле убиени, а оние кои останале или биле раселени од нивните домови или биле присилени да бараат прибежиште вон границите на Европа. Ваквото уништување и раселување предизвикало неповратни промени. Животот во Европа и за еврејското и за не-еврејското население, никогаш повеќе не можел да биде ист.

Денес, настаните поврзани со Холокаустот се едни од најпроучуваните настани од било кој период од историјата. Сепак, Холокаустот не е само предмет на академски интерес и научни заложби. Историјата и сеќавањето на Холокаустот се присутни во повеќе области од социјалниот, културниот и политичкиот живот, не само во Европа, туку и низ целиот свет. И покрај фактот што се работи за добро познат настан од историјата, сознанијата и разбирањето за тоа што всушност им се случило на Евреите од Европа во текот на Втората светска војна, ниту се широко распространети, ниту пак се сигурни. Истражувањата спроведени во последните години од страна на институции, како што е УНЕСКО, Георг Екерт Институтот и Универзитетскиот колеџ од Лондон откриваат комплексна светска мапа во едукацијата за Холокаустот (<<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000228776>>), прашања поврзани со наставните практики (<https://www.holocausteducation.org.uk/wp-content/uploads/Final-Report-Master-Document-19-October-2009-_HIMONIDES_.pdf>) и распространетост на митови и погрешни претстави, односно заблуди во познавањето и разбирањето на историјата

од страна на учениците (<<https://www.holocausteducation.org.uk/wp-content/uploads/What-do-students-know-and-understand-about-the-Holocaust-2nd-Ed.pdf>>).⁸⁴

Смртта на шест милиони Евреи во Европа во периодот меѓу 1939 и 1945 г. со примена на начини како што се изгладнување, стрелање и ставање во гасни комори отвора сложени прашања кои што се предизвик за човештвото. Ваквиот геноцид билвозможен само поради постапувањето и однесувањето на стотици илјадници Европејци, и тоа ги отвора прашањата за одговорност, соучество и вина, кои не се ограничени само на мажите и жените со директна одговорност за извршените масовни убиства. Сепак, приказната за тоа што им се случило на Евреите од Европа во текот на Холокаустот не е едноставна. Напротив, спротивното е сосема точно, и малкумина можат легитимно да кажат со сигурност и гаранција дека имаат точни и детални сознанија за овој огромен и комплексен настан од историјата. Истото може да се каже за задачата да се објасни Холокаустот, со оглед на тоа што за смртта и уништувањето од ваков размер не е доволно само едноставно објаснување.

За наставниците- приправници во основното образование особено се препорачува да стекнат општи познавања и разбирање на Холокаустот. Една од причините за ова се должи на историското значење на Холокаустот и влијанието на неговите последици за светот по војната. Иако прашања како што се човековите права имаат длабоки историски корени, истребувањето на европските Евреи значително влијаеше тие аспекти да бидат од интерес и грижа за целиот свет. Покрај влијанието да се изменат меѓународните норми, тоа што им се имаше случено на Евреите од Европа и на останатите жртви во текот на Втората светска војна исто така придонесе да се формулираат меѓународни правни норми и договори, кои го преобликуваа светот по војната, како и меѓународните односи. Тука како илустрација може да послужат Универзалната декларација за човекови права (<https://www.un.org/en/udhrbook/pdf/udhr_booklet_en_web.pdf>) и Конвенцијата за спречување и казнување на злосторството на геноцид (<<https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide-convention.shtml>>). Запознавањето на наставниците- приправници во основното образование со ваквите меѓународни документи ќе помогне да се зацврсти релевантноста на Холокаустот низ историјата. Тоа може да биде појдовна точка за потемелно истражување на историјата на Холокаустот или едноставно да стекнат знаење за настаните.

Знаењето и разбирањето на Холокаустот може да им помогне на наставниците – приправници во основното образование да ја продлабочат својата свесност за сопствената локална историја и современиот контекст. На различни начини,

⁸⁴ Слично, анкета на германската фондација Koerber Stiftung утврдила дека четири од десет ученици не знаат што бил Аушвиц-Биркенау (<https://www.koerber-stiftung.de/fileadmin/user_upload/koerber-stiftung/redaktion/handlungsfeld_internationale-verstaendigung/pdf/2017/Ergebnisse_forsa-Umfrage_Geschichtsunterricht_Koerber-Stiftung.pdf>), додека студијата за антисемитизмот (<<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/17/077/1707700.pdf>>) спроведена од независна експертска група за германскиот Бундестаг во 2014 г. ја нагласува важноста на долгорочното образование за подигање на свеста меѓу наставниците за различните аспекти на антисемитизмот.

судбината на Евреите, директно или индиректно, влијаела на голем број на земји низ светот, што значи дека многу е веројатно дека најголем дел од наставниците – приправници во основното образование ќе работат на места кои имаат историски врски со овие настани. Наставниците – приправници во основното образование би било добро доколку имаат сеопфатно разбирање за тоа како нивниот конкретен национален контекст бил (или не бил) под влијание на настаните на Холокаустот и неговите последици. Ваквото патување може да започне со стекнување општи знаења и разбирање, кои може да се прошират преку разгледување на начините на кои конкретни држави се поврзани со Холокаустот.

Конечната причина поради која се смета за соодветно да се зајакнува свеста на наставниците -приправници во основно образование за историјата на Холокаустот е што на тој начин тие ќе можат да стекнат увид во антисемитизмот, пристрасноста, нетолеранцијата и предрасудите. За појавата на Холокаустот не постоела само една причина, туку многу краткорочни и долгорочни фактори и случувања.⁸⁵ Во овој контекст, од клучно значење се историските предрасуди, нетолеранцијата и омразата кон Евреите во Европа и како таквите ставови се преобликувале кон крајот на деветнаесеттиот и почетокот на дваесеттиот век.⁸⁶ Сепак, иако настаните поврзани со Холокаустот не може да се објаснат без да се упати на особено фанатичниот и уништувачкиот нацистички антисемитизам, национал социјалистичката идеологија сама по себе не може да послужи како објаснување за убиството на европските Евреи. Во овој контекст, наставниците – приправници во основното образование треба да се свесни дека постоеле повеќе разни антиеврејски предрасуди во Европа во текот на 30-тите и 40-тите години од минатиот век, почнувајќи од „традиционалниот“ верски заснован анти-јудаизам па сè до расистичкиот антисемитизам. Покрај сложените фактори поврзани со самиот контекст, коегзистенцијата на различните облици на антисемитизам и нивното манипулирање од страна на политички екстремисти, агенции и движења помага да се објасни како станало возможно да бидат убиени 6 милиони Евреи.⁸⁷ Геноцидот е испланиран и извршен од страна на државите, злоупотребувајќи ја нивната моќ; и затоа мора да се разбере улогата на човековите емоции во врска со тоа како државите и државните структури ги воспоставуваат и спроведуваат политиките. Преку проширување и продлабочување на историските познавања и разбирање на Холокаустот, наставниците – приправници во основното образование можат исто така да се стекнат со нови перспективи во однос на природата на антисемитизмот – појавните облици, функциите што ги исполнува, и последиците што може да произлезат во одредени околности.

⁸⁵ Hayes, P., *Why? Explaining the Holocaust* .

⁸⁶ Friedländer, S., *Nazi Germany and the Jews: The Years of Persecution, 1933-1939* (Vol. 1).

⁸⁷ Marrus, M. R., *Lessons of the Holocaust* (Toronto, Buffalo and London: University of Toronto Press, 2016).

Корпус на знаење може да се стекне преку консултирање на стручни институции кои обезбедуваат пристап до историски прегледи, кои на поединците може да им послужат како основа за натамошно проучување, како што се:

- Меморијалниот музеј на Холокаустот во САД (<<https://www.ushmm.org/learn>>);
- Меморијалниот центар Шоа (<<http://www.memorialdelashoah.org/>>); и
- Јад Вашем (<<https://www.yadvashem.org/holocaust.html>>).

Без оглед на постоечкото знаење за Тематската тема, за сите наставници ќе биде особено информативен воведниот видео клип на Јад Вашем, под наслов „Што е Холокаустот?“ (<<https://www.youtube.com/watch?v=sB4Nc4AFjMQ&feature=youtu.be&list=PLj1tRCohZq81aYbpsLMKimSXh2TibtwJW>>). Постојат најразлични институции со кои може да се работи на истражување на настаните поврзани со Холокаустот во контекстот на конкретни земји, како што се:

- Националниот музеј на Холокаустот (<<https://www.iamsterdam.com/en/see-and-do/things-to-do/museums-and-galleries/museums/national-holocaust-museum>>), Амстердам; и
- ПОЛИН, Музејот на историјата на полските Евреи, (<<https://www.polin.pl/en/about-the-museum>>), во Варшава.

За да се разгледаат начините на кои конкретни држави се поврзани со Холокаустот, наставниците-приправници во основното образование може да се упатат на ИХРА и профилите на нејзините различни држави – членки (<<http://holocaustremembrance.com/about-us/countries-membership>>).

3.7. Тематска област 7.

Од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранција? Каква е нивната функција и во каков облик може да се појават?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Што претставуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата?• Зошто и како се појавуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата?• Кои се последиците од пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата?• Кои се корените на пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата?• Каква функција имаат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата?• Што е заедничко за антисемитизмот со останатите видови на пристрасност, предрасуди и нетолеранција?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 17: Наставниците - приправници во основното образование можат да ги разликуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата и да ги објаснат нивното потекло, функции и последици.• ЦУ 18: Наставниците – приправници во основното образование можат да ги идентификуваат сличностите и разликите меѓу антисемитизмот и останатите видови на пристрасност, предрасуди и нетолеранција.

Како што е наведено во Тематската област 1 погоре, пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата се својствени појави за општеството, кои секогаш биле дел од човековото постоење. Како такви, нивната природа, потекло и цел истовремено се навидум едноставни, но и многу сложени.

Како што е наведено во Тематската област 2, има бројни причини зошто наставниците – приправници во основното образование треба да знаат и да разбираат што претставуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата. Притоа најважна е способноста тие да се препознаваат и идентификуваат, со оглед на тоа што постојат и во образовната средина, и за да може да се надминат при нивна појава. Истовремено, важно е да се знае и разбира од каде потекнуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата, нивните појавни облици и нивната функција за да се дефинира наставната програма и педагошката пракса. Конечно, развивањето на поголема свесност за пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата е клучно со цел наставниците – приправници вистински да ги сфатат специфичните видови на овие појави – имено антисемитизмот. За да се сфати што претставуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата и зошто и како се појавуваат, како и да се согледаат нивните последици, наставниците – приправници треба да стекнат основни познавања од областа на социјалната психологија. Меѓутоа, во тие заложби, наставниците – приправници мора да бидат свесни дека нивното знаење за овие појави секако ќе биде ограничено со оглед на тоа дека е поедноставено.

Има многу корисни материјали кои им се достапни на наставниците – приправници во основното образование за да се стекнат со познавања за овие појави, како и одреден број на корисни практични педагошки ресурси посветени на справувањето со овие појави. Може да се случи расположливото време да не дозволува наставниците -приправници да навлегуваат во подробности на научните материјали во врска со темите како што се пристрасност, предрасуди и нетолеранција. Сепак, постојат корисни и пристапни ресурсни материјали (види во рамката на крајот од овој дел).

За наставниците – приправници во основното образование може да биде корисно доколку ги разгледаат и потоа дискутираат за изборот на дефиниции на секој од овие поими од речниците, за да започнат да се ориентираат околу прашањата за потеклото, облиците и функциите, на пример, како овие што се дадени на сликата подолу.

Слика 2. Пристрасност, предрасуди и нетолеранција

ПРИСТРАСНОСТ	ИМЕНКА	„Наклонетост кон или предрасуда за или против личност или група, особено на начин кој се смета дека е неправилен“.
	ГЛАГОЛ	„Да се предизвика чувство или да се покаже наклонетост или предрасуда за или против личност или појава.“
	ИМЕНКА	„Чин на поддржување или противење за одредена личност или појава на неправилен начин затоа што е дозволено личните мислења да влијаат на конечното расудување.“ ⁸⁸
ПРЕДРАСУДА	ИМЕНКА	„Однапред формирано мислење, кое не се заснова на разум или вистинско искуство. Одбојност, непријателство или неправично однесување, кои произлегуваат од однапред формирано неосновано мислење.“ ⁸⁹
НЕТОЛЕРАНЦИЈА	ИМЕНКА	“Неволност да се прифатат гледишта, верувања или однесување, кои се различни од сопствените гледишта, верувања или однесување” ⁹⁰

⁸⁸ “Bias”, Oxford University Press, Lexico.com, 2019, <<https://www.lexico.com/definition/bias>> и “Bias”, Cambridge English Dictionary Online, <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bias>>.

⁸⁹ “Prejudice”, Oxford University Press, Lexico.com, 2019, <<https://www.lexico.com/definition/prejudice>>.

⁹⁰ “Intolerance”, Oxford University Press, Lexico.com, <<https://www.lexico.com/definition/intolerance>>.

Наставниците – приправници во основното образование можеби ќе сакаат да разгледаат како пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата може да се појават во училищата, соседството, и во националниот политички дискурс. Тоа може да се заснова на нешто што наставниците – приправници го виделе и чуле, а не на хипотетички ситуации. Сценаријата дадени во Дел 4 од овој документ може да бидат корисни за да го насочат размислувањето за овие прашања, на пример Сценаријата 1, 3, 7 и 10. Оттука треба да произлезе дека како и антисемитизмот, и пристрасноста, предрасудите и нетолеранција ќе се манифестираат на најразлични начини. Тоа може да бидат навредливи коментари и шеги, кои имаат за цел да омаловажат, потоа изрази на одбојност или неодобрување, па сè до закани или акти на насилство чија цел е да нанесат физичка повреда на луѓе кои и онака се веќе жртви на предрасуди. За наставниците – приправници во основното образование исто така е клучно да бидат свесни дека некои од повозрасните ученици веројатно имаат пристап до серија на алатки и платформи, преку кои се пренесуваат пристрасноста, предрасудите и нетолеранцијата. На интернет и на социјалните мрежи, има поголем потенцијал ваквите ставови и однесување да се појават во аморфни облици, но, и да се појават во затворени заедници вон училищата. Иако ова може да се случува вон училишната средина, сепак и тоа е релевантно за наставниците. Тоа напротив за нив создава нови предизвици, бидејќи ефектите на пристрасноста, предрасудите и нетолеранција преку интернет и социјалните мрежи и понатаму силно ќе се чувствуваат и во училищата.

Имајќи ги предвид правата на детето, ниту еден ученик не треба да биде жртва на насилство или вербално малтретирање, или предмет на навредливи шеги во училищата или во училиштето. Меѓутоа, тоа што нема да се остави простор за предрасуди, не значи дека истите ќе исчезнат. Поединците вложуваат голем дел од личниот идентитет во своите предрасуди, кои ги користат како концептуална рамка за да го протолкуваат светот на свој логичен начин. Како резултат на тоа, тие тешко се прилагодуваат. Пристрасноста и предрасудите исто така се во служба на моќни психолошки функции, на пример помагаат лицето да го дефинира своето „јас“ и „другиот“ (припишувајќи позитивни одлики на „јас“ односно на самиот себеси и негативни одлики на „другиот“); потоа помагаат да се добијат објаснувања за општествените појави и со тоа да се намали вознемиреноста и да се зајакне чувството за само-ефикасност; и исто така помагаат да се утврдат идеите кои се споделуваат во внатрешната врсничка група, а тоа ја зацврстува групата. Укажувањето само на спротивни докази ќе даде помала ефикасност, отколку моделирањето и предавањето за понови концептуални рамки за толеранција, што остава простор да заживеат и да се развиваат и алтернативни социјални релации.

Советот на Европа издава низа материјали кои даваат практични совети за препознавање и оспорување на предрасудите за различни групи, како што се следниве:

- Мигранти (<<https://edoc.coe.int/en/196-migration>>);
- Припадници на ЛГБТИ заедницата (<<https://edoc.coe.int/en/222-lgbt>>);
- Луѓе со попреченост (<<https://edoc.coe.int/en/223-people-with-disabilities>>); и
- Малцинства (<<https://edoc.coe.int/en/218-minority-rights>>).

УНИЦЕФ обезбедува многу корисен преглед на Конвенцијата на Обединетите нации за правата на детето (<http://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_summary-1.pdf>).

Наставниците – обучувачи може исто така да ги упатат наставниците-приправници да ги истражат мултимедијалните изложби и интерактивните интернет страници поврзани со Проектот „РАСА: Дали сме толку различни?“ (“RACE: Are We So Different?”), (<<http://www.understandingrace.org/>>), составен од Американското антрополошко здружение (American Anthropological Association) за да им помогнат да ги разјаснат погрешните претстави за расата.

3.8. Тематска област 8

Која е мултидисциплинарната основа за специјализираност на мојата настава? Каков конкретен придонес тоа може да даде во справувањето со пристрасноста, предрасудите и антисемитизмот?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Какви познавања и разбирање веќе поседуваат моите ученици во однос на антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите?• Како можам да ја вклучам едукацијата за пристрасноста, нетолеранцијата, предрасудите и антисемитизмот во моето планирање на наставата и процесот на учење?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 19: Наставниците- приправници во основното образование знаат како да го разберат веќе постоечкото знаење и ставови на учениците. Тие исто така се соодветно информирани како учениците може да се сретнат со овие појави во средното образование.• ЦУ 20: Наставниците – приправници во основното образование го планираат процесот на учење за да се опфатат антисемитизмот и предрасудите во конкретни предмети.• ЦУ 21: Наставниците – приправници во основното образование го планираат процесот на учење за да вклучат предавања за антисемитизмот и предрасудите во наставната програма и тематски и преку вкрстување на наставните програми.

Одредени прашања треба да се проучуваат од перспективата на повеќе дисциплини, со цел истите да се разберат. За тоа се потребни експерти од различни области да се комбинираат нивните методи на проучување и истражување, доколку сакаме целосно да ги разбереме. Климатските промени се една таква област, со оглед на тоа што се бара научниците од природните науки да работат заедно со научниците во областа на општествените науки и со политичките активисти за да се анализира карактерот и импликациите на климатските промени. Проучувањето на пристрасноста, нетолеранцијата, предрасудите и антисемитизмот е слично во смисла на тоа дека бара заедничко работење на повеќе дисциплини. Како и едукацијата за граѓанството, глобалното учење, едукацијата против врсничко малтретирање и едукацијата за човековите права, и овие прашања не може едноставно да се сместат во тесните рамки само на еден предмет, туку се распространети низ повеќе дисциплини.

Основното образование има голема предност во однос на средното образование, бидејќи проблемите што се повеќестрани и имаат повеќе причинители може да се проучуваат на мултидисциплинарен начин во основното образование. Со комбинирање на сознанијата од повеќе дисциплини може да се развие подобро разбирање на сложени прашања во светот.

Оваа силна страна на основното образование во исто време претставува и предизвик затоа што наставниците – приправници во основното образование треба да стекнат разбирање и самодоверба за да предаваат поголем број предмети и како да ги комбинираат предметите за им се овозможи на учениците да го разберат својот свет и карактеристиките на пристрасноста, нетолеранцијата, предрасудите и антисемитизмот, соодветно на возраста.

Мултидисциплинарниот пристап во основното образование, исто така, им овозможува на учениците да ги отелотворат своите човекови права. На учениците треба да им се дадат можности да ги остваруваат и да ги истражуваат нивните права соодветно на контекстот, доколку од нив се очекува реално и вистински да се ангажираат околу нивните права. Од таа причина, наставниците – приправници во основното образование треба да се запознаени со Конвенцијата на ОН за правата на детето и да се посветат на остварувањето на овие права во училиштето.

Наставниците – приправници во основното образование треба да ги разбираат начините на кои нивните ученици ќе се среќаваат со прашањата поврзани со пристрасноста, нетолеранцијата, предрасудите и антисемитизмот во средното образование, како и дека нивната работа е основата врз која подоцна ќе се гради проширено знаење.

3.9. Тематска област 9

Како да го планирам справувањето со антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите преку настава соодветна на возраста на учениците?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Како развојната психологија/ психологија на детскиот развој може да го поддржи планирањето на наставата и учењето за антисемитизмот и останатите видови на пристрасност, предрасуди и нетолеранција?• Како да ги планирам наставата и учењето за да се стекне разбирање за клучните концепти и термини на начин што е соодветен на возраста на учениците?• На кој начин ќе ја доближам важноста на антисемитизмот и останатите видови на пристрасност, предрасуди и нетолеранција до моите ученици?• Како може да ја применим родовата перспектива (т.е., различните влијанија од настани или одлуки врз девојчињата и момчињата, мажите и жените) за да се расветлат антисемитизмот, предрасудите и нетолеранцијата?• Како можам да го вклучам образованието за антисемитизам, предрасуди и нетолеранција кога ја планирам наставата и учењето?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 22: Наставниците – приправници во основното образование ја разбираат релевантноста на психологијата/детскиот развој за педагошките методи кои се користат за антисемитизмот и предрасудите, и претставувањето на сложени прашања го прилагодуваат на развојната фаза на учениците.• ЦУ 23: Наставниците – приправници во основното образование ги поставуваат и распоредуваат активностите за учење со цел учениците од сите возрастни групи во основното образование да стекнат концептуално разбирање и релевантна терминологија.• ЦУ 24: Наставниците- приправници во основното образование ги поврзуваат загриженоста и прашањата на учениците за антисемитизам, нетолеранција и предрасуди на начин што им помага на учениците да ја разберат нивната сегашна релевантност.• ЦУ 25: Наставниците- приправници во основното образование разбираат како промената на родовата перспектива (т.е., согледување на различното влијание на настаните или одлуките врз девојчињата и момчињата, мажите и жените) може да им помогне на учениците да ги разберат предрасудите и претпоставките.• ЦУ 26: Наставниците -приправници во основното образование го планираат процесот на учење за да вклучат настава за антисемитизам и предрасуди во наставните програми за основно образование на тематски и мултидисциплинарен начин.

Антисемитизмот е предрасуда која постои подолго време и нејзините карактеристики значително се менувале. Тоа го отсликува начинот на кој се менувале стравувањата и перцепираните закани кај луѓето со текот на времето, и како тоа предизвикало тие да изнаоѓаат нови начини да го објаснат својот свет и да бараат жртвени јагниња. Слично на тоа, и другите пристрасности и предрасуди имаат долга историја. Важно е да се прифати дека поединците и општествата го вложуваат својот личен и колективен идентитет во тие пристрасности и предрасуди.

Лицата со разни предрасуди ги користат предрасудите како концептуална рамка за да најдат смисла во светот и да постават граници за нештата што ќе ги толерираат, и нема да ги толерираат. Доколку се истражуваат овие идеи, важно е тоа да се прави во безбеден простор, каде што се дискутира за идеите и истите не се застапуваат.

Исто така, за наставниците е важно да бидат свесни за жртвите и потенцијалните мети на антисемитизам и да им обезбедат права, односно во нивните одделенија и институции, вклучително и вработените, учениците, родителите и заедниците. Предрасудите не може да се оспорат без дијалог, а жртвите на предрасуди имаат одредени права на заштита и изразување во овој контекст. Во дискусиите за антисемитизмот, важно е да се укаже, прифати и истакне цврстината и отпорноста на Евреите на антисемитизмот, на пример користејќи ги ресурсите од заедницата создадени за да се оспори антисемитизмот.⁹¹ Кога се планира да се разгледува антисемитизмот на часот, важно е наставниците да ја земат предвид перспективата на еврејските ученици и нивните родители, како и на нивните колеги Евреи. Консултациите и дијалогот се од суштинско значење со цел разгледувањето на тие прашања да биде и сензитивно и засновано на информираност. Реакција за предрасудите не може да се добие со противречни докази, па затоа не е доволно да се покаже дека предрасудите се потпираат на лажни премиси, со оглед на тоа што противречните докази може лесно да се помешаат со постари рамки и така да се создаде синкретична целина. Пример за тоа е кога расистите се придржуваат до нивните расистички идеи, но ги исклучуваат личните познаници, сметајќи ги како исклучок. Наместо да се покаже несогласување со расистичките идеи, за наставниците – приправници во основното образование важно е да разберат како да создадат подобри концептуални рамки и да го развијат суштинското познавање на нивните ученици за другите култури. Справувањето со антисемитизмот значи и учење преку лекции во поголем број предмети. Различните предмети ќе донесат различни идеи и теми во изучувањето на предрасудите, што пак бара координација меѓу предметите. Наставниците – приправници во основно образование треба да ја увидат важноста на мултидисциплинарниот пристап и да имаат самодоверба да започнат да применуваат таков пристап во наставата за предрасудите, пристрасноста, нетолеранцијата и антисемитизмот.

⁹¹ Anti-Defamation League, "Challenging Anti-Semitism: Debunking the Myths and Responding with Facts", интернет страница на ADL, <<https://www.adl.org/education/educator-resources/lesson-plans/challenging-anti-semitism-debunking-the-myths-and>>; Union of Jewish Students, "Let Jewish Students Speak for Themselves", интернет страница на Унијата на еврејски студенти, 3 ноември 2016 г., <https://www.ujs.org.uk/let_jewish_students_speak_for_themselves>.

Важно е наставниците – приправници во основното образование да утврдат какви претходни познавања имаат учениците и како ги разбираат другите култури. Тие исто така треба да размислат за своите претходни познавања. Така може да се идентификуваат погрешните сфаќања и дезинформациите. Ова може да се направи доколку на учениците од основното образование им се зададат едноставни вежби за размена на идеи, како што се пишување или цртежи за да покажат што знаат за темата и што тие би сакале да научат за темата.

Наставниците – приправници во основното образование исто така треба да разберат дека при проучувањето треба да се избегнува другите култури да се претставуваат како егзотични, и дека таму нештата се прават на чуден начин од страна на необични луѓе. Треба да се воспостави меѓукултурен дијалог во кој идеите се истражуваат и учениците го развиваат чувството на споделена човечност.

Наставниците – приправници во основното образование на учениците треба да им нагласат дека во секоја заедница има различности - возраста, родот, интересите или професиите се најочигледните димензии на тие различности. Наставниците – приправници во основното образование треба да тежнеат различностите да се истражуваат и на други начини. Едноставна појдовна точка е храната и од каде потекнуваат традиционалните рецепти и состојки. Друг приод кој наставниците – приправници во основното образование може да го применат се заснова на уметност, музика или спорт.

Наставниците – приправници треба да ја увидат важноста што со себе ги носат различностите низ призмата на повеќе различни предмети и да сфатат како истражувањето на различностите може да помогне да се надминат предрасудите, пристрасноста, нетолеранцијата и антисемитизмот. Тие исто така треба да разберат како функционира дискурсот за дефинирање на „другиот“. Застапниците на антисемитизмот често имаат за цел да создадат перцепции на различност и да поттикнат непријателство врз основа на ваквата перцепција, па затоа е важно да им се помогне на учениците да градат отпорност кон ваквата реторика за поделби.

3.10. Тематска област 10.

Како може да се подготвам за да можам ефективно да одговорам на критичните инциденти за антисемитизам, нетолеранција, пристрасност и предрасуди во училиницата и во образованието?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Што се критични инциденти и како е најдобро да се одговори на нив?• Како ефективно да одговорам на критичните инциденти во училиницата?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 27: Наставниците – приправници во основното образование ги сфаќаат клучните карактеристики на критичните инциденти и како брзо да одговорат на нив.• ЦУ 28: Наставниците – приправници во основното образование одговараат на критичните инциденти во училиниците на начин преку кој предизвиците стануваат можности за учење.

Антисемитизмот и останатите облици на нетолеранција, пристрасност и предрасуди се опасни појави со штетни последици врз емотивната, интелектуалната и физичката добросостојба на луѓето. Тие влијанија може да бидат моментални, видливи и очигледни. Влијанијата може да бидат и долготрајни, прикриени и потешко да се идентификуваат. Преку нив може да се уништи нечиј живот и егзистенција, да се создадат социјални тензии и несогласување меѓу културите, да доведат до или да се искажат преку дела на насилство, вклучително и во најекстремната форма, убиство. Оттаму, антисемитизмот, нетолеранцијата, пристрасноста и предрасудите се закана не само за лицето кон кое се упатени тие ставови и однесување; туку го загрозуваат ткивото на заедничкото живеење и социјалното, моралното и политичкото здравје на пошироката заедница.

Овие причини сами по себе преставуваат убедливи аргументи за суштинската потреба да се одговори на критичните инциденти во училиниците и во образованието. Доколку ваквите инциденти се остават без одговор тоа првенствено ќе значи отфрлање на одговорноста на сите кои работат во областа на образованието да ја одржуваат и штитат безбедноста и сигурноста на децата и младите кои им се доверени за да се грижат за нив.

Од таа причина, давањето ефективен одговор започнува со свесноста и препознавањето. Од една страна, тоа се однесува на свесноста за правата на детето и одговорноста на наставниците да ги почитуваат и заштитуваат тие права (види Тематска област 2 погоре). Тоа исто така се однесува на свесноста за тоа што претставуваат антисемитизмот или останатите облици на нетолеранција, пристрасност и предрасудите, и особено

свесност за нивните појавни облици, како и за последиците врз поединците. Свесноста и информираноста за овие прашања може на наставниците – приправници да им помогне да ги препознаат критичните инциденти кога ќе се појават. Тоа исто така ќе го зголеми нивното прифаќање дека еден инцидент не мора да содржи физичко насилство или агресија, односно дека не мора да биде *видливо* критичен, за да се одговори на него.

Наставниците – приправници треба да имаат можност за да размислат најмалку за две димензии на планирањето и практичните педагошки методи кога станува збор за пристрасноста и поврзаните прашања: 1) проактивно и промислено постапување, кое ќе го применат кога ги составуваат плановите за наставата во текот на полугодieto или училишната година; и 2) последователно и одговорно постапување како реакција или одговор на неочекувани инциденти и настани.

Слика 3. Два начини на педагошко постапување

Проактивна пракса	Реактивна пракса
Постапување изразено преку <i>планирани и подготвени</i> активности за учење и наставни приоди.	Постапување со кое се дава одговор на <i>неочекувани настани и ситуации</i> и можностите за учење кои што произлегуваат од нив.

Кога се работи за особено ризични прашања, вториот од овие два начини на постапување во професионалниот контекст често се определува од аспект на **критичните инциденти** и рефлексивното размислување за таквите инциденти. Во образованието, критичните инциденти често се разбираат како настан кој има потенцијал за учење од страна на практичарите, и тоа е важно за нив бидејќи треба да застанат и да размислат или „да се запрашаат себеси за одреден аспект од [нивните] верувања, вредности, ставови и однесување.“⁹² Критичните инциденти често се разбираат на подраматичен начин и се дефинираат како „ненадејни и неочекувани настани или след на настани кои предизвикуваат траума во училишната заедница и кои се преоптоварување за вообичаените механизми за справување со инциденти во дадено училиште“⁹³ или, помалку драматично како „било кој инцидент каде ефективностa на..... одговорот веројатно ќе изврши големо влијание врз „самовербата“ на оние кои се засегнати од инцидентот, нивното семејство и/или заедницата.“⁹⁴ Инцидентите во врска со антисемитизмот во училиштата многу е веројатно дека ќе претставуваат

⁹² Society for Education and Training, “Critical Incident Analysis for Teachers, Tutors and Trainers”, 2016.

⁹³ United Kingdom Department of Education, “Every School a Good School: A Guide to Managing Critical Incidents in Schools.”, интернет страница на Министерството за образование, 2014, <<https://www.education-ni.gov.uk/publications/guide-managing-critical-incidents-schools>>.

⁹⁴ College of Policing, “Critical Incident Management”, интернет страница на Колеџ за полиско работење, <<https://www.app.college.police.uk/app-content/critical-incident-management/types-of-critical-incident/>>.

комбинација на одреден број на овие карактеристики, ќе донесат можности за институционално и професионално учење, и во многу случаи ќе вклучат чувство на траума или предизвици за нормативното уредување во училиштето, а кои по својата природа бараат брз и ресторативен одговор.

Рефлексивното размислувањето за инцидентите и степенот до кој тие се или треба да бидат „критични“ за засегнатите поединци, институции и заедници може да биде особено ефикасна алатка за учење кај наставниците. Ова особено се должи на фактот што инцидентите често преставуваат драматична слика за сложената и повеќедимензионалната природа на конкретниот проблем и на образовниот контекст во кој се јавуваат.

Не е едноставно да се определи што преставува критичен инцидент. Со исклучок на јасно недвосмислените изрази на антисемитизам, нетолеранција, пристрасност и предрасуди, наставниците – приправници ќе треба да сфатат дека вообичаено ќе мора да го применат нивното професионално, односно стручно расудување.

На наставниците – приправници може да им биде од помош доколку се спроведат активности за обука засновани на сценарија за да можат да ги развиваат капацитетите за препознавање на појавните облици на овие ситуации во реалниот живот. Таквите активности се особено корисни за да се расчленат и истражат најразлични начини на постапување, кои може да им бидат на располагање на наставниците во дадена ситуација, и за составување на листа на начела за работата, кои наставниците -приправници сметаат дека се важни да ги применат во обидот да определат како да одговорот на дадена ситуација. Неколку такви сценарија се дадени во Дел 4 од овој документ. При користењето на овој материјал, треба да се нагласи дека нема точен одговор и начин на кој треба да се постапи; наставниците – приправници треба да прифатат дека начинот на кој тие ќе одговорот на инцидентите неопходно ќе биде определен од контекстот.

Покрај тоа што наставниците -приправници во основното образование мора да сфатат дека не постои универзален начин како да се одговори на критичните инциденти, тие исто така треба да бидат свесни дека има елементи од добрата пракса со кои ќе се надминат ситуациите со кои може да се соочат. Наставниците – приправници треба да се потсетат дека треба да избегнуваат инстинктивно однесување (или донесување избрзани заклучоци или приклучување кон најстрогата форма на дисциплинирање која ја имаат на располагање) и треба да сфатат дека тие мора да бидат што е можно подобро информирани пред да донесат конечен суд. Тие треба да покажат сочувствителност и сензитивност кон лицата кои навидум се засегнати од инцидентот. Исто така, наставниците – приправници во основното образование треба да бидат свесни за нивниот професионален интегритет и нивната одговорност според законот и одговорноста кон другите власти и вклучени страни во образованието. Тие мора да водат добра евиденција, да дејствуваат навремено и брзо, и кога е соодветно, да ги вклучат колегите и родителите, според потребите. Во поширока смисла, наставниците – приправници во основното образование исто така треба да бидат запознаени со училишните, регионалните и националните политики за пријавување инциденти на говор на омраза и потенцијална насилна радикализација.

Важно е на наставниците -приправници да им се помогне да сфатат дека освен одговорот на критични инциденти преку дисциплинирање, тие исто така ќе треба да размислат и да планираат како одново да се изградат и поправат релациите по инцидентот. Ова важи и за релациите меѓу инволвираните ученици и за релациите што наставниците – приправници ќе ги имаат со лицето со неприфатливо однесување. Сите критични инциденти не претставуваат можности за учење, но, сите тие ќе имаат реперкусии и последици кои ќе траат и по завршувањето на инцидентот.

Наставниците – приправници треба да бидат свесни дека антисемитските или другите пристрасни изјави може и се појавуваат во непредвидливи моменти во текот на наставата. Исто така, тие може да се изразат на различни начини, како „шеги“, преку аргументи во дискусија, или случајно. Во сите случаи, наставниците ќе треба да одговорат на овие инциденти на начин со кој истовремено ќе се исполнат четири спротивставени барања:

- Со одговорот мора да се заштитат сите потенцијални жртви;
- Одговорот не треба да преставува омаловажување или навреда за поединецот заради гледиштата кои ги има. Ова се однесува и на правата на детето и на фактот што наставниците и учениците многу веројатно ќе треба да работат заедно и во иднина;
- Преку одговорот треба да се смири секој конфликт што може да произлезе од одреден коментар, притоа оставајќи простор повторно да се разгледа прашањето; и
- Одговорот не треба, ако тоа е воопшто возможно, да го наруши вообичаениот тек на часот. Не треба да се дозволи предавањето да се стави на страна и со тоа да им се одземе правото на образование на останатите ученици.

Кога коментарот може лесно да се побие со едноставно давање на факти, така и треба да се постапи, но треба да следува откако наставникот прво ќе направи обид да го поттикне ученикот кој искажал такво мислење да се преиспита самиот себеси и да се обиде своето тврдење да го поткрепи со аргументи. Преку примери како што е „Сите Евреи се богати“⁹⁵ соодветно е да се истакнат неконзистентноста и фактичките грешки. Наставниците – приправници во основното образование треба да бидат соодветно информирани за да го применат тоа.

За практични предлози за начините на справување со антисемитизмот преку педагошки активности, наставниците – приправници можат да ги консултираат следниве извори:

- Насоки издадени од Порву Центарот за настава и учење (Poorvu Center for Teaching and Learning (<<https://poorvucenter.yale.edu/ImplicitBiasAwareness>>)); и
- Настава за толеранција „Клучни практики за едукација против предрасуди (Tolerance’s “Critical Practices for Anti-bias Education” (<<https://www.tolerance.org/professional-development/critical-practices-for-antibias-education>>)).

⁹⁵ Слични примери за неосновани тврдења кои ги погодуваат другите групи се „Муслиманите се терористи“, или „Имигрантите ни ги земаат работните места“.

3.11. Тематска област 11.

Како можам да ги изградам клучните компетенции и отпорноста на учениците во однос на антисемитизмот и предрасудите?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Како да постапувам за се развие почитување на човековите права во мојот контекст?• Како да создадам инклузивна училишница?• Како да ја развивам медиумската писменост кај моите ученици?• Како можам да поттикнам критичко размислување и отпорност кон антисемитизмот, нетолеранцијата и предрасудите?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 29: Наставниците -приправници во основното образование планираат да го развиваат знаењето, разбирањето и прифаќањето на учениците за човековите права.• ЦУ 30: Наставниците – приправници во основното образование создаваат училишна средина која овозможува учење преку човековите права во инклузивна средина.• ЦУ 31: Наставниците – приправници во основното образование ги зајакнуваат учениците преку едукацијата за човековите права, овозможувајќи им да ги оспорат антисемитизмот и предрасудите.• ЦУ 32: Наставниците – приправници во основното образование ја поттикнуваат критичката медиумска писменост на учениците, оспособувајќи ги критички да ги оценат медиумските текстови, да ја разгледаат нивната природа, форма, потекло и цел.• ЦУ 33: Наставниците – приправници во основното образование поттикнуваат вештини за критичко размислување кај учениците, оспособувајќи ги да ги оценат основите на аргументите, наративите и тврдењата во однос на нивната логичка и доказна основа.

На располагање се голем број одлични материјали за стекнување разбирање во однос на едукацијата за човекови права и едукацијата за глобално граѓанство во училиштата, на пример, алатки за планирање на наставниот план како што е *УНЕСКО Едукација*

за глобално граѓанство: Темы и цели на учењето⁹⁶ и *Како да ги почитуваме сите: Прирачник за имплементација*,⁹⁷ со активности и оценување кои наставниците можат да ги користат за да се подобри почитувањето во училиниците. Исто така, особено се корисни и педагошките ресурси за рефлексивно размислување, како што е *Наставниците и едукацијата за човековите права* на Ослер и Старки (Osler and Starkey's *Teachers and Human Rights Education*).⁹⁸

Што претставува едукација за човековите права?

Едукацијата за човековите права може да се дефинира како едукација, обука и информирање со цел градење на универзална култура за човековите права. Ефективната едукација за човекови права не само што обезбедува знаење за човековите права и механизмите за нивна заштита, туку и помага да се развијат вештини потребни за унапредување, одбрана и примена на човековите права во секојдневниот живот. Едукацијата за човековите права исто така ги развива ставовите и однесувањето кои се неопходни за почитување на човековите права на сите во општеството.

Преку активностите поврзани со едукацијата за човековите права треба да се пренесат темелните начела за човековите права, како што се еднаквост и не-дискриминација, истовремено потврдувајќи ја нивната меѓусебна зависност, неделивост и универзалност. Исто така, активностите треба да бидат практични, да ги поврзат човековите права со вистинските животни искуства на учениците, и да им овозможат да ги надоградуваат начелата за човековите права во нивниот културолошки контекст. Со таквите активности, учениците се оспособуваат да ги идентификуваат и да работат на нивните потреби во однос на човековите права и да бараат решенија кои што се доследни на стандардите за човековите права. Освен тоа, за лицата кои се одговорни за почитување, заштита и остварување на правата на другите, преку едукацијата за човековите права се развива нивниот капацитет во исполнувањето на таа обврска. Содржината што се учи и начинот на кој што се учи треба да ги отсликуваат вредностите на кои што се засноваат човековите права, да охрабруваат учество и да помагаат да се негува средина за учење ослободена од недостатоци и страв.⁹⁹

За да се вклучат наставниците – приправници во разгледувањето на човековите права, едукацијата за човекови права треба да има неколку димензии:

⁹⁶ UNESCO, *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives* (Paris, 2015), <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>>.

⁹⁷ UNESCO, *Teaching Respect for All: Implementation Guide* (Paris: UNESCO, 2014), <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227983>>.

⁹⁸ Osler, A. & Starkey, H., *Teachers and Human Rights Education*.

⁹⁹ UN/UNHCHR/UNESCO, *World Programme for Human Rights Education: Plan of Action* (New York and Geneva: United Nations, 2012).

Едукацијата за човекови права ги образува учениците за нивните права, вклучително и за правото на информации (од најразлични национални и меѓународни извори), правото на слобода на вероисповед или верување и правото на слобода на изразување, потоа како антисемитизмот ги повредува правата на поединците, и за заедничката одговорност за одбрана на човековите права; **Едукацијата преку човековите права** обезбедува дека човековите права на сите ученици се заштитени во образовната средина, без ниеден облик на дискриминација, вклучително и правото на учениците- Евреи на образовна средина ослободена од антисемитизам; и **Едукацијата за човекови права** ги оспособува учениците да ги остваруваат нивните права и да ги бранат правата на другите, вклучително и да се заложат за да се спречи и да се одговори на антисемитизмот.¹⁰⁰

Кога се разговара за наставниот процес и учење со наставниците – приправници, корисно е да се посвети внимание не само на истражувањето како тие може да вклучат конкретни содржини за човековите права во наставната програма, туку и од нив да се побара да размислат за тоа како и во која мера нивните училиници и наставни практики ги отелотворуваат и заштитуваат човековите права. Голема е веројатноста дека тоа ќе резултира со продлабочено учење за работата во училиница и потенцијалот и динамиката на релациите во училиницата. Со други зборови, наставниците – приправници треба да разгледаат како и до која мера создаваат атмосфера за настава во училиницата со подеднакво достоинство и подеднакво право на учество за сите ученици, како и степенот до кој наставата и учењето кај учениците им даваат можности за ги остваруваат и применат нивните права.

Дополнително важно е да се вклучи родовата перспектива за да се разоткрие пристрасноста, и учениците генерално да ја разберат динамиката на идентитетот. Наставата со проверени педагошките приоди и стратегии што функционираат во справувањето со предрасудите на основ на род може да се користи и за разобличување на други облици на дискриминација. Истовремено, вклучувањето на родовата перспектива е важно за да се разбере и интерсекционалноста, како и заедничките карактеристики и разлики меѓу родовата и останатите видови на дискриминација и нееднаквост, вклучително и антисемитизмот.¹⁰¹

Отпорот кон антисемитизмот најдобро се негува преку создавање средина во образованието со која се поттикнува и развива култура на вообичаено остварување и поддржување на правата. Во таков контекст, прекршувањето на правата се истакнува и веднаш станува очигледно дека тоа треба да се надмине. Сепак, за отпорност кон пристрасноста, предрасудите и дискриминацијата учениците треба да се стекнат со конкретни знаења и компетенции, што ќе им овозможи да се справуваат со нив преку критичка свест и ангажман во современата општествена средина, вклучително и на социјалните мрежи. За да се успее во тоа, потребни се компетенции за критичко

¹⁰⁰ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образование*, стр. 28-29.

¹⁰¹ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образование*, стр. 34.

размислување, како и конкретни компетенции за медиумска писменост и компетенции кои не се стекнуваат преку традиционалната настава, која е фокусирана на аналогни текстови издадени од универзитетите и други институции и лица со контролна моќ.¹⁰²

Педагошките методи за развивање на критичко размислување, на пример, како оние дефинирани од Рој ван ден Бринк- Будген се веќе добро етаблирани.¹⁰³

Педагошките методи за критичко размислување вообичаено се насочени кон појаснување, проверка и оценка на тврдењата за светот, и пред сè, на стекнување навика дека пораката која е примена преку медиумите, преку разговорите и преку други канали треба да се разгледа на овие начини. Како што е наведено во изданието на ОДИХР и УНЕСКО *Насоки на креаторите на политики* „медиумската и информатичката писменост е корисен начин за развивање на критичко размислување.“¹⁰⁴

Поновата иновативна работа на Групата на Станфорд за образование за историја покажува дека дури и лицата со висок степен на писменост вообичаено не ги процесираат информациите на начин кој им овозможува да се справат со „дезинформациите, лажните вести и владината пропаганда маскирана како непристрасни анализи“, а кои се карактеристични за денешниот современ свет.¹⁰⁵ Групата има идентификувано конкретни стратегии за читање, кои се дефинирани од проверувачи на факти за дигитална писменост кои се разликуваат од „вообичаениот пристап на учење за веродостојноста на содржините на интернет.“¹⁰⁶

Корисни ресурсни материјали достапни онлајн во однос на критичкото размислување се:

- Фондацијата за критичко размислување (The Foundation for Critical Thinking) (<<https://www.criticalthinking.org/>>);
- П4Ц Кооперативата (P4C Co-operative (<<https://p4c.com/>>));
- Проектот за критичко размислување на Универзитетот Квинсленд (University of Queensland Critical Thinking Project (<<https://critical-thinking.project.uq.edu.au/home>>)); и
- Интернет страницата на Канадскиот конзорциум за критичко размислување (Canadian Critical Thinking Consortium (<<https://tc2.ca/>>)), која нуди видео материјали (<<https://www.youtube.com/watch?v=oseRkZcaEIs&feature=youtu.be>>) кои објаснуваат како се развива критичкото размислување од страна на наставниците.

¹⁰² Wineburg, S., *Why Learn History (When It's Already on Your Phone)*.

¹⁰³ Van den Brink-Budgen, R., *Critical Thinking for Learners: Learn the Skills of Analysing, Evaluating and Producing Arguments* (London: How to Books, 2010).

¹⁰⁴ ОДИХР и УНЕСКО, *Справување со антисемитизмот преку образование*, стр.31-32.

¹⁰⁵ Wineburg, S. & McGrew, S., "Lateral Reading: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information", Stanford History Education Group Working Paper No. 2017-A1, 9 октомври 2017, <<https://ssrn.com/abstract=3048994>>.

¹⁰⁶ *Ibid.*

Изработени се многу корисни материјали за да им се помогне на учениците да станат критички читатели на современите медиуми. Овие материјали честопати се соодветни да бидат усвоени и истражени во рамки на програмите за обука на наставниците во основното образование:

- Онлајн алатката „Совладување на медиумите“, како дел од ресурсот „Стории кои нè погодуваат“ на Куќата на Ана Франк (“Mastering the media” learning pathway in the Anne Frank House’s “Stories that Move”) (<<https://www.storiesthatmove.org/en/for-educators/the-learning-paths/mastering-the-media/>>) нуди интерактивно учење за корисниците, овозможувајќи им да размислат за нивниот однос кон масовните медиуми, стереотипите и медиумската манипулација;
- Настава за толеранција „Анализа како зборовите пренесуваат пристрасност“ (Teaching Tolerance’s “Analyzing How Words Communicate Bias”) – лекции и помошни материјали (<<https://www.tolerance.org/classroom-resources/tolerance-lessons/analyzing-how-words-communicate-bias>>) исто така може да бидат ефикасни алатки за да им се помогне на учениците да ја развиваат медиумската писменост.

Групата за образование за историја на Станфорд (Stanford History Education Group <<https://sheg.stanford.edu/>>) создала бројни алатки за проценка и ресурси кои може да им помогнат на наставниците во основното образование да се едуцираат за **граѓанско онлајн расудување**,¹⁰⁷ вклучително и:

- Материјали за проценка на тврдења на YouTube (<<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning/claims-youtube>>);
- Материјали за разгледување на анализите на аргументите во коментарите на новинските интернет страници (<<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning/argument-analysis>>);
- Материјали за проценка на статии (<<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning/article-evaluation>>); и
- Материјали за проценка на вести на Twitter (<<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning/news-twitter>>).

¹⁰⁷ Wineburg, S., McGrew, S., Breakstone, J. & Ortega, T., “Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning”, 22 ноември 2016, <<http://purl.stanford.edu/fv751yt5934> (2016)>.

3.12. Тематска област 12.

Како може по пат на соработка во мојата институција и во поширокиот контекст да градам отпорност и справување со антисемитизмот и предрасудите?

ТЕМАТСКИ ПРАШАЊА	ЦЕЛИ НА УЧЕЊЕТО
<ul style="list-style-type: none">• Како може да работам во рамки на и меѓу областите и темите опфатени со наставната програма за справување со антисемитизмот и предрасудите?• Како може да работам со и во рамките на мојата локална заедница и контекст за оспорување на антисемитизмот и предрасудите?	<ul style="list-style-type: none">• ЦУ 34: Наставниците – приправници во основното образование во наставната програма за основно образование идентификуваат начини за тематско справување со антисемитските предрасуди и ја планираат наставата за да го постигнат тоа на пример преку истражување на темите на предрасудите во тематски лекции за идентитет, различности и припадност.• ЦУ 35: Наставниците – приправници во основното образование идентификуваат начини за справување со антисемитизмот и предрасудите во целото училиште преку концептите на граѓанство и можат да го планираат процесот на учење за да го постигнат тоа, на пример преку иницијативи за истражување на начелата за човековите права.• ЦУ 36: Наставниците - приправници во основното образование можат да идентификуваат начини за вклучување на локалната заедница во иницијативите за оспорување на антисемитизмот и предрасудите, на пример, преку користење на локалната историја или места и наративи од заедницата.

Учењето по пат на соработка во училишните заедници, меѓу тимови за различни предмети во училиштето или меѓу учениците од иста година/одделение и нивните наставници може да биде одличен начин да се обедини училиштето во заедничка цел и да се вклучи целата училишна заедница во решавањето на проблемот или во

планирањето на настани за сеќавање. Тоа може им даде можност на наставниците да започнат кохезивни, креативни и колективни активности за справување со антисемитизмот. Соработката овозможува учењето да се зајакне по различни предмети на ефикасен начин. Соработката овозможува да се истражуваат теми, како што е историјата на различностите во локалната заедница каде што се наоѓа училиштето, за време на подолг период за различни области од предметите, на пример преку јазик и литература, општествени науки и креативна уметност. Тоа исто така може да биде комбинација од неколку различни вежби, како што се задачи за креативно пишување и историски и друг вид на истражувања. Сличен приод може да се дефинира на компактен и подобро насочен начин, концентрирајќи се на конкретен настан, на пример преку организирање на бројни активности во училиштето по повод Меѓународниот ден за сеќавање на Холокаустот или слични настани од локална важност.¹⁰⁸ Одбележувањето на годишнината на посебни денови како што е Денот на човековите права,¹⁰⁹ претставува можност за училишните тимови да го прекинат редовниот распоред и да организираат ден со наменска работилница на која ќе се истражува едно клучно прашање како што е „Што претставуваат стереотипите и од каде тие потекнуваат?“ Таквиот пристап може да помогне да се премости јазот кој често постои меѓу тимовите по предмети и при тоа да се внесе покохезивен и взаемно поврзан приод кон учењето на ниво на целото училиште. За успешноста на тие денови може да помогнат надворешни партнери. Може да се поканат говорници, како на пример луѓе кои го преживеале Холокаустот или претставници на училишната заедница, кои доживеале антисемитски или други предрасуди/дискриминација и со задоволство би разговарале за нивните искуства со учениците. Учениците може да работат во посебни групи за да се разработи главното прашање. Наставниците – приправници треба да имаат предвид дека за да се покани лице кое го преживеало Холокаустот потребно е време и доста внимателност и грижа. Наставниците – приправници кои се обучуваат за работа во основното образование исто така треба да внимаваат на емотивните и интелектуалните аспекти кога младите ученици слушаат обраќање на говорник од надвор. Исто како што говорникот треба да биде свесен за публиката, и учениците треба соодветно да бидат подготвени и потоа од нив да се побараат повратни информации за искуството, за да се овозможи најголем потенцијал за учење од ваквите активности.

Можностите за учење преку вклученост на семејството и заедницата и меѓугенерациското учење може да резултираат во зближување на луѓето и вклучување на цели семејства во активностите за учење за темите предвидени во оваа програма. Организирање на настани на кои се поканети родители, баби и дедовци на учениците, како и припадници на локални верски заедници, полициски

¹⁰⁸ Меѓународниот ден за сеќавање на Холокаустот е прогласен со Резолуцијата 60/7 од 1 ноември 2005 г. („Сеќавање на Холокаустот“) донесена од Генералното собрание на Обединетите нации. Меѓународниот ден се одбележува секоја година на 27 јануари, денот на ослободување на концентрационите кампови Аушвиц-Биркенау на нацистичка Германија од страна на Советската армија.

¹⁰⁹ Денот на човековите права се одбележува секоја година на 10 декември- денот кога Генералното собрание на Обединетите нации ја донело Универзалната декларација за човекови права во 1948 г.

службеници, сопственици на продавници, претставници на локалната самоуправа и возачи на училишните автобуси со цел и тие да учествуваат во процесот на учење за справување со антисемитизмот и други граѓански прашања, може да направи голема разлика во целата заедница. Наставниците и ученичките совети, со поддршка и поттик од училишниот директор, може да покренат иницијативи со локалните верски заедници, музеи, НВОи и останатите училишта за да ја разгледаат можноста за заеднички проекти или програми, кои навлегуваат во сржта на тоа што претставува антисемитизмот, како да се заземе став за да се спречи појавата и како да се опфатат други примери на нетолеранција, кои може да се релевантни за локалниот контекст.

Проактивниот пристап може да ги трансформира релациите внатре во и надвор од училиштето, но исто така може да донесе ризици, и затоа иницијативите треба да се спроведуваат со должно внимание и чувствителност. Потребни се вештини за водење настани на кои се отвораат тешки разговори, а успехот од тоа може да се покаже многу подоцна. На почеток се препорачува да се направат мали чекори во овој правец. Сепак, доколку е добро изведено, работењето во партнерство во и вон училиштето може да биде динамичен начин преку кој на младите ќе им се покаже дека за да се изгради инклузивно и безбедно општество потребно е поединците да земат удел во активностите кои носат промена, наместо да прифаќаат статус кво ситуација.

Национален центар и музеј на Холокаустот, Обединето Кралство
Националниот центар и музеј на Холокаустот на Обединетото Кралство (United Kingdom's National Holocaust Centre and Museum (<<https://www.holocaust.org.uk/>>)) нуди два курса конкретно наменети за деца од основните училишта.

- Патувањето (The Journey (<<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/take-leos-journey/>>)) ги води учениците низ изложба за Холокаустот, следејќи го патувањето на лицето кое го преживеало Холокаустот, и дошло во Англија со *Kindertransport- транспорт за деца* (<<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/kindertransport-1938-40>>). На изложбата се прикажани одлуки донесени од поединци и групи за време на Холокаустот и различни други прашања, на пример за искуствата на бегалците, а со цел да се развие разбирањето и вештините за критичкото размислување. Сторијата на едно лице кое го преживеало Холокаустот (Лео) е надополнета со аудиовизуелни сведоштва и со користење на дневникот на Лео и експериментално учење преку симулација на *Kindertransport* патувањето. Учениците размислуваат за концепти како што се пропаганда, граѓанство, идентитет и припадност.¹¹⁰

¹¹⁰ Национален центар и музеј на Холокаустот „Да патуваме со Лео“, интернет страница на ННСМ, <<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/take-leos-journey/>>.

- Работилница „Инспирирај се да пишуваш“ (“Be inspired to write” (<<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/be-inspired-to-write/>>)) се фокусира на едукацијата за имагинативно пишување и размислување за идентитетот, вклучувајќи содржини и стратегии применети во текот на патувањето на Лео. Учениците се охрабруваат да размислат за различни видови пишување, да се поврзат со сведоштвото на преживеаниот, да размислат за важните прашања во врска со диктатурата, демократијата, владеењето на правото, индивидуалната слобода и толеранцијата и заемното почитување.¹¹¹
- Центропа (Centropa (<<https://www.centropa.org/>>)) е непрофитен еврејски историски институт посветен на зачувување на сториите и фотографиите на еврејските семејства од дваесеттиот век од Централна и Источна Европа и Балканот, и на дисеминација на приказните и фотографиите преку филмови, книги и изложби. Иницијативите на Центропа за поврзување со јавноста вклучуваат и натпревари за средношколците за правење видеа (<<https://www.centropa.org/border-jumping/school/jewish-history-sopron-soproni-zsidosag-tortenete>>), и тие снимаат кратки филмови за еврејската историја во нивните градови. Уште една иницијатива за поврзување со јавноста спонзорирана од Центропа е патувачката изложба (<<https://www.centropa.org/exhibition/stories-family-album-hungary>>) која ја раскажува приказната на едно еврејско семејство, заснована на нивниот фото-албум. Учениците се обучуваат да бидат водичи за изложбата, и така претставуваат мост помеѓу приказната и публиката.

¹¹¹ Национален Центар и музеј на Холокаустот „Инспирирај се да пишуваш“, интернет страница на ННСМ, <<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/be-inspired-to-write/>>.

4.
Упатства
и придружни
материјали

Ова поглавје е составено од два дела. Во првиот дел (4.1.) се дадени врски до примери за добра пракса, кои може да им помогнат на наставниците – обучувачи да го развијат разбирањето кај наставниците-приправници за пристрасноста, предрасудите, нетолеранцијата и антисемитизмот и како да се справат со нив. Вториот дел (4.2) дефинира природ заснован на сценарија и критични инциденти за справување со овие прашања, наменети за возрасни учесници на обуката.

Општите упатства за користењето на сценаријата се дадени заедно со илустративни сценарија. Обучувачите може да ги прилагодат сценаријата за да одговараат на конкретниот контекст, како дел од локалните или националните програми за обука.

4.1 Материјали за добра пракса

Примери за добра пракса се вклучени во делот за тематските прашања и целите на учењето. Овие и дополнителните материјали се дадени подолу за полесно упатување и користење.

4.1.1 Самопознавање

- Онлајн алатката „Стории кои нè погодуваат“ на Куќата на Ана Франк (Anne Frank House’s “Stories that Move” <<https://www.annefrank.org/en/education/product/33/stories-that-move-english/>>) патека за учење „Да се види и да се биде“ нуди корисни интерактивни материјали за истражување на пристрасноста, стереотипите и поврзани прашања.
- ОДИХР и Куќата на Ана Франк „Наставни материјали за борба против антисемитизмот – Дел 3: Предрасуди- И ти? (ODIHR & Anne Frank House Teaching Materials to Combat Anti-Semitism – Part 3: Prejudices – You too? <<https://www.osce.org/odihr/24569>>) нуди корисни педагошки материјали за истражување на предрасудите. Материјалите се достапни на повеќе јазици и се адаптирани на најразлични контексти.
- Интернет страницата на Проект Имплицит (The Project Implicit <<https://implicit.harvard.edu/implicit/takeatest.html>>) содржи повеќе Тестови за имплицитни асоцијации составени од истражувачи.¹¹²
- Одреден број на овие тестови исто така се достапни и како апликација (<<https://apps.apple.com/gb/app/implicit-association-test/id775872487>>). Ова се корисни алатки за вадење на површина на имплицитната пристрасност, и како поттик за дискусија.
- Студио Глобо (Studio Globo <<https://www.studioglobo.be/>>), во Белгија нуди планови за часови и насоки за наставниците во основните и средните училишта, фокусирани на едукација за развој.
- Фондацијата училиштето и безбедноста (School and Safety Foundation, <<https://www.schoolveiligheid.nl/>>), во Холандија ја истражува природата на предрасудите и како тие се создаваат, и нуди корисни совети за создавање на инклузивни училишни средини. Насоките за настава за дискриминацијата вклучуваат видео клипови (<<https://www.schoolveiligheid.nl/po-vo/thema/discriminatie-2/>>) кои ги

¹¹² Banaji, M. R. & Greenwald, A. G., *Blind Spot: Hidden Biases of Good People*.

објаснуваат секојдневните предрасуди и дискриминацијата, вклучително и само-тестирање и докажување со пример. Исто така има и насоки за стекнување знаење за содржината.

- Материјалите и плановите за час „Потврдна пристрасност“ (“Confirmation and Other Biases”) издадени од Соочување со историјата и со себеси (Facing History and Ourselves <<https://www.facinghistory.org/resource-library/facing-ferguson-news-literacy-digital-age/confirmation-and-other-biases>>) даваат практични и интерактивни алатки за истражување на различни предрасуди и претпоставки на интересен начин.
- Интернет страницата на МекГроу Хил - *Разбирање на предрасудите* (The McGraw Hill Understanding Prejudice <<https://secure.understandingprejudice.org/>>) содржи одреден број на алатки за само-оценување кои се од помош за разбирање на пристрасноста и предрасудите.
- Вежбата на Јавниот радиодифузен сервис на САД „Категоризирање на луѓето“ (The United States’ Public Broadcasting Service’s “Sorting People” <https://www.pbs.org/race/002_SortingPeople/002_00-home.htm>) бара од учесниците да ги категоризираат поединците во расни групи само врз основа на нивниот изглед и на ваков начин се поттикнува дијалог за расата како општествен конструкт.
- Ирскиот ресурсен материјал Фокус врз стереотипизирањето (The Irish resource Spotlight on Stereotyping <<https://developmenteducation.ie/resource/spotlight-on-stereotyping-a-resource-for-teachers-of-civic-social-and-political-education/>>) нуди сеопфатни планови за часови и материјали кои на младите им овозможуваат да ги истражуваат стереотипите на различен систематски начин.
- Иницијативата за настава на различни ученици (The Teaching Diverse Students Initiative <<https://www.tolerance.org/>>) нуди неколку ресурси кои помагаат да се создаде искуство преку средба и со тоа да се овозможи да се оспорат стереотипите.
- *Учење за почитување на сите: Водич за имплементација (Teaching Respect for All Implementation Guide* <<http://www.unesco.org/new/en/archives/education/themes/leading-the-international-agenda/human-rights-education/resources/projects/teaching-respect-for-all/>>), издаден од УНЕСКО, опишува активности и проценки кои наставниците може да ги користат за да се унапреди почитувањето во училищата.

4.1.II Знаење за содржината

- „Соочување со дискриминацијата“ на онлајн ресурсниот модул на Куќата на Ана Франк „Стории кои нè погодуваат“ (“Facing Discrimination” learning path of Anne Frank House’s “Stories that Move” <<https://www.annefrank.org/en/education/product/33/stories-that-move-english/>>) содржи три лекции. Особено релевантни за истражување на антисемитизмот се: онлајн алатките „Машинерија на дискриминација“ и „Приближување и оддалечување“. (“Machinery of Discrimination” and “Zooming in and out”). Исто така, релевантна е и алатката „Животни студии“ (“Life Stories”).
- ОДИХР и Куќата на Ана Франк *Наставни материјали за борба против антисемитизмот* (ODIHR & Anne Frank House *Teaching Materials to Combat*

Anti-Semitism) Дел 1: *Антисемитизмот во Европа до 1945 г.* (Part 1: *Anti-Semitism in Europe up to 1945* <<https://www.osce.org/odihr/24567>>) и Дел 2: *Антисемитизам-Борба која никогаш не престанува?* (Part 2: *Anti-Semitism – A Never-Ending Struggle?* <<https://www.osce.org/odihr/24568>>) нудат корисни алатки за истражување и за унапредување на знаењето за антисемитизмот во различни облици. Материјалите се достапни на повеќе јазици и се адаптирани на повеќе различни контексти. (<<https://tandis.odihr.pl/handle/20.500.12389/22546>>).

- Академски ресурси за проучување на антисемитизмот може да се најдат на повеќе места, на пример, интернет страницата на Пears Институтот за проучување на антисемитизмот, Бирбек, Универзитет Лондон (Pears Institute for the Study of Antisemitism <<http://www.pearsinstitute.bbk.ac.uk/research/>> at Birkbeck, University of London).
- Онлајн курсот на Јад Вашем „Антисемитизмот: од неговото потекло до денес“ (Yad Vashem “Antisemitism: From Its Origins to the Present” <<https://www.yadvashem.org/education/online-courses/antisemitism.html>>) претставува систематски, детален и сеопфатен курс за сите аспекти на антисемитизмот- неговата историја и неговите современи и историски облици. Курсот исто така е корисен за истражување на влијанијата и последиците од антисемитизмот.
- Ехо и Рефлексии (Echoes & Reflections <<https://echoesandreflections.org/>>) материјали за нацистичкиот антисемитизам (<<https://echoesandreflections.org/unit-2-antisemitism/>>) и за современиот антисемитизам (<<https://echoesandreflections.org/unit-11/>>) вклучуваат планови за час, ресурси и примери за практични педагошки стратегии. Овие материјали може да се надополнат со видео материјали продуцирани од Јад Вашем, вклучително и видео клипови за нацистичката идеологија (<<https://www.yadvashem.org/education/educational-videos/video-toolbox/hevt-nazi-ideology.html>>), антисемитизмот (<<https://www.yadvashem.org/education/educational-videos/video-toolbox/hevt-antisemitism.html>>) и Холокаустот (<<https://www.yadvashem.org/education/educational-videos/video-toolbox/hevt-what-is.html>>).
- „Природата на модерниот антисемитизам“ – видео предавање (“The Nature of Modern Antisemitism” <<https://www.yadvashem.org/holocaust/about/nazi-germany-1933-39/antisemitism.html>>), од Дејвид Банкиер – корисен ресурс за унапредување на знаењето по предметите поврзано со аспекти на оваа тема.
- Интернет страницата *Éduquer contre le racisme et l’antisémitisme* (<<https://www.reseau-canope.fr/eduquer-contre-le-racisme-et-lantisemitisme/comprendre.html>>) содржи сеопфатни ресурси и училишни материјали, како поддршка на активностите за истражување на антисемитизмот и сродните концепти и форми на расизам.
- Проектот „Сеќавањето на народите (“Memory of Nations” project <<http://territoryterror.org.ua/en/projects/international-projects/nation-memory/>>) во Република Чешка нуди ресурси кои на учениците може да им помогнат да ги истражуваат различностите во историјата на нивните заедници.
- *Erinnern.at Nationalsozialismus und Holocaust: Gedachtnis und Gegenwart* (<<http://www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich/lernmaterial-unterricht/antisemitismus>>) е австриска организација која објавува материјали за проучување и планови за часови за наставата за Холокаустот и геноцидот на Ромите и Синтите, како и за современите појави на антисемитизмот.

- Музејот на Холокаустот во Монреал (Montreal Holocaust Museum <<https://museeholocauste.ca/en/>>) има повеќе образовни програми, кои на учениците им помагаат да се стекнат со знаење за Холокаустот и за посеопфатни појави како што е геноцидот, а исто така нуди и виртуелни изложби за учениците со придружни наставници- водичи. Види, на пример (<<https://museeholocauste.ca/en/exhibition/united-against-genocide-travelling-exhibition/>>).
- Интернет страницата Антисемитизмот тогаш и денес (Antisemitism Then and Now site <<https://antisemitismdaochnu.se/>>), на Шведскиот комитет против антисемитизам и Форумот Жива историја (Swedish Committee on Anti-Semitism and the Living History Forum) нуди корисен ресурс на шведски јазик за унапредување на знаењата по историјата и за современиот антисемитизам. Интернет страницата Соочување со историјата и со самите себе (Facing History and Ourselves) нуди корисен ресурс (<<https://www.facinghistory.org/standing-up-hatred-intolerance/contemporary-antisemitism-youth>>) за истражување на современиот антисемитизам и онлајн злоупотребата.
- Интернет страницата на УСЦ Шоа фондацијата „ЈасСведок“ (The USC Shoah Foundation’s IWitness <<https://iwitness.usc.edu/sfi/>>) содржи 2.515 целосни сведоштва на преживевани лица и на сведоци на геноцидот. Овие ресурси ги опфаќаат современите и историските облици на антисемитизам и исто така опфаќаат повеќе други историски настани на дискриминација и предрасуди. Фондацијата, исто така, нуди онлајн и офлајн ресурси (планови за часови на повеќе јазици, онлајн изложби и документарни филмови), како и работилници за обука на наставници и насоки за предавање на историјата со користење на сведоштва.
- Статијата од блогот на Сузан Т. Фиске „Предрасуди, дискриминација и стереотипи (Susan T. Fiske “Prejudice, Discrimination and Stereotyping” <<https://nobaproject.com/modules/prejudice-discrimination-and-stereotyping>>) нуди систематско истражување на повеќе аспекти на пристрасноста и предрасудите, како и на современите облици на расизам и стереотипни системи на верувања.
- Моќна алатка за размислување за одговорноста на наставниците, нивните заложби и придонесот кој може да го дадат е Конвенцијата на Обединетите нации за правата на детето, која е дел од меѓународното право. УНИЦЕФ нуди корисен кус преглед, достапен тука: (<http://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_summary-1.pdf>).
- Едукативниот пакет на Советот на Европа „Компас: Прирачник за едукацијата за човековите права на младите“ (Council of Europe education pack “Compass: Manual for Human Rights Education with Young People”(<<https://www.coe.int/en/web/compass>>) нуди корисни насоки и педагошки материјали за истражување на човековите права со младите на интерактивен начин. Советот на Европа исто така објавува низа материјали кои нудат практични совети за препознавање и справување со гледиштата засновани на предрасуди за различни групи, вклучително и за мигрантите (<<https://edoc.coe.int/en/196-migration>>), припадниците на ЛГБТИ заедницата (<<https://edoc.coe.int/en/222-lgbt>>), луѓето со попреченост (<<https://edoc.coe.int/en/223-people-with-disabilities>>), како и за малцинските права (<<https://edoc.coe.int/en/218-minority-rights>>).

- Ирскиот Омбудсман за детски права нуди сеопфатни материјали (Ireland’s Ombudsman for Children’s Rights <<https://www.oco.ie/childrens-rights/education-materials/>>), кои им помагаат на наставниците да ја планираат едукацијата на децата со акцент на човековите права.
- Организацијата „Еден со друг“ претходно „Инфо за права“ (“EachOther“ formerly RightsInfo) има продуцирано серија на филмови на темата за борба против омразата преку правата, кои може да се искористат за повеќе цели, како што е на пример истражување на антисемитизмот, како прашање на човековите права. Овие филмови (<<https://eachother.org.uk/videos/>>) се однесуваат на над 80 приказни за прашања поврзани со човековите права во различни земји.
- Институтот Padre António Vieira (<<http://www.ipav.pt/index.php/o-ipav>>) нуди програми за едукација за човековите права за наставници кои работат со ученици на возраст од 12 до 25 години, како што е Justiça Para Tod@s (<<https://gulbenkian.pt/project/justica-para-tods/>>).
- Бугарската Софиска платформа (Bulgarian Sofia Platform <<http://sofiaplatform.org/>>) нуди педагошки материјали и ресурси со акцент на демократската политичка култура, дијалогот и сеќавањето, како и материјали за судбината на бугарските Евреи за време на Холокаустот. Види, исто така „Моќта на граѓанското општество во времето на геноцидот: Записи на Светиот синод на Бугарската православна црква за спасувањето на Евреите во Бугарија 1940-1944“ (“The Power of Civil Society in a Time of Genocide: Proceedings of the Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church on the Rescue of the Jews in Bulgaria 1940-1944” <http://jews.archives.bg/jews/uploaded_files/The_Power_Of_Civil_Society_In_A_Time_Of_Genocide.pdf>).

4.1.III Педагошко знаење

- Материјалот „*Сега и тука: предавање за граѓанството преку човековите права*“ на Амнести интернационал (Amnesty International’s “Right Here Right Now: Teaching Citizenship through Human Rights” <<https://www.amnesty.org/en/documents/sec01/015/2009/en/>>) нуди одлична рамка, идеи за часови и ресурси за серија од 12 лекции кои опфаќаат најразлични прашања.
- Материјалот на Лигата против клеветeње „Разговор со мали деца за пристрасност и предрасуди“ (Anti-Defamation League’s “Talking to Young Children about Bias and Prejudice” <<https://www.adl.org/education/resources/tools-and-strategies/talking-to-young-children-about-prejudice>>) нуди корисни совети за тоа каков приод да се примени кон овие теми во училищата и фокусот се става на разговорите за овие теми уште од раните фази на основното образование и понатаму.
- Шведската национална агенција за образование (Swedish National Agency for Education <<https://www.skolverket.se/>>) нуди онлајн материјали за стекнување познавања за создавање на инклузивна образовна средина, и исто така нуди онлајн алатка за вработените за да ја прегледаат и анализираат ситуацијата во нивните училишта во однос на расизмот и ксенофобијата (<<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-framlingsfientlighet-och-intolerans>>).

- Њујорк тајмс „26 кратки филмови за истражување на расата, предрасудите и идентитетот со учениците“ (New York Times’ “26 Mini-Films for Exploring Race, Bias, and Identity with Students” <<https://www.nytimes.com/2017/03/15/learning/lesson-plans/26-mini-films-for-exploring-race-bias-and-identity-with-students.html>>) претставува корисна алатка за истражување на аспектите поврзани со разликите во динамиката за најразлични прашања.
- Чешката НВО Луѓе во сиромаштија (Czech NGO People in Need <<https://www.jsns.cz/en/home>>) спроведува едукативни програми и нуди ресурси за борба против предрасудите и ксенофобијата.
- „7 чекори до: ублажување на несвесната пристрасност во наставата и учењето“ (“7 Steps to: Mitigating Unconscious Bias in Teaching and Learning” <<https://www2.le.ac.uk/departments/physics/people/equality/Documents/7-steps-to-mitigating-unconscious-bias-in-teaching-and-learning/view>>), од Р. Мунир, Д. Котон и ц. Винтер е многу корисен, кус, но систематски преглед на Универзитетот Плимут на клучните стратегии за спротивставување на несвесната пристрасност.
- Експо (Ехро <<https://expo.se/what-expo>>) е шведска организација која се занимава со современиот расизам, и меѓу другото, оваа организација нуди предавања за наставниците за тоа како да се справат со заговорите во училиницата.
- Ирската програма Жолто знаме (Irish Yellow Flag programme <<http://yellowflag.ie/>>) нуди онлајн материјали и структурирани планови за работа со ученици од основните и средните училишта со цел истражување и стекнување на знаење за современите различности.
- Zentrum Polis Politik Lernen in der Schule (<<https://www.politik-lernen.at/site/praxis/unterrichtsideen>>) е австриска организација која нуди онлајн база на податоци со идеи за предавања на теми поврзани со политичката едукација, вклучително и за човековите права, дискриминацијата и расизмот.
- Канадската програма Избери го твојот глас (Canadian Choose Your Voice programme <<https://www.chooseyourvoice.ca/>>) нуди сеопфатни онлајн ресурси за наставниците со цел да им помогнат на учениците да проговорат против расизмот, антисемитизмот и нетолеранцијата.
- Алатката на Лигата против клевететење „Училиница на разлики“ (Anti-Defamation League’s “A Classroom of Difference” <https://www.adl.org/who-we-are/our-organization/signature-programs/a-world-of-difference-institute/classroom?_ga=1.152577849.1662775936.1475773635>) нуди едукација против предрасуди и за унапредување на почитувањето, инклузивноста и човечното однесување.
- Онлајн алатката „Соочување со дискриминацијата“ од онлајн модулот на Куќата на Ана Франк „Стории кои нè погодуваат (“Facing Discrimination” learning path of Anne Frank House’s “Stories that Move” <<https://www.annefrank.org/en/education/product/33/stories-that-move-english/>>) содржи три лекции кои на учениците им помагаат да го истражат ова прашање на интерактивен и динамичен начин. Особено релевантни се материјалите „Приближување и оддалечување“ (“Zooming in and “out”) „Пет сценарија: Сега тебе ти е ред“ (“Five Scenarios: Over to you”).
- Форумот Жива историја (Living History Forum <<https://www.levandehistoria.se/english>>), шведска национална агенција, објавува ресурси и материјали за

- предавања за толеранцијата, демократијата и човековите права, каде како почетна основа се користат Холокаустот и останатите злосторства против човештвото.
- Германската конференција на министри за образование и Централниот совет на Евреите (German Conference of Ministries of Education and the Central Council of Jews) имаат издадено наставни материјали за еврејската историја и антисемитизмот во Европа (<[https:// www.kmk-zentralratderjuden.de/](https://www.kmk-zentralratderjuden.de/)>) кои може да се користат во училиштата за настава и како материјали за вонучилишни активности за граѓанска едукација.
 - Фондацијата EVZ (EVZ Foundation <<https://www.stiftung-evz.de/start.html>>) со седиште во Берлин, објавува најразлични материјали со акцент на критичкото разгледување на историјата, човековите права и сеќавањето на жртвите на национал социјализмот.
 - Организацијата CEJI – Еврејски придонес кон инклузивни Европа (CEJI – A Jewish Contribution to an Inclusive Europe <<https://ceji.org/>>) нуди едукативни и можности и обука за развивање почит и различности, интернет ресурси за спротивставување на антисемитизмот (<<https://ceji.org/confronter-lantisemitisme-activite-rites- et-rituels/>>) и семинар за антисемитски говор (<<https://ceji.org/webinar-on- antisemitic-hate-speech-with-john-mann-mp/>>).
 - Erinnern.at Nationalsozialismus und Holocaust: Gedachtnis und Gegenwart (<<http://www.erinnern.at/bundeslaender/oesterreich>>) е австриска организација која објавува материјали за проучување и планови за часови за наставата за Холокаустот, геноцидот на Ромите и Синтите, и за современите појави на антисемитизмот.
 - ИХРА има објавено едукативни материјали за наставата за Холокаустот (<<https://www.holocaustremembrance.com/resources/educational-materials>>). Корисни ресурсни материјали се достапни на повеќе места во меѓународни рамки, на пример преку интернет страната на УЦЈ Центарот за едукација за Холокаустот (UCL Centre for Holocaust Education’s website <<https://www.holocausteducation.org.uk/>>).
 - Ресурсните материјали на Меморијалниот музеј на Холокаустот на САД (United States Holocaust Memorial Museum <<https://www.ushmm.org/educators>>) за наставниците вклучуваат планови за час и сеопфатни материјали и насоки за наставната програма (<<https://www.ushmm.org/educators/teaching-about-the-holocaust/general-teaching-guidelines>>) за справување со антисемитизмот (<<https://www.ushmm.org/confront-antisemitism>>) и за Холокаустот (<<https://www.ushmm.org/educators/lesson-plans>>).
 - Програмата за обука Песталоци при Советот на Европа „Од сеќавање за Холокаустот до спречување на радикализацијата и злосторствата против човештвото“ (Council of Europe Pestalozzi training programme’s “From the remembrance of the Holocaust to the prevention of radicalisation and crimes against humanity” <[https:// www.coe.int/en/web/pestalozzi/prev2-module](https://www.coe.int/en/web/pestalozzi/prev2-module)>) опфаќа многу корисни теми, вклучително и како наставниците може да се справат со предрасудите и стереотипите преку нивната практика.
 - Организацијата Mémorial de la Shoah нуди корисни насоки (<<http://www.memorialdelashoah.org/en/education-training/pedagogical-notes/secondary-school.html>>) за работа на клучните аспекти од историјата на Холокаустот со учениците,

како и најразлични онлајн материјали и практични работилници за сите аспекти на Холокаустот.

- Унгарската Фондација Хавер (Hungarian Haver Foundation <<http://haver.hu/english>>) работи со средните училишта и универзитетите со цел борба против предрасудите и дискриминацијата и за промовирање на социјална кохезија преку дијалог меѓу Евреите и не-Евреите, обуки, едукација и застапување.
- Пример за добра пракса е Ројал Вутон Басет Академијата (Royal Wootton Bassett Academy), големо средно училиште во Обединетото Кралство. Академијата има изработено Програма за едукација за Холокаустот и геноцидот (Holocaust and Genocide Education Programme <<https://www.rwba.org.uk/information/holocaust-and-genocide/programme/>>), која го разработува Холокаустот и други прашања, како што е стереотипното користење на јазикот.
- Многу музеи нудат особено корисни ресурси кои наставниците и учениците може да ги користат во самите музеи или онлајн за да се стекнат со познавања и разбирање на еврејскиот живот, традиции и култура, како и животот на други групи. ПОЛИН Музејот за историјата на полските Евреи (POLIN Museum of the History of Polish Jews <<https://www.polin.pl/en/about-the-museum>>), во Варшава, ја претставува илјадагодишната историја на полските Евреи и нуди ресурси за спротивставување на стереотипите и за оспорување на ксенофобичните и националистички предрасуди. Други вакви музеи се Музејот на еврејското наследство (Museum of Jewish Heritage <<https://mjhnyc.org/>>), во Њујорк; Еврејскиот музеј во Прага (Jewish Museum in Prague <<https://www.jewishmuseum.cz/>>); Музејот на ромската култура (Museum of Romani Culture, <<https://www.rommuz.cz/>>), во Брно, Република Чешка и Еврејскиот музеј Лондон (Jewish Museum London <<https://jewishmuseum.org.uk/>>). Одборот на заменици на британските Евреи (Board of Deputies of British Jews) има мобилна патувачка изложба под наслов „Еврејското животно искуство“ (“The Jewish Living Experience” <<https://www.bod.org.uk/issues/education/>>).
- Многу музеи и меморијални центри нудат одлични ресурси кои може да се користат во самите музеи или онлајн за да им се помогне на наставниците и на учениците да го истражуваат Холокаустот, на пример Јад Вашем (Yad Vashem <<https://www.yadvashem.org/holocaust.html>>), Американскиот меморијален музеј на Холокаустот (United States Holocaust Memorial Museum <<https://www.ushmm.org/learn>>), Националниот музеј на Холокаустот во Амстердам (National Holocaust Museum Amsterdam <<https://jck.nl/nl/locatie/nationaal-holocaust-museum>>) и Музејот за окупацијата на Летонија (Museum of the Occupation of Latvia <<http://okupacijasmuzejs.lv/en/education/>>). Виенер библиотеката за Холокаустот, Лондон (Wiener Holocaust Library, London) нуди корисен список (<<https://www.wienerlibrary.co.uk/holocaust-museums-memorials>>) на музеи и меморијални центри на Холокаустот.
- Онлајн модулот на Куќата на Ана Франк „Стории кои нè погодуваат“ (Anne Frank House’s “Stories that Move” <<https://www.annefrank.org/en/education/product/33/stories-that-move-english/>>) има ресурси, како што се „Совладување на медиумите“ и „Преземање акција“ кои нудат многу корисни интерактивни стратегии кои на младите им овозможуваа да станат медиумски писмени.
- Наставниот и придружен материјал од Настава за толеранција „Анализа како

- зборовите пренесуваат пристрасност“ (Teaching Tolerance’s “Analyzing How Words Communicate Bias” <<https://www.tolerance.org/classroom-resources/tolerance-lessons/analyzing-how-words-communicate-bias>>) нуди корисни стратегии за истражување како јазикот ја кодира пристрасноста и негативно го поставува „другот“.
- Групата на Станфорд за образование за историја има онлајн материјали- граѓанско расудување (Stanford History Education Group’s Civic Online Reasoning materials <<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning>>) и истражувачки дела (<<https://purl.stanford.edu/fv75lyt5934>>) кон кои може да се пристапи од интернет страницата на групата. Тие обезбедуваат иновативни и пристапи засновани на истражување во однос на критичката медиумска писменост.
 - Постојат многу одлични интернет страници кои го истражуваат критичкото размислување, вклучително и интернет страницата на Фондацијата за критичко размислување (Foundation for Critical Thinking <<https://www.criticalthinking.org/>>), П4Ц Кооперативата (P4C Co-operative <<https://p4c.com/>>), Универзитет Квинсленд – Проект за критичко размислување (University of Queensland Critical Thinking Project <<https://critical-thinking.project.uq.edu.au/home>>) и Канадскиот конзорциум за критичко размислување (Canadian Critical Thinking Consortium <<https://tc2.ca/>>).
 - ОДИХР има материјали кои на креаторите на политиките и на наставниците може да им помогнат во справувањето со антисемитизам, како што се *Справување со антисемитизмот: Зошто и како? Водич за наставниците (Addressing Anti-Semitism: Why and How? A Guide for Educators* <<https://www.osce.org/odihr/29890>>).
 - УНЕСКО има различни насоки за креаторите на политиките, наставниците и останатите засегнати страни за тоа како да се создава отпорност кај учениците кон идеологиите на насилан екстремизам, предрасуди и сите облици на дискриминација. Тие материјали содржат насоки за креаторите на политиката (<<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247764>>) насоки за наставниците (<<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244676>>) за спречување на насилан екстремизам преку образованието, како и публикациите *Едукација за глобално граѓанство: Тем и цели на учењето (Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives* <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>>) и *Борба против онлајн говор на омраза (Countering Online Hate Speech* <<http://wayback.archive-it.org/10611/20160803083440/http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002332/233231e.pdf>>). УНЕСКО, исто така, има издадено насоки за креаторите на политиките за *Едукација за Холокаустот и спречување на геноцидот (Education about the Holocaust and preventing genocide* <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248071>>), како и брошура *Зошто едукација за Холокаустот? (Why Teach about the Holocaust?* <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000218631>>).
 - Оваа програма за обука се надоврзува на заедничката публикација на ОДИХР и УНЕСКО *Справување со антисемитизмот преку образованието: Насоки за креаторите на политиките* (ODIHR & UNESCO *Addressing Anti-Semitism through Education: Guidelines for Policymakers* <<https://www.osce.org/odihr/383089>>).

4.2 Пристапи во справувањето со антисемитизмот засновани на сценарија и на критични инциденти

Во Тематската област 10 погоре беше истакната корисноста на пристап заснован на критични инциденти во проучувањето на пристрасноста, предрасудите и антисемитизмот. Материјалите што следат нудат (а) предлози за методологијата при подготовка на активности со користење на сценарија за да се дискутираат и анализираат потенцијалните критични инциденти и (б) 12 примери за сценарија.

Сценаријата наведени подолу, кои во повеќето случаи се засновани на реални случувања објавени во печатот или кои биле пријавени на друг начин, се вклучени во овие придружни материјали само како илустрација. Многу е веројатно дека поинакви сценарија ќе бидат порелевантни во контекстот на одредена земја. Се препорачува обучувачите да соберат неколку сценарија кои се соодветни на нивниот контекст и тие сценарија да ги употребат за да поттикнат дискусија меѓу наставниците - приправници. Сценаријата претставуваат потенцијален повик за дејствување во комплексни ситуации, и од лицата кои ги разгледуваат се бара да ги анализираат ситуациите и да размислат за нивната лична и професионална одговорност во таквите ситуации, како и степенот до кој е неопходно професионално да се одговори на таквите ситуации. Конечно, тие мора да разговараат за начинот на постапување што е најсоодветен за секој од случаите, бидејќи за тоа е потребно темелно размислување и преиспитување. Наставниците – приправници треба да се поттикнат критички да размислуваат за ситуациите прикажани преку сценаријата и да размислат за повеќе прашања, како што се следниве:

1. Дали во овој случај има пристрасност, предрасуди или сродни прашања со кои треба да се справиме?
2. Од каков карактер е проблемот? Дали на пример се работи за случај на очигледен антисемитизам или, од друга страна, станува збор за несвесно и непромислено стереотипизирање?
3. Случувањата од сценариото влијаат врз правата и интересите на колку луѓе? Што е во ризик и за кого?
4. Дали во овој случај има јасни жртви на пристрасност и предрасуди и чии интереси е задолжително да бидат заштитени од наставниците?
5. Чии интереси се изложени на ризик, покрај оние кои се директно вклучени? Дали ова на пример покренува прашања поврзани со училишната култура и етос или претставува закана да влијае на нив доколку нема соодветен одговор?
6. На каков вид на постапување повикува инцидентот - итни краткорочни дејствија за заштита или одложен одговор на долг рок, како што се измени на наставната програма, или комбинација од двата вида одговори?
7. Која е цената и придобивките од постапувањето и од непостапувањето и каков вид на постапување или непостапување се најсоодветни во дадените околности?
8. Какви предизвици и можности произлегуваат од инцидентот? Покрај ризиците

кои можеби ќе треба да се решаваат итно, инцидентот може да создаде можности да се изврши позитивно влијание преку давање одговор на долг рок.

9. Кој е во најдобра положба да одговори на инцидентот – оние кои се директно вклучени во контекст на инцидентот, останатите колеги во училиштето, колегите вон училиштето или комбинација од сите претходно наведени?
10. Кој друг треба да се вклучи доколку треба да се гради довербата во институцијата, како и да се одржи, одново да се воспостави или да се зајакне довербата преку давање одговор на инцидентот?

За најефективно справување со сценаријата исто така е потребно да се користат модални изрази и условни реченици да се разгледа што **би можело**, што **би требало** и/или што **мора** да се направи или да не се направи во одредена ситуација. Тоа исто така бара разгледување на условни изрази како што се **доколку/тогаш**: „Доколку се направи X, тогаш што е веројатно дека ќе се случи понатаму?“ и „Доколку не се прави X тогаш кои се последиците за Y и за Z?“

Примерите за сценарија дадени подолу имаат за цел да послужат како поддршка на ваквите размислувања и да направат драматизација на различните комплексни појавни облици на антисемитизмот во училиштата. Тие може да се користат на различни начини за обука на наставници – приправници и на семинари:

- Истото сценарио може да се даде на различни групи, кои треба да дефинираат одговор од иста перспектива, а потоа да се побара да се споделат и да се споредат одговорите и размислувањата на групите.
- На различни групи може да им се даде истото сценарио, но од групите ќе се побара да размислат за различни аспекти од сценариото или истото да се разгледа од различна перспектива, на пример каков е ризикот за различните учесници во сценариото?
- На различни групи може да им се дадат различни сценарија и од нив да се побара да размислат за општите начела, на пример дефинирање на политиката на училиштето за справување со предрасудите.
- На различни групи може да им се даде истиот избор на сценарија и од нив да се побара да ги рангираат или да ги класифицираат, на пример во смисла на сериозноста на предизвиците кои се поврзани со сценаријата или во смисла на степенот до кој сценаријата бараат итен или долгорочен одговор или дисциплински или не-дисциплински одговор.
- Откога проучиле одредени сценарија, од групите може да се побара да состават свое сценарио, потпирајќи се на личните искуства или да истражуваат за да идентификуваат реални сценарија од објавени настани во весниците, на интернет или други извори, а кои се релевантни за нивниот контекст.

Во сите овие случаи, може многу да се научи преку дискусии за задачата во помали групи, исто како и во дискусиите со целата група за различните пристапи на различните групи. Особено ефективен аспект на процесот на учење е освртот што ќе го направи обучувачот, на пример, преку обид од дискусиите за конкретните сценарија меѓу обучуваните наставници да произлезат општите начела, кои потоа ќе бидат основа за постапувањето во иднина.

Број	Сценарио
1	<p>Наставничка- приправник на првиот ден од праксата во училиштето добива инструкции дека треба да предава за јудаизмот користејќи ги ресурсите од училиштето. Таа има одредени резерви во врска со тоа што е претставено во ресурсите. Тие се фокусирани единствено на ортодоксниот јудаизам, сите слики за еврејскиот народ се слики на мажи и се упатува на начините на кои Евреите се стереотипизирани во текот на времето, но стереотипите се само наведени, но, не и оспорени.</p> <p>Како треба да постапи наставничката- приправник за да ги реши проблемите со учебниците кои нејзините колеги ја упатиле да ги користи?</p>
2	<p>Наставник-приправник е при крај на неговата обука пред да биде вработен во училиштето. Тој забележува антисемитски графити на оградниот ѕид од училиштето, вклучително и симболи на омраза (на пример „88“). Тој гледа како директорот на училиштето и учениците повеќе пати минуваат покрај овој број-симбол на патот кон училиштето. Графитите стојат на ѕидот неколку недели. Наставникот – приправник ова го истакнува пред неговиот ментор, кој му одговора дека таквите работи се доста вообичаени, додавајќи „Недалеку од тука има џамија и во петоците Муслиманите поминуваат покрај училиштето на пат кон џамијата.“</p> <p>Како треба да постапи наставникот- приправник за да се справи со овој проблем?</p>
3	<p>Двајца најдобри другари имаат караница на час. Караницата резултира со тоа што на едно од децата (чиј татко е Евреин) другото дете (кое не е Евреин) му вели „Врати се во печката Евреин“. Детето на кое му е упатен коментарот се чини дека воопшто не е вознемирено.</p> <p>Како треба да одговори наставникот-приправник во ваква ситуација?</p>
4	<p>Ученик постојано црта нацистички симболи на неговите книги. Неколку пати е опоменат да не го прави тоа, а на училиште веќе имал предавања за Холокаустот. Неговите соученици се забавуваат во ваквата ситуација.</p> <p>Што треба да преземе наставникот/наставничката?</p>
5	<p>Во текот на годишното обраќање до децата по повод Велигден во вашето училиште, верско лице чита дел од Новиот завет, кој го вклучува Евангелието по Матеј, 27:24-25. Истиот ден подоцна, слушате некои од вашите ученици како зборуваат за Евреите дека се „убијци на Исус.“</p> <p>Како треба да постапи, ако воопшто треба да постапи, наставникот/наставничката?</p>

Број	Сценарио
6	<p>Даден ви е примерок од тест за крај на годината во вашето училиште, во кој е содржана следнава задача: „Објасни зошто некои луѓе имаат предрасуди против Евреите.“ Дадени ви се упатства ова да го користите со вашите ученици.</p> <p>Како треба да постапите како наставник/наставничка приправник?</p>
7	<p>Двајца колеги наставници-приправници во вашиот оддел (еден од нив е Евреин) често се шегуваат за стереотипите за Евреите како на пример „го контролираат светот“ и „граблители на пари“. Ова се прави како шега и наставникот кој е Евреин возвраќа нарекувајќи го другиот наставник „сељак.“</p> <p>Што, ако воопшто се преземе нешто, треба да направите вие како наставник-приправник?</p>
8	<p>За време на одморот, двајца ученици разговараат за ФИФА фудбалски натпревар што го играле еден против друг за време на викендот на нивните PlayStation конзоли. Еден ученик вели дека го добил натпреварот давајќи „еврејски итар“ гол. Двајцата потоа се смеат.</p> <p>Како треба да реагирате како нивни наставник?</p>
9	<p>Телевизиите и печатените медиуми известуваат за стории за локален политичар кој бил предмет на интернет тролови и на физички закани на социјалните и други медиуми затоа што „е Евреин“. Кривичното обвинение за интернет тролот било успешно и тој добил затворска казна. Сепак, некои деца се слушнати како ги повторуваат истите навредливи изрази кои биле објавени за време на судењето.</p> <p>Како треба да реагирате како нивен наставник?</p>
10	<p>Постаро лице кое го преживеало Холокаустот живее во близина на вашето училиште и добива смртни закани од десничарска екстремистичка група. Една вечер, фрлена е цигла низ прозорецот на долниот кат, која за малку не го удрила постариот човек. Екстремистичката група ја преземаат одговорноста за нападот, тврдејќи дека тоа е предупредување за да се стави крај на „лагите“ кои ова лице ги кажува за Холокаустот. По нападот, на сите прозорци од неговиот дом се поставени метални мрежи, а неговата куќа е заштитена со безбедносни светла и аларм.</p> <p>Тој по нападот рекол: „Откога се спасив и излегов од камповите, Нацистите сè уште сакаат да ме убијат.“</p> <p>Оваа сторија ја објавуваат како ударна вест и националните и локалните медиуми. Дали треба да реагирате како наставник? Ако да, како?</p>

Број	Сценарио
11	<p>Наставник-приправник учествува во обука која денга е насочена на предавања за Холокаустот. За време на паузата за ручек, тој слуша друг колега кој учествува во обуката како го вели следново:</p> <p>„Политичарите и лидерите си играат игри со дефинициите и најмногу ги интересира власта. Израелската влада го користи Холокаустот за да обезбеди поддршка за Израел од меѓународната заедница, а истовремено постапува со Палестинците како што постапувале Германците со Евреите.“</p> <p>Што треба да направи наставникот-приправник?</p>
12	<p>Наставник-приправник претходната недела предавал во одделението за антисемитизам. Часот поминал добро. Следната недела, наставникот-приправник добил писмо од родител кој прашал: „Зошто се фокусирате толку на Евреите? Има многу други малцинства во нашата земја кои исто така страдале. Ние во минатото исто толку многу сме страдале.“</p> <p>Како треба да одговори наставникот – приправник?</p>

5. Користена литература

Anti-Defamation League, “Annual Audit 2017”, <<https://www.adl.org/resources/reports/2017-audit-of-anti-semitic-incidents>>.

Anti-Defamation League (ADL), “Challenging Anti-Semitism: Debunking the Myths and Responding with Facts”, ADL интернет страница, 17 април 2019, <<https://www.adl.org/education/educator-resources/lesson-plans/challenging-anti-semitism-debunking-the-myths-and>>.

Anti-Defamation League, “What the Women’s March Teaches Us about Intersectionality”, интернет страница на ADL, 24 јануари, 2017, <<https://www.adl.org/blog/what-the-womens-march-teaches-us-about-intersectionality>>.

Anti-Defamation League, “Is Anti-Semitism a Worldwide Phenomenon?”, <http://global100.adl.org/info/anti_semitism_info>.

Banaji, M. R. & Greenwald, A. G., *Blind Spot: Hidden Biases of Good People* (New York: Bantam Books, 2016).

Bauer, Y., *The Jews: A Contrary People* (Zurich and Munich: Lit Verlag, 2014).

Bericht des unabhängigen Expertenkreises Antisemitismus, “Antisemitismus in Deutschland – Erscheinungsformen, Bedingungen, Präventionsansätze“, Deutscher Bundestag, Unterrichtung durch die Bundesregierung, Drucksache 17/7700, 10.11.2011

Best, R., “Pastoral Care and Personal Social Education: A Review of UK Research Undertaken for the British Educational Research Association”, интернет страница на British Educational Research Association, <<https://www.bera.ac.uk/wp-content/uploads/2014/01/best-pastoralcarepse.pdf?noredirect=1>>.

Blair, I. V. & Banaji, M. R., “Automatic and Controlled Processes in Stereotype Priming”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 70, No. 6, 1996, стр. 1142–1163.

Blair, I. V., Ma, J. E. & Lenton, A. P., “Imagining Stereotypes Away: The Moderation of Implicit Stereotypes Through Mental Imagery”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 81, No. 5, 2001, стр. 828–841.

Boscardin, C., “Reducing Implicit Bias Through Curricular Interventions”, *Journal of General Internal Medicine*, Vol. 30, No. 12, 2015, стр. 1726–1728.

Brewer, M. B., “A Dual-Process Model of Impression Formation”, In T. K. Srull & R. S. Wyer, (Eds.), *Advances in Social Cognition* (Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1988), стр. 1-36.

Brewer, M. B., “Ingroup Identification and Intergroup Conflict: When Does Ingroup Love Become Outgroup Hate?”, in R. E. Ashmore & L. Jussim (Eds.), *Social Identity, Intergroup Conflict and Conflict Reduction* (New York: Oxford University Press 2001), стр. 17–41.

Bruner, J. S., *The Process of Education* (Cambridge, M.A.: Harvard University Press, 1960).

Burgess, D., van Ryn, M., Dovidio, J. & Somnath, S., “Reducing Racial Bias Among Health Care Providers: Lessons from Social-Cognitive Psychology”, *Journal of General Internal Medicine*, Vol. 22, No. 6, 2007, стр. 882–887.

Burns, M. D., Parker, L. R. M. & Monteith, M. J., “Self-regulation Strategies for Combatting Prejudice”, in C. G. Sibley & Barlow (Eds.), *The Cambridge Handbook of the Psychology of Prejudice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016).

Cambridge English Dictionary Online, “Bias”, <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bias>>.

Carnes, M., Devine, P. G., Baier Manwell, L., Byars-Winston, A., Fine, E., Ford, C. E. & Sheridan, J., “The Effect of an Intervention to Break the Gender Bias Habit for Faculty at One Institution: A Cluster Randomized, Controlled Trial”, *Academic Medicine*, Vol. 90, No. 2, 2015, стр. 221–230.

Castello, E. R., Romero, E. & Kapó, U. M., *The Jews and Europe: 2,000 Years of History* (Edison, NJ: Chartwell Books, 1994).

Chelsea Football Club, “Say No to Antisemitism”, Chelsea Football Club интернет страница, 31 март 2018, <<https://www.chelseafc.com/en/foundation/say-no-to-antisemitism>>.

Clavane, A., “We Thought Antisemitism in Football Was Long Gone: How Wrong We Were”, *The Guardian*, 5 декември 2016, <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/dec/05/antisemitism-football-antisemitic-incidents-abuse>>.

College of Policing, “Critical Incident Management”, College of Policing website, <<https://www.app.college.police.uk/app-content/critical-incident-management/types-of-critical-incident/>>.

Devine, P. G., Forscher, P. S., Austin, A. J. & Cox, W. T. L., “Long-Term Reduction in Implicit Race Bias: A Prejudice Habit-Breaking Intervention”, *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol. 48, No. 6, 2012, стр. 1267–1278.

Devine, P. G. & Sharp, L. B., “Automaticity and Control in Stereotyping and Prejudice”, in T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination* (London: Routledge, 2009), стр. 61-88.

Dovidio, J. F., Hewstone, M., Glick, P. & Esses, V. M. (Eds.), *The Sage Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (London: SAGE Publications Ltd, 2010).

Eagly, A. H. & Diekmann, A. B., “What Is the Problem? Prejudice as an Attitude-in-Context”, in J. F. Dovidio, P. Glick & L. A. Rudman (Eds.), *On the Nature of Prejudice: Fifty Years after Allport* (Malden, Massachusetts & Oxford: Blackwell Publishers, 2005), стр. 19–35.

Fein, S. & Spencer, S. J., “Prejudice as Self-Image Maintenance: Affirming the Self Through Derogating Others”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, No. 1, 1997, стр. 31-44.

Feldman, D., “Toward a History of the Term ‘Anti-Semitism’”, *The American Historical Review*, Vol. 123, No. 4, 2018, стр. 1139–1150, <<https://doi.org/10.1093/ahr/rhy029>>.

Fiske, S. T., “Stereotyping, Prejudice and Discrimination”, in D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The Handbook of Social Psychology* (Vol. 2) (New York: McGraw-Hill, 1998), стр. 357–411.

Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P. & Xu, J., “A Model of (Often Mixed) Stereotype Content: Competence and Warmth Respectively Follow from Perceived Status and Competition”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 82, No. 6, 2002, стр. 878–902.

Fiske, S. T. & Neuberg, S. L., “A Continuum of Impression Formation, from Category-Based to Individuating Processes: Influences of Information and Motivation on Attention and Interpretation”, in M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 23) (San Diego, California: Academic Press, 1990), стр. 1–74.

Foster, S., Pettigrew, A., Pearce, A., Hale, R., Burgess, A., Salmons, P. & Lenga, R. A., “What Do Learners Know and Understand about the Holocaust? Evidence from English Secondary Schools”, интернет страница на UCL Centre for Holocaust Education, <<https://www.holocausteducation.org.uk/wp-content/uploads/What-do-learners-know-and-understand-about-the-Holocaust2.pdf>>.

Friedländer, S., *Nazi Germany and the Jews: The Years of Persecution, 1933-1939* (Vol. 1) (New York: HarperCollins, 1997).

Gaertner, S. L. & Dovidio, J. F., *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model* (New York: Psychology Press, 2000).

Galinsky, A. D. & Moskowitz, G. B., “Perspective-Taking: Decreasing Stereotype Expression, Stereotype Accessibility, and In-Group Favoritism”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 7, No. 4, 2000, стр. 708–724.

Gay, P., *The Cultivation of Hatred: The Bourgeois Experience: Victoria to Freud* (London: Fontana, 1993).

Glick, P. & Fiske, S. T., “Ambivalent Stereotypes as Legitimizing Ideologies: Differentiating Paternalistic and Envious Prejudice”, in J. T. Jost & B. Major (Eds.), *The Psychology of Legitimacy: Emerging Perspectives on Ideology, Justice, and Intergroup Relations* (New York: Cambridge University Press, 2001), стр. 278–306.

Greene, R. A., “A Shadow Over Europe: CNN Poll Reveals Depth of Anti-Semitism in Europe”, интерактивна интернет страница на CNN, <<https://www.cnn.com/interactive/2018/11/europe/antisemitism-poll-2018-int/>>.

Government Response to Home Affairs Committee (2016) Report: “Anti-Semitism in the UK” <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/576792/CM9386_-_Select_Comittee_Response_-_Antisemitism_in_UK.pdf>.

Hayes, P., *Why? Explaining the Holocaust* (New York: W.W. Norton and Company, 2017).

Jewish Community Security Service (2016), “Report on Antisemitism in France”, <<https://www.antisemitisme.fr/dl/2016-EN.pdf>>.

International Holocaust Remembrance Alliance, “Working Definition of Antisemitism”, IHRA website, <<https://www.holocaustremembrance.com/working-definition-antisemitism>>.

Jackson, D., “So Why Did They Go into Hiding? Anne Frank in Her Historical and Social Context”, *Primary History*, Vol. 79, 2018, стр. 26–31.

Julius, A., *The Trials of the Diaspora: A History of Anti-Semitism in England* (1st ed.) (Oxford: Oxford University Press, 2010).

Lai, C. K., Marini, M., Lehr, S. A., Cerruti, C., Shin, J.-E. L., Joy-Gaba, J. A. & Nosek, B., “Reducing Implicit Racial Preferences: A Comparative Investigation of 17 Interventions”, *Journal of Experimental Psychology*, Vol. 143, No. 4, 2014, стр. 1765–1785, <<https://doi.org/doi:10.1037/a0036260>>.

Lee, P & Shemilt, D., “A Scaffold, Not a Cage: Progression and Progression Models in History”, *Teaching History*, Vol. 113, 2003, стр. 13-23.

Legault, L., Gutsell, J. N., & Inzlicht, M., “Ironic Effects of Antiprejudice Messages: How Motivational Interventions Can Reduce (but Also Increase) Prejudice”, *Psychological Science*, Vol. 22, Issue 12, 2011, стр. 1472–1477.

Lipstadt, D., *Denying the Holocaust: The Growing Assault on Truth and Memory* (London: Penguin Books, 1993).

Mackie, D. M., Devos, T. & Smith, E. R., “Intergroup Emotions: Explaining Offensive Action Tendencies in an Intergroup Context”, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 79, No. 4, 2000, стр. 602–616.

Maitles, H. & Cowan, P., “Teaching the Holocaust in Primary Schools in Scotland: Modes, Methodology and to have: Content”. *Educational Review*; Vol. 51, 1999, стр. 263–271.

Marrus, M. R., *Lessons of the Holocaust* (Toronto, Buffalo and London: University of Toronto Press, 2016).

National Holocaust Centre and Museum (NHCM), “Take Leo’s Journey”, интернет страница на NHCM, <<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/take-leos-journey/>>.

National Holocaust Centre and Museum, “Be inspired to write...”, интернет страница на NHCM, <<https://journey.holocaust.org.uk/you-can-come-to-us/primary-schools/be-inspired-to-write/>>.

Nazarian, S., “By Rejecting Jews, Intersectionality Betrays Itself”, интернет страница на ADL, 25 јануари 2018, <<https://www.adl.org/news/op-ed/by-rejecting-jews-intersectionality-betrays-itself>>.

ODIHR, “Hate Crime Reporting: Anti-Semitism”, интернет страница на OSCE, <<http://hatecrime.osce.org/what-hate-crime/anti-semitism>>.

ODIHR & UNESCO, *Addressing Anti-Semitism through Education: Guidelines for Policymakers* (Warsaw, Paris: ODIHR & UNESCO, 2018), <<https://www.osce.org/odihr/383089>>.

ODIHR, UNESCO & the Council of Europe, *Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education* (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2011).

Osler, A. & Starkey, H., *Teachers and Human Rights Education* (Stoke on Trent: Trentham Books, 2010).

Oxford English Dictionary Online, “Intolerance”, Oxford University Press, 2019.

Oxford University Press, “Bias”, Lexico.com, 2019, <<https://www.lexico.com/definition/bias>>.

Oxford University Press, “Intolerance”, Lexico.com, 2019, <<https://www.lexico.com/definition/intolerance>>.

Oxford University Press, “Prejudice”, Lexico.com, 2019, <<https://www.lexico.com/definition/prejudice>>.

Pew Research Center, “The Global Religious Landscape: A Report on the Size and Distribution of the World’s Major Religious Groups as of 2010”, Pew Research Center website, 18 декември 2012, <<http://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-exec/>>.

Phoenix, A., “What is intersectionality?”, British Academy website, 8 March, 2018, <<https://www.thebritishacademy.ac.uk/blog/what-is-intersectionality>>.

Rosenfeld, A. H., *Resurgent Antisemitism: Global Perspectives* (Bloomington, Indiana: Indiana University Press, 2013).

Sassenberg, K. & Moskowitz, G. B., “Don’t Stereotype, Think Different! Overcoming Automatic Stereotypes Activation by Mindset Priming”, *Journal of Experimental Social Psychology*, Vol. 41, No. 5, 2005, стр. 506–514.

Schroeter, D. J., “Islamic Anti-Semitism’ in Historical Discourse”, *The American Historical Review*, Vol. 123, No. 4, 2018, стр. 1172–1189, <<https://doi.org/10.1093/ahr/rhy026>>.

Shulman, L. S., “Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform”, in *Harvard Educational Review*, Vol. 57, No. 1, стр. 1-23.

Simons, D., “But Did You see the Gorilla? The Problem with Inattentive Blindness”, *Smithsonian Magazine*, септември 2012, <<https://www.smithsonianmag.com/science-nature/but-did-you-see-the-gorilla-the-problem-with-inattentive-blindness-17339778/>>.

Society for Education and Training, “Critical Incident Analysis for Teachers, Tutors and Trainers”, интернет страница на Society for Education and Training, <<https://set-et-foundation.co.uk/professionalism/teaching-resources/critical-incident-analysis/critical-incident-analysis-for-teachers,-tutors-and-trainers/#>>.

Sternberg, E., “The Origin of Globalized Anti-Zionism: A Conjunction of Hatreds Since the Cold War”, *Israel Affairs*, Vol. 21, No. 4, 2015, стр. 585–601, <<https://doi.org/10.1080/13537121.2014.984419>>.

Szejnmann, C. C. W., Cowan, P. & Griffiths, J. (Eds.), *Holocaust Education in Primary Schools in the Twenty-First Century* (London: Palgrave-MacMillan, 2018).

Tang, C. & Biggs, J., “Assessment by Portfolio”, in Watkins, D., Tang, C., Biggs, J. & R. Kuisma, R. (Eds.) *Assessment of University Students in Hong Kong: How and Why, Assessment Portfolio, Students’ Grading* (Hong Kong: City University of Hong Kong, 1999), стр. 29-78.
UNESCO, *Teaching Respect for All: Implementation Guide* (Paris: UNESCO, 2014).

UNESCO, *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives* (Paris: UNESCO, 2015).

UNESCO, “Declaration of Principles on Tolerance”, <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13175&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>.

Union of Jewish Students, “Let Jewish Students Speak for Themselves”, Union of Jewish Students website, 3 ноември 2016, <https://www.ujts.org.uk/let_jewish_students_speak_for_themselves>.

UN/UNHCHR/UNESCO, *World Programme for Human Rights Education: Plan of Action* (New York and Geneva: United Nations, 2012), <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/WPHRE_Phase_2_en.pdf>.

United Kingdom Department of Education, *Every School a Good School: A Guide to Managing Critical Incidents in Schools*, 2014, <<https://www.education-ni.gov.uk/publications/guide-managing-critical-incident-schools>>.

Van den Brink-Budgen, R., “What is Critical Thinking?”, if...then website, <<https://www.ifthen.co.uk/about-us/what-is-critical-thinking/>>.

Van den Brink-Budgen, R., *Critical Thinking for Learners: Learn the Skills of Analysing, Evaluating and Producing Arguments* (London: How to Books, 2010).

Volkov, S., “Antisemitism as a Cultural Code: Reflections on the History and Historiography of Antisemitism in Imperial Germany”, *The Leo Baeck Institute Year Book*, Vol. 23, No. 1, 1978, стр. 25–46, <<https://doi.org/10.1093/leobaeck/23.1.25>>.

Wills, R. J., “Can Learning About the Holocaust Be Spiritual? Reflections on a Teaching and Learning Experience with Primary School Children”, *International Journal of Children’s Spirituality*, Vol. 23, No. 3, 2018, стр. 248–259, <<https://doi.org/10.1080/1364436X.2018.1459510>>.

Wineburg, S. *Why Learn History (When It’s Already on Your Phone)* (Chicago and London: University of Chicago Press, 2018).

Wineburg, S. & McGrew, S., Lateral Reading: Reading Less and Learning More When Evaluating Digital Information”, Stanford History Education Group Working Paper No. 2017-A1, 9 октомври 2017, интернет страница на Stanford History Education Group, <<https://ssrn.com/abstract=3048994>>.

Wineburg, S., McGrew, S., Breakstone, J. & Ortega, T., “Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning”, интернет страница на Stanford History Education Group, 22 ноември 2016, <<http://purl.stanford.edu/fv751yt5934> (2016)>.

Wistrich, R., *Antisemitism: The Longest Hatred* (New York: Pantheon, 1992).

Woods. P., *Teacher Skills and Strategies* (Lewes: The Falmer Press, 1990).

World Jewish Congress, “Anti-Semitic Symbols and Holocaust Denial in Social Media Posts”, интернет страница на World Jewish Congress, јануари 2018, <http://www.worldjewishcongress.org/download/3KVjYgi8FNOTxdWd5HeFPw?utm_source=PRESS&utm_campaign=3d806f4ab8-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_08&utm_medium=email&utm_term=0_c3b21e69b1-3d806f4ab8-&utm_source=WJC+Mailing+Lists&utm_campaign=78bfed156d-EMAIL_CAMPAIGN_2018_02_08&utm_medium=email&utm_term=0_04292c525e-78bfed156d-318920277>.

Young, M. & Muller, J., *Curriculum and the Specialisation of Knowledge: Studies in the Sociology of Education*. (Abingdon: Routledge, 2016).

Zafrani, H., *Two Thousand Years of Jewish Life in Morocco* (New York: KTAV Publishing House, Inc., 2005).

6. Анекси

АНЕКС 1 – Работна дефиниција за антисемитизмот усвоена од Меѓународната алијанса за сеќавање на Холокаустот¹¹³

На 26 мај 2016 година на пленарна седница во Букурешт е решено:

Да се усвои следната правно необврзувачка Работна дефиниција за антисемитизмот:

“Антисемитизмот е одредена перцепција кон Евреите, која може да се изрази како омраза кон Евреите. Реторичките и физичките манифестации на антисемитизмот се насочени кон Евреи или не-Евреи и/или нивниот имот, кон институции на Еврејската заедница и верски објекти.”

ИХРА ќе работи водејќи се од следниве примери кои можат да послужат како илустрација:

Антисемитските манифестации може да бидат насочени и против државата Израел, која се смета за еврејски колектив. Меѓутоа, доколку критикувањето на државата Израел е слично на она упатено до која било друга држава тогаш не може да го сметаме за антисемитизам. Антисемитските напади честопати ги обвинуваат Евреите за заговори со цел да му наштетат на човештвото, а честопати ваквите напади се користат за да се обвинат Евреите за „лошото одвивање на работите во светот“. Антисемитизмот се изразува преку говор, пишување, преку слики и дела и користи несоодветни стереотипи, како и негативни карактерни особини.

Современите примери на антисемитизам во јавниот живот, медиумите, училиштата, работните места и религиозниот живот можат да бидат следните, доколку се земе во предвид севкупниот контекст:

- Повикување, помагање или оправдување на убивање или загрозување на Евреите во име на радикална идеологија или на екстремистички религиозни погледи.
- Создавање на лажни, нечовечни, демонизирачки или стереотипски тврдења за Евреите како поединци или како општествена група. Обвинувањата од овој вид особено се (но не и единствените!) Митот за еврејски заговор во светот или тврдењето дека Евреите владеат со медиумите, економијата, владините структури или други социјални институции.
- Обвинување на Евреите како народ дека се одговорни за вистински или измислени погрешни/лоши работи извршени од поединци или групи на Евреи, како и за погрешни/лоши работи направени од не-Евреи.

¹¹³ Дефиницијата може да се најде онлајн на: <<https://www.holocaustremembrance.com/mk/resources/working-definitions-charters/rabotna-definicija-za-antisemitizmot>>

- Негирање на фактот, обемот, механизмите (на пр. гасните комори) или пак на намерата за геноцид на еврејскиот народ од страна на Национал-социјалистичка Германија и нејзините поддржувачи и соучесници за време на Втората светска војна (Холокаустот).
- Обвинување на Евреите како народ или кон Израел како држава дека го измислиле или преувеличиле Холокаустот.
- Обвинување на еврејските граѓани дека се повеќе лојални на Израел или на наводните еврејски приоритети ширум светот, отколку на интересите на нивните сопствени држави.
- Оспорување на правото на Евреите на самоопределување, на пример тврдејќи дека постоењето на Државата Израел е расистичко по самиот свој карактер.
- Применување на двојни стандарди, при што од Израел се бара однесување кое што ниту се очекува, ниту бара од било која друга демократска држава.
- Користење симболи и слики кои што асоцираат на класичен антисемитизам (на пр. тврдењето дека Евреите го убиле Исус или клеветењето дека се практикуваат ритуали со крвопролевање), а со цел на Израел или на Израелците да им се припишат такви карактерни особини.
- Споредување на денешната израелска политика со онаа на нацистите.
- Тврдења дека Евреите се колективно одговорни за постапките на државата Израел.

Антисемитските акти се кривични дела, кога истите се утврдени со закон (на пример, во некои земји постои негирање на холокаустот или дистрибуција на антисемитски печат).

Антисемитски кривични дела се оние кога за цел на напади, без оглед дали се работи за луѓе или имот – како што се згради, училишта, места за молење и гробишта – се избрани бидејќи се сметаат дека се еврејски или се поврзани со Евреите.

Антисемитска дискриминација е кога на Евреите им се попречува да ги користат можностите или услугите кои што им се достапни на другите луѓе, а што е во спротивност со законот во многу држави.

Анекс 2 – Работна дефиниција на негирањето и искривоколчувањето на Холокаустот донесена од Меѓународната алијанса за сеќавање на Холокаустот (ИХРА)¹¹⁴

Дефиницијата претставува израз на постоењето свест за тоа дека негирањето и искривоколчувањето на Холокаустот треба да се оспорат и осудат на национално и меѓународно рамниште, како и на потребата за нивно проучување во глобални рамки. IHRA ја усвојува следната правно необврзувачка работна дефиниција како своја работна алатка.

Негирањето на Холокаустот претставува дискурс и пропаганда кои што ја негираат историската вистина и обемот на истребувањето на Евреите од страна на нацистите и нивните соучесници за време на Втората светска војна, попознато како Холокауст или Шоа. Негирањето на Холокаустот се однесува конкретно на секој обид да се тврди дека Холокаустот/Шоа воопшто не се случил.

Негирање на Холокаустот може да вклучува јавно негирање или изразување сомнежи за примената на главните механизми за уништување (како што се гасните комори, масовните стрелања, изгладнувањето и измачувањето), како и на постоењето умисла во вршењето геноцид врз Еврејскиот народ.

Негирањето на Холокаустот во неговите разновидни облици претставува израз на антисемитизам. Обидот да се негира геноцидот врз Евреите претставува усилба да се ослободат национал-социјализмот и антисемитизмот од вина и одговорност за геноцидот врз Еврејскиот народ. Меѓу облиците на негирање на Холокаустот се вбројува и обвинувањето дека Евреите го преувеличуваат или измислуваат Холокаустот/Шоа за свои политички или финансиски цели проследено се верување дека Холокаустот/Шоа бил резултат на заговор скроен од страна на Евреите. Целта на ваквите обиди е да се обвинат самите Евреи за Холокаустот/Шоа, а антисемитизмот повторно да стекне легитимитет.

Честа цел на негирањето на Холокаустот е и рехабилитирање на отворениот антисемитизам и промовирањето политички идеологии и услови погодни за остварување токму на истиот настан кој се негира.

Искривоколчувањето на фактите за Холокаустот, *меѓу другото*, се однесува на:

1. Смислени напори да се оправдаат или минимизираат последиците од Холокаустот или на неговите основни елементи, вклучувајќи ги меѓу нив и соработниците и сојузниците на нацистичка Германија;
2. Сериозно потценување на бројот на жртвите во Холокаустот, во спротивност со веродостојните извори за тој број;

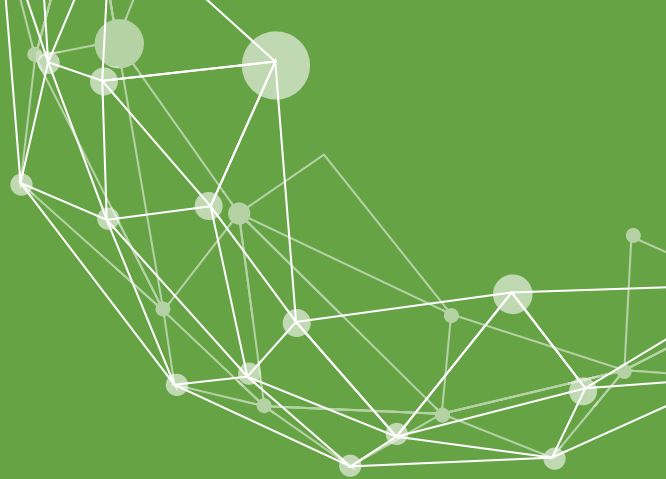
¹¹⁴ Дефиницијата може да се најде онлајн на <<https://www.holocaustremembrance.com/mk/resources/working-definitions-charters/rabotna-definicija-na-negiranjeto-i-iskrivokolchuvane-na>>.

-
3. Обиди да се обвинат Евреите дека го предизвикале сопствениот геноцид;
 4. Изјави кои го прикажуваат Холокаустот како позитивен историски настан. Таквите изјави не претставуваат негирање на Холокаустот, туку се тесно поврзани со истото како радикален облик на антисемитизам. Таквите изјави го сугерираат ставот дека Холокаустот не бил доволно успешен во исполнувањето на неговата цел – “Финално решавање на Еврејското прашање“;
 5. Обиди да се замагли одговорноста за подигнувањето на концентрационите и логорите на смртта создадени и раководени од страна на нацистичка Германија, а преку префрлување на вината за тоа на други нации или етнички групи.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Education Sector

Оваа заедничка публикација на ОБСЕ/ОДИХР и УНЕСКО има за цел да им помогне на наставниците во основното образование да го спречат и да одговорат на антисемитизмот. Програмата, наменета за наставници-обучувачи, има за цел да биде сеопфатна, јасна, практична и прилагодлива. Истата содржи предлози за конкретни начини за справување со антисемитизмот и за борба против предрасудите во и преку образованието, истовремено унапредувајќи ги човековите права, едукацијата за глобалното граѓанство и родовата еднаквост.

Заедничката публикација е дел од серија на четири програми за обука, наменети за обучувачи на (1) наставници во основното образование, (2) наставници во средното образование, (3) наставници во стручното средно образование и (4) училишни директори.

